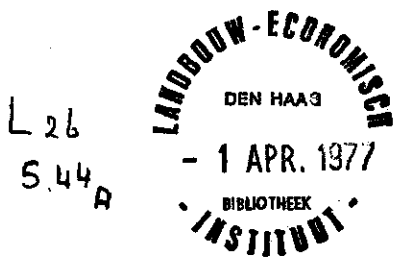

W.H.Th. Gieling

No. 5.44

INVESTERINGSBESLISSINGEN,
CONTINUERING OF BEEINDIGING
VAN HET BEDRIJF IN DE ZEEVISSERIJ

Februari 1977

MLU 7717091

Landbouw-Economisch Instituut
Afdeling Visserij en Bosbouw

330615

Inhoud

	Blz.
WOORD VOORAF	5
1. INLEIDING EN PROBLEEMSTELLING	7
1.1 Aanleiding tot het onderzoek	7
1.1.1 De omstandigheden medio 1973	7
1.1.2 Omslag in de conjunctuur en quotering	7
1.2 Financieel-economische selectiecriteria bij investeringsbeslissingen	8
1.3 Beoordeling van de bedrijfsresultaten	9
1.4 Opzet van het rapport	10
2. ALGEMENE ASPECTEN MET BETREKKING TOT BEGROTINGEN VAN EXPLOITATIERESULTATEN	11
2.1 Inleiding	11
2.2 Begrotingstypen en begrotingsdoelstellingen	12
2.3 Gecomprimeerd begrotingsschema	13
2.4 Belangrijke posten en toepassingsmogelijkheden van de bedrijfseconomische begroting	15
2.4.1 Bruto-overschot	15
2.4.2 Afschrijving	15
2.4.3 Afschrijvingssystemen	19
2.4.4 Rente	20
2.4.5 Netto-overschot	21
2.4.6 Toepassingsmogelijkheden	22
2.5 De fiscale begroting	22
2.5.1 Doelstelling	22
2.5.2 Verschillen met de bedrijfseconomische winst	23
2.5.3 De te betalen inkomstenbelasting	25
2.6 De liquiditeits- of kasbegroting	26
2.6.1 De opzet van de begroting	26
2.6.2 Doelstellingen	26
2.7 Begrotingsuitkomsten voor een bedrijf	27
3. INVESTERINGSBESLISSINGEN	32
3.1 Investeringsbeslissingen in het verleden	32
3.2 Het investeringsprobleem	33
3.3 Investeringsprojecten bij de zeevisserij	34
3.4 Selectiemaatstaven ten behoeve van een investeringsbeslissing	35
3.5 Selectiemaatstaven bij de zeevisserij	39
3.6 De vermogens- en de financiële structuur	40
3.7 Enkele economische berekeningen bij investeringsbeslissingen.	44

INHOUD (vervolg)	Blz.
3.7.1 Inleiding	44
3.7.2 Enkele economische berekeningen	45
3.8 Fiscale overwegingen	50
3.9 Begrotingsuitkomsten voor een bedrijf	51
4. OVERWEGINGEN BIJ CONTINUERING	55
4.1 Bedrijfseconomische overwegingen	55
4.2 Fiscale overwegingen	60
4.3 Financiële overwegingen	62
5. OVERWEGINGEN BIJ BEËINDIGING	64
5.1 Inleiding	64
5.2 Bedrijfseconomische-, fiscale- en financiële overwegingen	65
5.3 Fiscale bepalingen	66
5.4 Enkele berekeningen bij beëindiging van het bedrijf	70
SAMENVATTING	75
TABELLEN	
2.1 Begrotingsuitkomsten van een bedrijf met 1 schip, 1976	31
3.1 Begrotingsuitkomsten voor een bedrijf met 1 schip met 2 opvarende eigenaars	54
5.1 Enkele financiële uitkomsten bij beëindiging, voor bedrijven met 1 schip	71
BIJLAGEN	
1. Financiering met vreemd vermogen	85
2. De omvang van de liquidatie- of overdrachtswinst bij het staken van een onderneming	87
3. Investeringsaftrek, desinvesteringsbijtelling, premieregeling en investeringsrekening	89
4. Tijdelijke zelfstandigenaftrek voor kleine zelfstandigen	93
5. Oudedagsreserve voor ondernemers	94
6. Verrekening van verliezen	96
7. Belastingtarief bij het staken van een onderneming	98
8. Geruisloze overdracht van een onderneming	101
9. Middeling van inkomens	102

Woord vooraf

Het initiatief voor dit onderzoek werd reeds in 1973 genomen toen bij de afdeling Visserij en Bosbouw de stellige indruk bestond dat meer aandacht moest worden besteed aan de economische en fiscale overwegingen bij investeringsbeslissingen in de zeevisserij. Met hulp van de Nationale Investeringsbank N.V., de Coöperatieve Centrale Raiffeisen-Boerenleenbank B.A. en Scheepvaart Krediet N.V. kon medio 1974 met de uitvoering van dit onderzoek worden begonnen.

De inmiddels sterk verslechterende conjuncturele en structurele omstandigheden in de visserij noopten tot een uitbreiding van het onderzoek. Behalve aan investeringsbeslissingen diende ook aandacht te worden geschonken aan de vraag: continuering of stopzetting van het bedrijf.

Het gecompliceerde karakter van deze vraagstukken was aanleiding om in de tekst, behalve de bespreking van de algemene aspecten, tevens beknopte cijfervoorbeelden ter toelichting op te nemen. Deze laatste kunnen voor individuele gevallen zonodig worden aangepast. De sterk verschillende persoonlijke omstandigheden zijn oorzaak, dat bij de oplossing van in de praktijk voorkomende situaties, het advies van een deskundig accountants- of administratiekantoor van grote betekenis zal zijn.

Het rapport is in het bijzonder geschreven voor degenen die deel uitmaken van de "walorganisatie" van de visserij, d.w.z. voor personen verbonden aan bankinstellingen, accountants- en administratiekantoren en uiteraard ook voor de ondernemers.

Veel medewerking bij de opstelling van het rapport is verkregen van individuele ondernemers uit de grote en kleine zeevisserij, evenals van directeuren van accountants- en administratiekantoren en van bankinstellingen. Een woord van dank is hier stellig op zijn plaats.

Zowel het ontwerp van het onderzoek als het rapport zijn getoetst aan het oordeel van de hieronder vermelde Commissie van Advies ad hoc:

Drs. A.C. Freling	(en zijn plaatsvervanger Ir. M.C.H. Wagemans) Vertegenwoordigers van het Ministerie van Landbouw en Visserij;
Drs. G. Hartstra	Directeur Scheepvaart Krediet N.V.;
R.C. Nijmeijer	(en zijn plaatsvervanger E.A. Valk) resp. onderdirecteur en intern accountant van de Coöp. Centrale Rabo-bank;
Th.H. te Pas	adjunct-secretaris van het Visserijschap;
Drs. R.G.E. Vissers	onderdirecteur van de Nationale Investerings- bank N.V.

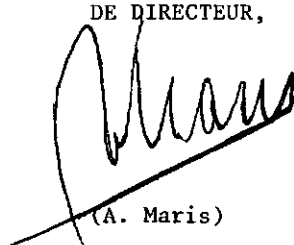
Van de opmerkingen van genoemde Commissie is een dankbaar gebruik gemaakt.

Het rapport is opgesteld door W.H.Th. Gieling, oud-wetenschappelijk hoofdamtenaar van de afdeling Visserij en Bosbouw van het Landbouw-Economisch Instituut, waarbij regelmatig overleg is gepleegd met drs. W.P. Davidse en drs. W. Smit van deze afdeling.

De verantwoordelijkheid voor de inhoud van het rapport berust geheel bij het Landbouw-Economisch Instituut.

Den Haag, februari 1977

DE DIRECTEUR,

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'A. Maris', is written over a horizontal line. The signature is stylized with a large initial 'A' and a series of loops.

(A. Maris)

1. Inleiding en probleemstelling

1.1 Aanleiding tot het onderzoek

1.1.1 De omstandigheden medio 1973

Bij het verkennen van de economische perspectieven van de kleine zeevisserij medio 1973 ¹⁾ is getracht de economische en fiscale aspecten van een bedrijf over een periode van 10 jaar te becijferen. De conclusie hiervan was, dat bij een niet al te sterk verslechterende rentabiliteit van de bedrijfstak erop gerekend kon worden, dat de bedrijven niet of nauwelijks verlies zouden lijden. Dit laatste wanneer zij voortgingen regelmatig nieuwe schepen in bedrijf te stellen onder gebruikmaking van de geldende fiscale faciliteiten. Deze conclusie voor het individuele bedrijf was nauwelijks te rijmen met de steeds toenemende overinvestering enerzijds en de aantasting van de visstapels anderzijds. De beslissingen tot nieuwbouw werden echter op basis van strikt persoonlijke overwegingen genomen, waarbij de ondernemer op geen enkele wijze door de overheid werd geremd. Eerder was het tegendeel het geval, omdat fiscale tegemoetkomingen gehandhaafd bleven en tegen de vergroting van het motorvermogen geen beperkende maatregelen konden worden getroffen.

Ook op andere wijze werd het LEI geconfronteerd met de uitbreiding van de vloot. Er werd namelijk door verschillende vissers verzocht om bedrijfseconomische exploitatiebegrotingen op te stellen. Bij deze cijferopstellingen konden verschillende wijzen van berekening worden toegepast. Dit was mede aanleiding om te streven naar een afzonderlijk onderzoek naar de overwegingen bij investeringsbeslissingen in de zeevisserij, waarbij zowel met de bedrijfseconomische- als met de fiscale aspecten rekening zou worden gehouden.

1.1.2 Omslag in de conjunctuur en quoterings

De verhoging van de olieprijs na oktober 1973 heeft geleid tot een drastische verandering in de verhouding tussen kosten en opbrengsten in de zeevisserij. De quoteringsregelingen, die in 1974 (haring) en 1975 (tong, schol en rondvissoorten) van kracht zijn geworden, vormden een verdere beperking van de economische mogelijkheden van de visserij.

Hoewel op middellange en lange termijn voor de sector als geheel stellig aanpassingen mogelijk zijn, leiden deze factoren toch tot een structurele breuk in de ontwikkeling. Voor vele bedrijven

1) Zie LEI-Verslag No. 5.20 blz. 50 e.v.

werd de vraag van belang: voortzetting of beëindiging van het bedrijf? De overwegingen die hierbij een rol spelen zijn zowel zakelijk als emotioneel van aard. In dit rapport beperken wij ons tot de zakelijke overwegingen.

1.2 Financieel-economische selectie-criteria bij investeringsbeslissingen

In de economische wetenschap is keuze en gebruik van juiste selectie-criteria uitgegroeid tot een uitgebreid onderdeel. Grote industriële bedrijven hebben deskundigen in dienst die zich met alle facetten van de problematiek van investeringsbeslissingen bezighouden. Bij een bedrijfstak met veel kleine ondernemingen zal aan theoretische overwegingen en nauwkeurige calculaties minder aandacht kunnen worden besteed. Hier zullen emotionele argumenten en intuïtie een grotere rol spelen, ook al wordt men bij het beslissen terzijde gestaan door deskundigen, zoals accountants- en administratiekantoren en banken.

Kort samengevat dient elke investeringsbeslissing te berusten op een zo goed mogelijk gefundeerd inzicht in het gehele toekomstige verloop van opbrengsten en kosten, zowel naar volume als naar prijs. Het beperkte vermogen van de mens om de toekomst te doorgronden geldt bij vele bedrijfstakken. Vooral echter ook bij de visserij. Dit leidt ertoe dat beslissingen vaak gebaseerd worden op het recente verleden, waarvan de trends worden doorgetrokken. Typerend voor vele kleine ondernemers is het korte-termijndenken.

Investeringsbeslissingen behoren te worden gebaseerd op de tijdsde komende jaren van de levensduur van een produktiemiddel te verwachten resultaten. Bij de visserij betekent dit dat bij de overwogen investering, in een nieuw schip bv., de te verwachten bruto-overschotten moeten worden begroot ¹⁾. Voorts dient er mede rekening te worden gehouden dat aan bedragen die op verschillende tijdstippen worden ontvangen, resp. betaald, niet dezelfde waarde kan worden toegekend. Deze verschillen kunnen worden opgeheven door rente te berekenen.

Er bestaan verschillende methoden om de aantrekkelijkheid van overwogen investeringen te meten. In hoofdstuk 3 worden de voornaamste selectie-criteria besproken. De conclusie is dat als de beste methode kan worden beschouwd die waarbij de contante waarde wordt bepaald van alle te verwachten bruto-overschotten.

1) Het bruto-overschot van een bepaald jaar is het verschil tussen de besomming en alle daarvoor te maken exploitatiekosten, met uitzondering van de rente en van de afschrijvingskosten van het schip.

Wanneer deze laatste zich manifesteren als een reeks jaarlijks gelijke bedragen dan is er sprake van zogenoemde gelijkblijvende annuïteiten. De bruto-overschotten kunnen echter ook op een andere wijze verlopen.

In hoofdstuk 3 wordt ingegaan op de rekenkundige techniek die bij, al dan niet gelijkblijvende, annuïteitenberekeningen wordt toegepast.

In het jongste verleden zijn de investeringsbeslissingen in de praktijk in te sterke mate beïnvloed door fiscale overwegingen. Deze motieven hebben de eventueel bestaande economische overwegingen eenvoudig overspoeld. In dit opzicht komt het onderzoek in feite een aantal jaren te laat.

1.3 Beoordeling van de bedrijfsresultaten

In alle bedrijfstakken doet zich, onder normale economische omstandigheden, het verschijnsel voor, dat geregeld een beperkt aantal bedrijven de financiële eindjes niet aan elkaar kan knopen en failliet gaat. Bij een hevige economische crisis wordt dit aantal niet alleengroter, maar wordt ook voor vele bedrijven de vraag urgent: Hoe moet de financiële positie in de komende jaren worden beoordeeld? In dit verband is het zinvol zeer in het kort te wijzen op de 3 beoordelingsniveaus die er bestaan.

- a. De strengste maatstaf voor de beoordeling van de jaarlijkse resultaten is de bedrijfseconomische. Men gaat daarbij uit van afschrijvingen op basis van de vervangingswaarde en berekent rente van het gehele vastgelegde vermogen (ook van het eigen vermogen). Een negatief netto-resultaat betekent hier, dat de voortzetting van het bedrijf op de duur economisch niet verantwoord is.
- b. De ondernemers hebben in de praktijk te maken met de fiscale resultaten. In een tijd van voortgaande inflatie is het fiscale resultaat voor de meeste bedrijven hoger dan het bedrijfseconomische. Dit is vooral het gevolg van de fiscale afschrijving op basis van de aanschaffingsprijs en van het feit dat alleen de rente van het vreemde vermogen tot de fiscale kosten wordt gerekend. In de afgelopen gunstige jaren werd veel in nieuwe schepen geïnvesteerd en kon door toepassing van de fiscale tegemoetkomingen de fiscale winst, in de eerste jaren na inbedrijfstelling, aanzienlijk worden omlaag geschroefd.
- c. Men kan ook onder bepaalde voorwaarden de levensvatbaarheid van een bedrijf tijdelijk beoordelen op basis van het saldo van inkomsten en uitgaven. Hierbij kunnen de verplichte aflossingen tijdelijk als sluitstuk worden gezien.

De specifieke facetten waarmee men in de praktijk, bij deze

drie manieren om begrotingen en jaarresultaten te beoordelen, te maken krijgt worden in hoofdstuk 2 nader uitgewerkt. Voor elk bedrijf bestaan sterk verschillende persoonlijke omstandigheden, die het beste door de ondernemer zelve en door zijn directe adviseurs (accountants- of administratiekantoren, belastingconsulenten en banken) in aanmerking kunnen worden genomen. Deze adviseurs maken in feite onderdeel uit van een goede organisatie aan de wal.

1.4 Opzet van het rapport

De veelheid van gezichtspunten alsmede de complexiteit van diverse vraagstukken heeft de taak, om tot een kort en overzichtelijk voor de praktijk goed bruikbaar rapport te komen, bemoeilijkt.

De omvang van dit rapport kon worden beperkt door te veronderstellen dat de huidige problematiek in de zeevisserij bekend is. Daarom zijn de conjuncturele en structurele oorzaken die aan de huidige moeilijkheden ten grondslag liggen eveneens buiten bespreking gehouden.

In hoofdstuk 2 zijn algemene richtlijnen opgenomen over het opstellen van begrotingen van toekomstige kosten en opbrengsten. De drie invalshoeken, nl. bedrijfseconomisch, fiscaal en saldo van ontvangsten en uitgaven, worden hier besproken.

In aansluiting hierop zijn in hoofdstuk 3 enkele specifieke gezichtspunten vermeld over investeringsbeslissingen in de praktijk.

In hoofdstuk 4 is de problematiek behandeld, die betrekking heeft op de continuering van het bedrijf, terwijl in hoofdstuk 5 de overwegingen bij het eventueel beëindigen van het bedrijf aan de orde komen. De hoofdstukken 4 en 5 vormen in feite elkaars spiegelbeeld.

2. Algemene aspecten met betrekking tot begrotingen van exploitatieresultaten

2.1 Inleiding

Een kenmerkende eigenschap die een ondernemer moet bezitten is, dat hij in staat moet zijn zich aan de voortdurend wijzigende omstandigheden aan te passen. Zowel bij een normale voortzetting van het bedrijf als wanneer ingrijpende veranderingen worden overwogen is een begroting een belangrijk hulpmiddel ter ondersteuning van zijn beslissingen.

In de begroting worden de verwachtingen ten aanzien van de opbrengsten en de daarvoor te maken kosten vastgelegd. Het verdient aanbeveling de begroting een normatief karakter te geven. De verwachte gevolgen van overwogen belangrijke investeringen, van het voortzetten of opheffen van het bedrijf kunnen worden doorgerekend. Alle voorzienbare veranderingen zullen bij deze berekeningen worden betrokken zodat de besluitvorming op goede gronden kan plaatsvinden.

De effectiviteit van de begroting wordt vergroot wanneer de werkelijke resultaten regelmatig worden vergeleken met die volgens de begroting. Een analyse van de verschillen tussen begroting en werkelijkheid kan het inzicht in de gang van zaken verdiepen en aanleiding tot bijsturing vormen.

De betrouwbaarheid van de begroting wordt bepaald door de mate van nauwkeurigheid waarmee de vereiste gegevens kunnen worden geschat 1). Als oriëntatiepunten waarop men zich kan baseren bij het ramen van de begrotingscijfers kunnen genoemd worden:

- a. de verwachte ontwikkelingen binnen de bedrijfstak t.a.v. vangstmogelijkheden, prijsvorming en het te verwachten beleid van bedrijfsgenoten, in het bijzonder voor zover dit de eigen vangstmogelijkheden beïnvloedt;
- b. het eigen beleid van de ondernemer met betrekking tot de wijze en de duur van de inzet van de schepen c.q. het schip;
- c. behaalde bedrijfsresultaten in het verleden, blijkens de eigen boekhouding en gepubliceerde cijfers betreffende groepen bedrijven (LEI-publikaties);
- d. overheidsmaatregelen die de opbrengsten en kosten c.q. uitgaven beïnvloeden;

1) In zijn "Leerboek der Bedrijfseconomie" deel II bespreekt Prof. Dr. J.L. Bouma o.a. op welke wijze, met wiskundige technieken verschillende aspecten van het bestaan van onzekerheid, in de beschouwingen kunnen worden betrokken. Deze technieken worden niet in dit rapport besproken.

- e. te verwachten algemeen-economische ontwikkelingen, die kunnen inwerken op de bedrijfstak visserij en daarmee op de eigen onderneming.

Naarmate het aantal jaren in de toekomst, waarover de begrotingen worden opgesteld, groter is zal uiteraard de betrouwbaarheid van de cijfers geringer zijn. Het is van groot belang dat de begrotingen regelmatig worden aangepast aan zich wijzigende omstandigheden.

De vergelijkbaarheid en duidelijkheid van begrotingen wordt bevorderd wanneer deze op uniforme wijze worden samengesteld. Bij de samenstelling zal vooral rekening moeten worden gehouden met het onderlinge verband dat er bestaat tussen opbrengsten en kosten, alsmede met de onderlinge samenhang tussen bepaalde kostensoorten.

2.2 Begrotingstypen en begrotingsdoelstellingen

Op basis van de grondslagen die bij de opstelling worden gevolgd, kan een drietal begrotingstypen worden onderscheiden.

a. De bedrijfseconomische begroting

Hierbij wordt vooropgesteld dat continuering van het bedrijf in de huidige omvang op den duur slechts rationeel is als de opbrengsten groter zijn dan de vervangingswaarde (de actuele waarde) van de kosten.

De getaxeerde besommingen en kosten worden in deze begroting derhalve in lopende prijzen opgenomen. De omvang van de reserveringen (afschrijvingen) wordt afgestemd op de mogelijke noodzaak tot de toekomstige vervanging. Het doel van deze begroting is de berekening van het te verwachten bedrijfseconomisch resultaat. Dit resultaat vormt een restbeloning die overblijft nadat de aangewende arbeid (behalve de leidinggevende arbeid) en het ingezette vermogen hun beloning ontvangen hebben.

Het bedrijfseconomisch resultaat geeft informatie omtrent:

1. de mogelijkheid om het bedrijf op langere termijn in stand te houden;
2. het bedrag dat aan het bedrijf kan worden onttrokken, zonder dat uitholling van financiële middelen plaatsheeft;
3. de rentabiliteit van het bedrijf wanneer de restbeloning vermeerderd met de reeds als kosten berekende rente wordt betrokken op de totale omvang van het ingezette vermogen;
4. de rentabiliteit van het eigen vermogen indien de restbeloning, vermeerderd met de reeds als kosten berekende rente, wordt verminderd met de te betalen rente. Op basis van het aldus verkregen saldo wordt het rendement van het ingezette eigen vermogen berekend.

b. De fiscale begroting

Het doel van deze begroting is het taxeren van het te verwachten fiscale resultaat en de te betalen belasting. De begrotingscijfers kunnen hierbij grotendeels worden afgeleid uit de bedrijfseconomische begroting. Voorts moet, c.q. kan, rekening worden gehouden met fiscale voorschriften en faciliteiten.

c. De liquiditeits- of kasbegroting

Grondslag voor deze begroting vormen de werkelijke ontvangsten en uitgaven. Deze begroting zal in het algemeen tot doel hebben vast te stellen in hoeverre de verplichtingen tegenover de financiers zullen kunnen worden nagekomen. Verder welke nettokasstroom voor de ondernemer beschikbaar zal komen, o.a. om in zijn levensonderhoud te kunnen voorzien en aan zijn verplichtingen ten opzichte van de fiscus, volksverzekeringen e.d. te kunnen voldoen.

2.3 Gecomprimeerd begrotingsschema

De basisstructuur van de bedrijfseconomische begroting kan als volgt worden weergegeven.

- a. Bruto-besomming
- Af b. Inhoudingen door de visafslag
- c. Netto-besomming
- Af d. Overige bij de deel/gageberekening in aanmerking te nemen exploitatiekosten 1)
- e. Besomming, waarover deel of gage wordt berekend
- Af f. Overige exploitatiekosten 1)
 - 1. vaartuijkosten
 - 2. kosten betreffende de vangst
 - 3. kosten voor conservering van de vangst
 - 4. kosten m.b.t. de bemanning (incl. eventuele opvarende eigenaar)
 - 5. kosten aan de wal
 - 6. deel of gages van de bemanning
 - 7. sociale lasten van de bemanning
- g. Subtotaal f 1 t/m 7
- h. Bruto-overschot: $a - (b + d + f)$
- Af i. Afschrijvingen op het vaartuig
- Af j. Rente
- k. Netto-overschot: $h - (i + j)$

1) De onder letter d in mindering te brengen kosten worden niet onder letter f vermeld.

Bij het opstellen van een begroting in de praktijk zullen verschillende van deze begrotingsposten nog nader gespecificeerd dienen te worden. Ten behoeve van het taxeren van de bruto-besomming zal men bijvoorbeeld de vangsten en de prijzen van de belangrijkste vissoorten afzonderlijk moeten schatten. Deze detaillering is zeer essentieel omdat de ondernemer daarin zijn visie ten aanzien van bv. vangstmethoden en prijsverloop van de producten tot uitdrukking brengt.

Tot de vaartuijkosten kan een aantal kostensoorten gerekend worden zoals gas- en smeerolie, de onderhoudskosten van casco en motor enz.

Deze hoofddeling van de begrotingsposten kan bruikbaar worden geacht voor alle bedrijven die de zeevisserij uitoefenen. Naar gelang van de tak van zeevisserij kunnen verschillen op detailpunten voorkomen m.b.t. enkele kostensoorten.

Voor een aantal kostensoorten zullen de bedragen niet afzonderlijk behoeven te worden geschat, mits men zich baseert op de onderlinge samenhang die er bestaat tussen de opbrengst- en de kostenzijde. Dit geldt bv. voor een aantal inhoudingen door de visafslag en voor het deel, dat wordt berekend als een (variërend) percentage van de deel- of gagebesomming.

Kort samengevat vertonen de fiscale en de liquiditeitsbegroting de volgende afwijkingen t.a.v. de bedrijfseconomische begroting:

f 1 en 2. Een deel van de vaartuijkosten (die van onderhoud casco en motor) en van de kosten betreffende de vangst (die van netwerk en ander vistuig) zal in de bedrijfseconomische begroting over enkele jaren worden verdeeld. Dit geschiedt met name bij de kosten van een grote onderhoudsbeurt of wanneer vistuig voor een aantal jaren tegelijk wordt aangeschaft. Bij deze verdeling worden de kosten op het prijspeil van het desbetreffende jaar herrekend.

In de fiscale begroting kan dit worden bereikt door gebruik te maken van de "reserve tot gelijkmatige verdeling van kosten en lasten". Hierbij kan echter geen herrekening van het prijspeil worden toegepast.

Op de liquiditeitsbegroting worden uitsluitend de uitgaven in een bepaald jaar vermeld.

f 6. In het deel van de bemanning is in de bedrijfseconomische begroting het deel van de opvarende schipper-eigenaar begrepen. Dit niet-uitbetaalde deel wordt niet vermeld op de fiscale en de liquiditeitsbegroting. In deze laatste zullen de privé-opnamen moeten worden opgenomen 1).

1) Omdat in de visserij relatief weinig B.V.'s en N.V.'s voorkomen worden de verschillen tussen de bedrijfseconomische en de fiscale en liquiditeitsbegroting van deze vennootschappen hier niet besproken.

i. Op de fiscale begroting worden de afschrijvingen berekend op grond van de fiscale normen van de aanschaffingsprijs, terwijl op de liquiditeitsbegroting de aflossingen in de plaats van de afschrijvingen worden vermeld.

j. Op de fiscale en op de liquiditeitsbegroting wordt de werkelijk betaalde rente genoteerd, op de bedrijfseconomische de rente over het gehele aan het begin van het jaar geïnvesteerde vermogen.

k. Het eindsaldo van de fiscale begroting wordt gevormd door het fiscale resultaat. Uit de kas- of liquiditeitsbegroting resulteert de netto-kasstroom, nadat rekening is gehouden met de te betalen (of terug te ontvangen) belasting naar de winst en met de privé-opnamen.

2.4 Belangrijke posten en toepassingsmogelijkheden van de bedrijfseconomische begroting

2.4.1 Bruto-overschot (letter h, van 2.3 in dit hoofdstuk)

Het bruto-overschot van een bepaalde periode, bv. een jaar, is het verschil tussen de besomming en alle daarvoor te maken exploitatiekosten, behalve de rente en de afschrijvingskosten van het schip. Deze exploitatiekosten (zonder rente en afschrijving) worden ook wel de complementaire kosten genoemd.

Bij veel beslissingen over nieuwe investeringen, over continuatie of bedrijfsbeëindiging worden de vereiste berekeningen uitgevoerd op basis van de verwachte bruto-overschotten, zoals uit de hoofdstukken 3, 4 en 5 blijkt.

2.4.2 Afschrijving (letter i, van 2.3 in dit hoofdstuk)

Onder afschrijving wordt verstaan: het verdelen van de aanschaffings-, c.q. vervangingskosten van (ver)slijtende (ook genoemd duurzame) produktiemiddelen, zoals schepen, over de perioden (jaren) waarin met deze middelen prestaties worden geleverd.

Wat de totale periode betreft, waarin prestaties kunnen worden geleverd, moet onderscheid worden gemaakt tussen de technische en de economische levensduur. De technische levensduur, van bv. een schip, eindigt op het moment dat het schip niet meer de prestaties kan leveren waarvoor het gebouwd werd. Het kan dan - althans voor het doel waarvoor het gebouwd werd - als versleten worden beschouwd ¹⁾. De economische levensduur van een schip is verstreken zodra de prestaties geen waarde meer hebben. Vaak zal de economische levensduur korter zijn dan de technische. De prestaties die het schip technisch nog zou kunnen leveren hebben op een zeker moment geen waarde meer. Buiten gebruikstelling van het schip is dan economisch noodzakelijk. De prestaties van een schip hebben geen

¹⁾ Het schip kan soms nog wel voor andere doeleinden bruikbaar zijn.

waarde meer wanneer met een moderner uitgerust schip de totale kosten, inclusief die van afschrijving en rente van dat schip, lager uitkomen dan de complementaire kosten 1) die moeten worden opgeofferd om dezelfde hoeveelheid van hetzelfde produkt met het oude schip aan te voeren 2). Deze complementaire kosten moeten voorts nog worden verhoogd met de afschrijving op de eventuele opbrengstwaarde van het oude schip.

Bij de bedrijfseconomische afschrijving worden de kosten over de verwachte economische levensduur verdeeld. Voorts wordt rekening gehouden met de eventuele restwaarde aan het einde van de economische levensduur en met het verloop van de waarde van de prestaties tijdens die levensduur.

Ten behoeve van de vaststelling van de jaarlijkse bedrijfseconomische afschrijving dienen de kosten van het verbruikte gedeelte van produktiemiddelen te worden gebaseerd op de prijzen die gelden op het moment van inzet. Daarom wordt het schip jaarlijks geherwaardeerd tegen de aanschaffingskosten ervan op het moment van de balansdatum, de actuele waarde. Er wordt afgeschreven op basis van die actuele waarde, de vervangingswaarde. Hieraan ligt de gedachte ten grondslag, dat op het moment dat het schip vervangen moet worden deze vervangingswaarde aanwezig dient te zijn in de vorm van het afschrijvingsfonds, d.i. het totaal van alle afschrijvingen tijdens de economische levensduur 3). De jaarlijkse herwaardering kan worden verricht op grond van de indexcijfers voor de bouwkosten van vissersschepen, die regelmatig door de afdeling Visserij en Bosbouw van het LEI worden gepubliceerd 4).

Met een vereenvoudigd cijfervoorbeeld kan de berekening van de jaarlijkse afschrijving op basis van de vervangingswaarde worden duidelijk gemaakt.

Verondersteld wordt, dat de aanschaffingsprijs van een schip f 1 miljoen bedraagt. De economische levensduur wordt op 14 jaar geschat en de restwaarde op 2%. Aangenomen wordt dat de waarde van de jaarlijkse prestaties van het schip in de loop der jaren van de levensduur gelijkmatig kleiner wordt 5). Jaarlijks wordt dan bv. 7% van de vervangingswaarde afgeschreven. Verder wordt verondersteld, dat geen onderscheid behoeft te worden gemaakt tussen de prijsveranderingen over het jaar gerekend en die per het einde van

1) Zie voor het begrip complementaire kosten 2.4.1.

2) In hoofdstuk 4 worden de gevolgen van het einde van de economische levensduur uitvoeriger besproken.

3) In bijlage 1 worden de gevolgen van de financiering met vreemd vermogen op de jaarrekening aan de orde gesteld.

4) In de jaarlijks gepubliceerde uitgave "Visserij in cijfers".

5) De kosten van de jaarlijkse prestaties van een schip bestaan uit de afschrijvingskosten en de rente voor het in het schip vastgelegde vermogen. De wijze waarop deze prestaties kunnen worden gewaardeerd wordt in 2.4.3 besproken.

het jaar. Voorts dat het vervangende schip dezelfde capaciteit heeft als het oude schip.

Indien, ten tijde van de aanschaffing, het indexcijfer van de bouwkosten 100 beloopt en dit na een jaar tot 110 is gestegen, zal de vervangingswaarde na een jaar $\frac{110}{100}$ x de aankoopprijs bedragen. In de jaarrekening van het bedrijf, dat geheel met eigen vermogen heeft gefinancierd, wordt een en ander als volgt verwerkt:

Resultatenrekening van het eerste jaar

Bedrijfseconomische afschrijving $7/100 \times 110/100 \times f 1 \text{ miljoen} = f 77.000,-$.

Balans aan het einde van het eerste jaar

Vervangingswaarde van het schip $110/100 \times f 1 \text{ miljoen} = f 1.100.000$ af: 1 jaar afschr. $7/100 \times 110/100 \times f 1 \text{ mln.} = f 77.000$	Eigen vermogen $f 1.000.000$ Reserve herwaarder- dering $f 1,1 -$ $f 1 \text{ miljoen} \quad f 100.000$
Bedr.econ.boekwaarde= $f 1.023.000$ In kas gehouden af- schrijving $= f 77.000$	
Totaal $f 1.100.000$	Totaal $f 1.100.000$

Alle overige posten van de jaarrekening blijven hier buiten beschouwing.

De stijging van de aankoopprijs van het schip aan het einde van het eerste jaar met $f 100.000,-$, wordt op de balans op een afzonderlijke rekening vermeld. Deze rekening wordt meestal "Reserve Herwaarderings" genoemd.

Wanneer in het tweede jaar het indexcijfer van de bouwkosten tot 120 stijgt dan ziet de jaarrekening er als volgt uit:

Resultatenrekening van het tweede jaar

Bedrijfseconomische afschrijving $7/100 \times 120/100 \times f 1 \text{ miljoen} = f 84.000,-$.

Balans aan het einde van het tweede jaar

Vervangingswaarde van het schip $120/100 \times f 1 \text{ miljoen} = f 1.200.000$ af: 2 jaar afschr. $2 \times 7/100 \times 120/100 \times$ $f 1 \text{ mln.} \quad f 168.000$ Bedr.econ.boekwaarde= $f 1.032.000$	Eigen vermogen $f 1.000.000$ Reserve herwaarder- dering $f 1,2 -$ $f 1 \text{ miljoen} \quad f 200.000$ af: Inhaalafschrijving $f 84.000 - f 77.000 \quad f 7.000$
In kas gehouden af- schrijving - in het eerste jaar $f 77.000$ - in het tweede jaar $f 84.000$	
Totaal $f 1.193.000$	Totaal $f 1.193.000$

Uit vorenstaande balans blijkt dat er een tekort aan bedrijfseconomische afschrijving is ontstaan. Op grond van de (hogere) vervangingswaarde moet, aan het einde van het tweede jaar, in totaal $2 \times 7\% = 14\%$ van f 1,2 miljoen = f 168.000,-, zijn afgeschreven. In het eerste jaar beliep de afschrijving f 77.000,- en in het tweede jaar f 84.000,-, samen f 161.000,-.

Het tekort aan afschrijvingen wordt aan de creditzijde van de balans vermeld op de rekening Inhaalafschrijving.

Wanneer de vervangingswaarde van het schip tijdens de levensduur verder toeneemt, zal het tekort aan afschrijving meestal steeds groter worden.

Indien men alles van die stijging van de vervangingswaarde van te voren zou hebben geweten, dan zou men de afschrijvingen zó hebben geregeld dat het afschrijvingsfonds aan het einde van de levensduur groot genoeg zou zijn geweest, om de vervanging geheel te kunnen betalen. Er zouden dan geen inhaalafschrijvingen voorkomen.

Inhaalafschrijving kan eveneens gecompenseerd worden voor zover een bedrijf de in een bepaald jaar uit bedrijfseconomische afschrijving vrijkomende middelen inflatievast zou beleggen, of deze afschrijving zou gebruiken voor de financiering van (een) nieuw(e) schip(schepen).

Een ideale situatie wordt bereikt bij een harmonisch opgebouwde vloot, mits de omvang van de vloot zodanig is dat er ieder jaar een schip zal moeten worden vervangen. Voorts onder de voorwaarde dat het totaal van de bedrijfseconomische afschrijvingen gelijk is aan de vervangingsprijs. Verder dat het resultaat ten minste zodanig is dat deze afschrijvingen worden verdiend. Deze diversiteit in de leeftijd van de schepen zal bij de kleine zeevisserij - waarvan de bedrijven veelal slechts een of enkele schepen in de vaart hebben - overigens vrijwel niet voorkomen.

Wanneer in een bedrijf, bv. als gevolg van de onbekendheid met het toekomstig verloop van de vervangingswaarde van het schip (de schepen), inhaalafschrijvingen moeten worden berekend dan is het totaal daarvan ondernemersverlies. Dit is ook het geval voor zover de bedrijfseconomische afschrijvingen niet in hetzelfde jaar inflatievast kunnen worden belegd of niet voor de aanschaffing van een nieuw schip kunnen worden besteed.

Een ondernemersverlies kan niet als kosten ten laste van de resultatenrekening worden gebracht.

Wanneer met vreemd vermogen is gefinancierd, met nominaal gelijkblijvende aflossingsverplichtingen, zal bij stijgende vervangingswaarde, zoals in bijlage 1 is toegelicht, financieringswinst ontstaan. In dat geval kunnen de inhaalafschrijvingen, naar evenredigheid van het vreemde vermogen tot het totale vermogen, in mindering van de financieringswinst worden gebracht (zie bijlage 1).

2.4.3 Afschrijvingssystemen

Bij de vaststelling van het systeem volgens welke de afschrijvingen van een schip moeten worden berekend, zullen we ons rekenschap moeten geven van het toekomstige verloop van de vervangingswaarde van de jaarlijkse prestaties. Die waarde kan 1) van jaar tot jaar gelijk blijven. In dat geval zal men jaarlijks gelijke bedragen, aan afschrijving en rente te zamen, ten laste van de resultatenrekening moeten brengen 2). Er wordt dan het systeem van gelijkblijvende jaarlijkse annuïteiten toegepast waarop in hoofdstuk 3 nader wordt ingegaan.

Wanneer men van oordeel is, dat de waarde van de jaarlijkse prestaties in de loop van de economische levensduur zal vermindern, zal men niet-gelijkblijvende annuïteiten moeten gebruiken. De hier bedoelde prestatievermindering kan het gevolg zijn van de toeneming van de onderhoudskosten in de latere jaren van de levensduur, waardoor een toenemend verlies aan visdagen kan optreden. Ook zou het schip in de toekomst minder doelmatig kunnen zijn dan een nieuw schip, dat voor de dan geldende omstandigheden is gebouwd.

Indien men meent dat de hierboven bedoelde waardevermindering 1) van de prestaties gelijkmatig verloopt dan is een gelijkmatig dalende annuïteit op zijn plaats. Een dergelijke annuïteit verkrijgt men door jaarlijks met een vast percentage van de vervangingswaarde af te schrijven en de rente voor het vastgelegde vermogen jaarlijks te berekenen van de bedrijfseconomische boekwaarde aan het begin van de desbetreffende jaren. Het afschrijvingsbestanddeel van deze annuïteiten blijft dus jaarlijks constant 1) en de rente vermindert gelijkmatig.

De vaak toegepaste methode van afschrijving van een vast percentage van de boekwaarde is bruikbaar in de gevallen waarin de waarde van de jaarlijkse prestaties een degressief dalend verloop vertoont. Bij deze methode vormen de afschrijvingsbestanddelen zowel als de rente een dalende reeks.

Deze laatstgenoemde methode kan men met enige variatie ook toepassen, door in de eerste jaren van de levensduur aanmerkelijk meer af te schrijven dan in de latere jaren. Bijvoorbeeld de eerste x jaren een hoog percentage a van de vervangingswaarde en de resterende jaren een lager z ervan. Deze methode wordt door het LEI bij de kleine zeevisserij gevolgd.

Ten slotte zal er steeds rekening worden gehouden met het verschil in levensduur van de onderdelen van een schip. Door het LEI worden voor de kleine zeevisserij afzonderlijke afschrijvings-

1) Afgezien van toekomstige prijsveranderingen.

2) Zoals reeds in dit hoofdstuk, bij 2.4.2, is opgemerkt bestaan de kosten, van de jaarlijkse prestaties van een schip, uit de afschrijvingskosten en de rente voor het in het schip vastgelegde vermogen.

percentages berekend van casco, motor en aanwezige apparatuur 1). De door de fiscus geaccepteerde afschrijvingspercentages zijn meestal eveneens verschillend voor casco's, motoren enz.

2.4.4 Rente (letter j, van 2.3 in dit hoofdstuk)

Over het vermogen, dat voor de exploitatie van een schip benodigd is moet een vergoeding, rente genoemd, worden berekend. Een vergoeding zou ook worden verkregen wanneer het vermogen op andere wijze dan in de onderneming zou worden gebruikt (uitgeleend). Het totale te vergoeden rentebedrag dat door de ondernemer als kosten moet worden beschouwd is van 2 factoren afhankelijk:

- a. de hoogte van de rente, dus van de vermogenskostenvoet;
 - b. de omvang van het vermogen waarop beslag wordt gelegd.
- a. Met betrekking tot de hoogte van de rente wordt het volgende overwogen. Vermogen kan met een minimum aan risico worden uitgeleend wanneer dit aan de Staat geschiedt. Het rendement van langlopende staatsobligaties wordt daarom als berekeningsbasis gebruikt. Omdat kleine bedrijven, zoals het visserijbedrijf, bij het lenen van vermogen, steeds wat meer rente zullen moeten betalen dan de Staat, wordt de basisrente (arbitrair met $\frac{1}{2}\%$ per jaar) verhoogd. Omdat met de inflatie reeds rekening wordt gehouden bij de calculatie van de afschrijvingskosten, behoort alleen de eigenlijke rente als kosten te worden aangemerkt. Dit betekent dat de eventueel in de rente begrepen inflatievergoeding moet worden geëlimineerd. In de huidige omstandigheden, van regelmatige waardedaling van het geld, moet worden aangenomen dat in het rendement van staatsobligaties een vergoeding voor de inflatie zal zijn begrepen. De geldleners zullen immers niet zonder meer genoeg nemen met de latere terugontvangst van in koopkracht gedaalde nominale guldens. De hoogte van de in het rendement begrepen inflatievergoeding kan niet exact worden vastgesteld, doch moet worden getaxeerd. Na met die hier genoemde correcties rekening te hebben gehouden belooft de door het LEI voor 1974, in bedrijfseconomische calculaties, gebruikte rentevoet 8%. Afhankelijk van de dan geldende omstandigheden kan dit percentage in de komende jaren veranderen.
- b. Het vermogen waarop bij de exploitatie van een schip beslag wordt gelegd en waarover aan het einde van ieder jaar rente moet worden vergoed, bestaat uit de bedrijfseconomische boekwaarde van het schip aan het begin van het jaar en uit het vermogen dat voor de financiering van de zogenoemde vlottende

1) Deze percentages worden in de jaarlijkse rapporten over de bedrijfsresultaten vermeld.

activa wordt gebruikt. Tot deze laatste behoren kosten die moeten betaald vóórdat de opbrengst van de vangst wordt ontvangen, zoals voor dekbehoefte, vistuig, navigatiemiddelen, verzekering van het schip enz. Door het LEI worden, bij de renteberekening, voor het vermogen dat voor de vlottende activa benodigd is bepaalde normen aangehouden 1)

2.4.5 Netto-overschot (letter k van 2.3 in dit hoofdstuk)

Het saldo volgens de bedrijfseconomische begroting geeft het te verwachten netto-bedrijfsresultaat van het schip aan. Een positief resultaat betekent dat een restbeloning zal worden verdiend boven de vergoeding voor alle exploitatiekosten, ingezette arbeid en geïnvesteerd vermogen. Wanneer het saldo negatief is wordt geen vergoeding ontvangen voor het dragen van ondernemersrisico terwijl voorts een deel van de bedrijfseconomische kosten (bv. afschrijvingen en/of rente) niet gedekt wordt.

Het netto-resultaat zal niet alleen graadmeter zijn voor de mate van winstgevendheid resp. verliesgevendheid van het schip. Het netto-resultaat zal voorts moeten uitwijzen welk surplus aan het bedrijf zal kunnen worden onttrokken zonder dat de continuïteit op lange termijn in gevaar komt 2).

Een negatief netto-resultaat van grote omvang vormt een aanwijzing dat de continuïteit van de bedrijfsuitoefening bedreigd wordt. Het is dan van groot belang na te gaan hoe het gesteld is met de continuïteitsvooruitzichten op korte termijn, waarover een kas- of liquiditeitsbegroting inlichtingen kan verstrekken (zie hierna in 2.4.6).

Wanneer een negatief netto-resultaat wordt verwacht kan een berekening worden gemaakt van de kostendeckende of de break-even besomming. Dit is de besomming waarbij noch winst noch verlies ontstaat. Voor deze berekening is een goed inzicht in de samenhang van kosten en opbrengsten vereist. Sommige kosten variëren met de besomming, bv. inhoudingen aan de afslag en deel van de bemanning. Andere kosten veranderen met de aangevoerde hoeveelheid (bv. conserverings- en loskosten). Een toename van het aantal reisdagen kan tot gevolg hebben dat de kosten van gasolie, onderhoud, vistuig enz. groter worden. Ook kunnen veronderstelde wijzigingen invloed hebben op zowel de besomming als op de aangevoerde hoeveelheden, eventueel nog gecombineerd met een wijziging van het aantal reis- of visdagen.

Een eenvoudig rekenvoorbeeld volgt hier:

Verondersteld wordt dat de begroting bij een besomming van f 1 miljoen een netto-tekort voorspelt van f 100.000,-, bij een aanvoer van 300.000 kg. Aangenomen wordt dat de kosten die va-

1) Deze worden in de jaarlijkse publikaties over de bedrijfsresultaten vermeld.

2) Zie ook bijlage 1 "Financiering met vreemd vermogen".

riëren met de besomming - de inhoudingen aan de afslag en het deel van de bemanning - 40% daarvan uitmaken. Voorts dat het aantal reisdagen en de hoeveelheid van de aanvoer ongewijzigd blijven. De vraag is: met welk percentage moet de gemiddelde opbrengstprijs toenemen om op de break-even besomming te komen?

Het netto-tekort zal, bij bovenbedoelde veronderstellingen, worden opgeheven wanneer de besomming toeneemt met $100/100-40 \times f 100.000,-$ of $f 166.667,-$. Van deze toename belopen de hogere kosten 40% van $f 166.667,-$ dus $f 66.667,-$ zodat $f 100.000,-$ overblijft, waarmee het netto-tekort wordt opgeheven. De gemiddelde prijs van de aanvoer komt op $f 1.166.667,- / 300.000 = f 3,89$. tegen oorspronkelijk $f 3,33$.

2.4.6 Toepassingsmogelijkheden

De informatiebehoefte van de ondernemer en eventueel van zijn financiers bepaalt hoe vaak en voor welke periode een bedrijfs-economische begroting zal worden opgesteld.

Wanneer de begroting ieder jaar wordt samengesteld kan de ondernemer regelmatig inzicht verkrijgen in de continuïteitsmogelijkheden van zijn bedrijf, doordat hij de omvang van de middelen die beschikbaar komen voor toekomstige vervanging kan overzien.

In een situatie van quotering, met een individueel quotum, is voor de sterk gequoteerde vissoorten de opbrengstzijde met een vrij grote mate van betrouwbaarheid te schatten. Vervolgens kan de uitkomst van de begroting aangeven welk gedeelte van de afschrijvingen niet wordt verdiend. Er kan voorts worden geschat met welk gedeelte de totaal toegestane aanvoer zou moeten worden verhoogd om weer in een rendabele situatie terecht te kunnen komen. Waaruit dan bv. kan worden afgeleid, welk quotum gekocht zou moeten worden (wanneer dat binnen het kader van de regeling zou worden toegestaan) om zonder verlies te kunnen doorgaan.

Om informatie te verkrijgen ten behoeve van overwogen investeringen zullen begrotingen voor de eerste jaren of voor alle jaren van de levensduur van een nieuw schip moeten worden uitgewerkt. Deze problematiek wordt in hoofdstuk 3 aan de orde gesteld.

Voorts kunnen, bij bedrijven die meer dan een schip exploiteren, de jaarlijkse begrotingen per schip met elkaar worden vergeleken en de verschillen worden geanalyseerd. Daaruit kan bv. blijken van welk type schip de gunstigste resultaten kunnen worden verwacht.

2.5 De fiscale begroting

2.5.1 Doelstelling

Het doel van de fiscale begroting is het begroten van de te betalen belasting naar de winst op basis van een naar fiscale maatstaven opgestelde resultatenberekening. Omdat de te betalen be-

lasting grote invloed kan hebben op de liquiditeitspostie van het bedrijf verdient het aanbeveling deze begroting jaarlijks op te stellen.

Een fiscale begroting zal voorts in bijzondere omstandigheden van nut kunnen zijn, zoals bijvoorbeeld wanneer nieuwe investeringen, een wijziging in de rechtsvorm (omzetting van een firma in een besloten vennootschap) of de overdracht of liquidatie van de onderneming worden overwogen.

De wijze waarop de winst uit onderneming moet worden bepaald en hoeveel belasting eventueel verschuldigd is blijkt uit de Wet op de Inkomstenbelasting 1964 en de Wet op de Vennootschapsbelasting 1969. Aan eerstgenoemde wet zijn onderworpen de natuurlijke personen, ook indien de onderneming wordt gedreven in de vorm van een maatschap of vennootschap onder firma. De vennootschapsbelasting is van kracht voor Besloten en Naamloze Vennootschappen, resp. BV en N.V.'s. Voor beide wetten geldt, dat "de winst wordt bepaald volgens goed koopmansgebruik". Hierbij moet in acht worden genomen een "bestendige gedragslijn welke onafhankelijk is van de vermoedelijke uitkomst en welke slechts gewijzigd kan worden indien goed koopmansgebruik dit rechtvaardigt". Dit laatste heeft bv. tot gevolg dat een voor een bepaald schip, bij de fiscale winstberekening, toegepast afschrijvingssysteem slechts in zeer bijzondere omstandigheden kan worden gewijzigd.

2.5.2 Verschillen met de bedrijfseconomische winst

De opbrengsten en de meeste kosten - die in lopende prijzen zijn uitgedrukt - welke in de bedrijfseconomische begroting zijn opgenomen, kunnen ook in de fiscale begroting worden verwerkt. De afwijkingen die ontstaan als gevolg van verschillende maatstaven voor de bepaling van de winst in de bedrijfseconomische jaarrekening, respectievelijk voor fiscale doeleinden, hebben voornamelijk betrekking op:

- a. De onderhouds- en andere gelijkmatig over enkele jaren verdeelde kosten

Zolang de belastingplichtige voor zijn onderneming regelmatig boekhoudt, met geregelde jaarlijkse afsluitingen, (hetgeen voor vrijwel alle visserijbedrijven het geval zal zijn), kunnen bepaalde fiscale reserves worden gevormd. Deze reserves zijn behalve de hierna onder letter c genoemde vervangingsreserve: de "reserve tot dekking van risico's welke in belangrijke mate worden verzekerd, doch door de belastingplichtige niet verzekerd zijn" en de "reserve tot gelijkmatige verdeling van kosten en lasten". De "risico" reserve, die slechts bij enkele grote visserijondernemingen zal voorkomen, wordt hier niet verder besproken. Met betrekking tot de laatstgenoemde "kosten en lasten" reserve kan worden opgemerkt, dat bv. jaarlijks fiscaal voor de zogenaamde grote onderhoudsbeurten kan worden gereserveerd ten laste van de fiscale winst. In de jaren waarin de onderhoudsbeurten worden uitgevoerd moeten de kos-

ten daarvan ten laste van de reserve worden geboekt.

Voor de bepaling van de jaarlijks in de bedrijfseconomische begroting resp. jaarrekening te verwerken onderhouds-, vistuig- en dekbehoeftekosten wordt door het LEI een met de fiscale vergelijkbare methode toegepast. Door het LEI wordt het gemiddelde berekend van de (begrote) uitgaven van enkele jaren. Die uitgaven worden herberekend op basis van het prijspeil van het jaar waarvoor de begroting resp. jaarrekening wordt opgesteld. Deze prijspeilcorrectie wordt fiscaal niet geaccepteerd.

b. Het deel en de sociale lasten van de opvarende schipper-eigenaar

Voor de Inkomstenbelasting 1) kunnen deze bedrijfseconomische kosten niet ten laste van de winst worden gebracht. Dit kan wel t.a.v. eventueel betaalde premies ingevolge een verplichte bedrijfs- of beroepspensioenregeling. Eventueel betaalde premies voor periodieke uitkeringen bij ziekte, ongeval of invaliditeit, kunnen als persoonlijke verplichting het inkomen verminderen.

c. De afschrijvingen

De fiscus zal veelal wel accoord gaan met de op de economische levensduur en de restwaarde gebaseerde afschrijvingspercentages die in de bedrijfseconomische kostenoptelling worden toegepast.

De afschrijving moet van de aanschaffingsprijs worden berekend. De bedrijfseconomische basis, de vervangingswaarde, mag niet worden gebruikt. Fiscaal zal de bruto-aankoopprijs moeten worden verminderd met de eventueel van de overheid ontvangen subsidies.

De fiscale vervangingsreserve moet veelal als eerste afschrijving in mindering van de aanschaffingsprijs worden geboekt. De wijze waarop de vervangingsreserve (behaalde boekwinst bij verkoop van een schip) kan ontstaan resp. kan worden opgeheven, wordt toegelicht in bijlage 2, onder punt 3, letter c.

Fiscaal mag een derde gedeelte van de aanschaffingsprijs van een bedrijfsmiddel, zoals een schip, motor enz., vanaf het moment van inbedrijfsstelling, willekeurig mits vervroegd worden afgeschreven 2). Deze vervroegde afschrijving, die over het algemeen slechts zin heeft indien er een ruime winst wordt verwacht (behaald), moet voor zover mogelijk worden verminderd met het bedrag van de vervangingsreserve.

Het effect van de directe afboeking van de vervangingsreserve en van vervroegd afschrijven is, dat de fiscale afschrijvingen in

- 1) Omdat het aantal ondernemingen dat in de rechtsvorm van een BV of N.V. wordt gedreven in de visserij klein is, blijven de fiscale gevolgen van de deel- en sociale lastenbetaling bij deze vennootschappen buiten bespreking.
- 2) De regering is voornemens de mogelijkheid van vervroegde afschrijving te laten vervallen wanneer de aangekondigde wet "Speciale Investeringsrekening" in werking zal treden.

latere jaren (aanzienlijk) kleiner zullen zijn, hetgeen relatief hoge winst en te betalen belasting tot gevolg zal hebben.

d. De rente

Fiscaal mag slechts de betaalde rente (inclusief eventueel betaalde provisie en andere kosten) ten laste van de winst worden gebracht.

e. De investeringsaftrek en bepaalde bijtellingen

De wijze waarop de investeringsaftrek (ten laste) 1) en de desinvesteringsbijtelling (ten bate van de winst) is geregeld, blijkt uit de bijlage 3. Tot 1 januari 1977, resp. 1 januari 1978, moet voorts rekening worden gehouden met de mogelijkheid, dat de in 1971 resp. 1972 toegepaste zelfstandigenaftrek, als gevolg van verkoop van het bedrijfsmiddel, geheel of gedeeltelijk bij de winst moet worden gevoegd, zie bijlage 2, punt 5.

De, na rekening te hebben gehouden met de hierboven onder a t/m e beschreven verschillen, resulterende fiscale winst uit onderneming 2) zal vervolgens moeten worden verhoogd met de overige inkomsten van de ondernemer. Deze kunnen bv. bestaan uit inkomsten uit rente, eigen woning, effecten e.d. In mindering van het inkomen mogen worden gebracht de betaalde premies volksverzekeringen, andere persoonlijke verplichtingen, giften en buitengewone lasten. Het inkomen kan verder worden gewijzigd door toepassing van de zelfstandigenaftrek (zie bijlage 4) en door toevoegingen of afnemingen van de oudedagsreserve (zie bijlage 5). Ten slotte zal, nadat onverrekenende verliezen in aanmerking zijn genomen (zie bijlage 6), het belastbaar inkomen resulteren.

2.5.3 De te betalen inkomstenbelasting

Het op grond van het belastbaar inkomen verschuldigde belastingbedrag zal behalve door de burgerlijke staat en andere persoonlijke omstandigheden (kinderaftrek) nog worden beïnvloed door de mogelijkheid dat een bijzonder tarief van toepassing is. Deze situatie zal zich voordoen wanneer sprake is van gehele of gedeeltelijke staking van de onderneming. Op dat tijdstip moet belasting worden betaald van de dan vastgestelde eindafrekeningswinst, de zogenaamde latente (of sluimerende) belasting.

De bijlage 2 geeft een toelichting met betrekking tot de posten die tot de stakingswinst worden gerekend. De bijlage 7 laat zien welk belastingtarief moet worden toegepast en de bijlage 8 wanneer de fiscale eindafrekening, door de zogenaamde geruisloze overgang van de onderneming, kan worden uitgesteld.

- 1) De investeringsaftrek voor de op bijlage 3 onder 1b genoemde zeevissersschepen is van 1 juli 1976 tot 1 juli 1978 geschorst. Er is vanaf 1 juli 1976 een premiereregeling van kracht (zie bijlage 3 onder punt 4).
- 2) Wanneer er meer dan één eigenaar is, moet het resultaat uiteraard op basis van ieders aandeel worden verdeeld.

De mogelijkheid dat, bij sterk wisselende inkomens, een deel van de in drie jaar betaalde inkomstenbelasting kan worden teruggevraagd, de middelingsregeling, wordt besproken in de bijlage 9.

2.6 De liquiditeits- of kasbegroting

2.6.1 De opzet van de begroting

Op deze begroting worden de verwachte werkelijke ontvangsten en uitgaven in een bepaalde periode, van één of meer jaren, vermeld. De voor één jaar 1) opgestelde begroting wordt veelal kasbegroting genoemd. De meeste posten van de in 2.5 besproken fiscale begroting zullen in de liquiditeits- of kasbegroting kunnen worden overgenomen. In deze laatste worden echter de verplichte aflossingen in plaats van afschrijvingen en de werkelijk te betalen onderhouds-(en dergelijke) kosten, in plaats van de eventuele toevoegingen aan de desbetreffende reserves vermeld.

In de liquiditeits- of kasbegroting zal ook rekening moeten worden gehouden met enkele posten die niet op de fiscale begroting komen, bv. eventueel te ontvangen (termijnen van) geldleningen, eventuele betalingen die in verband met de aanschaffing van duurzame activa moeten worden verricht, definitieve en/of voorlopige aanslagen van belasting naar de winst die in de desbetreffende periode moeten worden voldaan (of terugontvangen). Voorts wanneer de onderneming niet als rechtspersoon wordt gedreven, het bedrag dat voor levensonderhoud en andere persoonlijke uitgaven van de ondernemer benodigd is.

Indien het saldo van de begroting een tekort aanwijst kan in overleg met de crediteuren - eventueel tijdelijk - worden getracht een sluitende begroting te bereiken.

2.6.2 Doelstellingen

Het doel van de liquiditeits- of kasbegroting is vast te stellen in hoeverre de verplichtingen tegenover de financiers kunnen worden nagekomen. Verder of de voor levensonderhoud en andere privé-uitgaven van de ondernemer benodigde bedragen beschikbaar zullen komen. Voorts welk bedrag met het oog op in de toekomst te betalen rekeningen, bv. voor groot onderhoud of noodzakelijke verbeteringen, kan worden gereserveerd.

Bij regelmatige jaarlijkse opstelling zullen de kasbegrotingen de informatie verschaffen waarover de onderneming moet beschikken om de normale voortgang van het bedrijf te kunnen waarborgen. Zoals bijvoorbeeld bij ondernemingen waar meer dan één

1) In speciale omstandigheden kan een begroting voor een kortere termijn, bv. voor een seizoen of per reis, worden gemaakt.

schip wordt geëxploiteerd, het op basis van de begrote netto kasstroom (vóór aflossing en rente) vaststellen van de bijdrage, die elk schip levert, in het totaal van de aflossings- en renteverplichtingen.

In bijzondere omstandigheden zal het noodzakelijk zijn een liquiditeitsbegroting voor meer jaren op te stellen, bv. ten behoeve van de ondernemer en eventueel zijn financiers wanneer nieuwe investeringen worden overwogen. Er zal dan voor ieder jaar evenwicht moeten worden bereikt tussen enerzijds de aanwezige liquide middelen vermeerderd met de netto-ontvangsten uit de exploitatie van het (de) schip (schepen), de eventuele verkoopopbrengst van een oud schip en de termijnen van het op te nemen krediet en anderzijds de verplichte betalingstermijnen voor de nieuwe investering(en) en de verplichte aflossings- en rentebetalingen. In hoofdstuk 3 worden de overwegingen bij investeringsbeslissingen uitvoerig aan de orde gesteld.

In dit hoofdstuk zijn de 3 begrotingen besproken volgens welke de positie van een bedrijf kan worden beoordeeld, namelijk bedrijfseconomisch, fiscaal en op grond van de netto kasstroom. Deze laatste kan als de mildste worden gezien, omdat niet het bedrijfseconomische of het fiscale resultaat van het bedrijf in de beschouwing wordt betrokken, doch voornamelijk met het nakomen van de verplichtingen tegenover de financiers rekening wordt gehouden.

In de huidige situatie, waarin de exploitatie van vissersschepen hoge bedrijfseconomische verliezen kan opleveren, kan deze "milde" methode - alleen naar de netto kasstroom zien - een tijdelijke maatstaf zijn ter beoordeling van de levensvatbaarheid van het bedrijf. De aflossingsverplichtingen kunnen daarbij als sluitstuk worden beschouwd. Hierbij kan dan nog onderscheid worden gemaakt tussen bedrijven met oude en bedrijven met nieuwe schepen, zoals in 4.3 wordt toegelicht.

2.7 Begrotingsuitkomsten voor een bedrijf

Op de wijze zoals in dit hoofdstuk is beschreven zijn voor een willekeurig gekozen zeevisserijbedrijf de 3 begrotingen voor 1976 opgesteld. In tabel 2.1 zijn terwille van de eenvoud slechts de belangrijkste, ruim afgerond, bedragen vermeld. Deze hebben betrekking op één kleine zeevisserijvaartuig, besteld na 14.7.1972, bouwjaar 1973, met een inhoud van 200 B.R.T. en een motorvermogen van 1300 pk. Het schip kwam, met een opvarende eigenaar, begin januari 1974 in de vaart. De berekeningen zijn gemaakt voor een ondernemer die geheel met eigen vermogen - en voor een ondernemer die het schip met 50% vreemd vermogen - financierde.

a. De aankoopprijs van het schip bedroeg f 2,25 miljoen. Op de installaties is f 50.000,- subsidie ontvangen, waarna voor het casco f 1 miljoen en voor de motor en de installaties f 1,2 miljoen resteerde.

b. De bruto-besomming, het deel van de opvarende eigenaar en van de overige bemanning, incl. sociale lasten, en de overige exploitatiekosten zijn geschat op de bedragen die in de tabel 2.1 op de regels 1 t/m 4 zijn vermeld.

Het deel van de opvarende eigenaar, incl. sociale lasten, wordt fiscaal niet tot de kosten gerekend.

Er is verondersteld dat bij deze 3 begrotingen geen verschil voorkomt t.a.v. de in de overige exploitatiekosten (regel 4) begrepen onderhouds- en andere gelijkmatig over enkele jaren verdeelde kosten (zoals bv. vistuig en dekbehoeften). Voor de bespreking van deze kosten wordt verwezen naar 2.5.2 onder a.

c. Het indexcijfer van de bouwkosten van vissersvaartuigen wordt voor 1973 op 100 gesteld, dat voor 1976 op 140 getaxeerd.

d. Uit a en c volgt dat de vervangingswaarde van het casco op $140/_{100} \times f 1 \text{ miljoen} = f 1,4 \text{ miljoen}$ uitkomt, voor de motor enz. op $140/_{100} \times f 1,25 \text{ miljoen} = f 1,75 \text{ miljoen}$ 1).

e. Aangenomen wordt dat de prestaties van het schip in de loop van de levensduur in waarde zullen verminderen, (zie de toelichting van deze situatie in 2.4.3). De bedrijfseconomische afschrijving is daarom berekend, zoals de afdeling Visserij en Bosbouw voor de kleine zeevisserij taxeert, zie bv. Verslag No. 5.33. Per jaar voor het casco, resp. voor de motor enz., op resp. 7% en 16% van de vervangingswaarde. Dus resp. $7/_{100} \times f 1,4 \text{ miljoen} = f 98.000,-$ en $16/_{100} \times f 1,75 \text{ miljoen} = f 280.000,-$ of $f 378.000,-$ in totaal, zie regel 7 2). Deze percentages gelden resp. voor de eerste 7 en de eerste 3 jaar van de levensduur. Daarna wordt per jaar resp. 3,6 en 7,4 procent afgeschreven tot en met het 20e resp. 10e jaar.

f. De fiscale afschrijving op casco, motor en installaties te zamen is (volgens afspraak met de Belastinginspectie in 1973) gesteld op 10% per jaar. Basis voor deze berekening is de aankoop-prijs minus subsidie, resp. $f 2,25 \text{ miljoen}$ min $f 0,05 \text{ miljoen}$, waarop nog $f 200.000,-$ boekwinst in mindering is gebracht, dus $f 2,0 \text{ miljoen}$. Deze boekwinst werd behaald bij de verkoop van het vorige schip van deze ondernemer en kon derhalve van de aanschaffingsprijs worden afgeteld, zie de toelichting in bijlage 2, punt 3c. Deze ondernemer besloot gezien de verwachte bedrijfsresultaten, geen gebruik te maken van de mogelijkheid vervroegd af te schrijven. De fiscale afschrijving genoteerd op regel 7 is derhalve 10% van $f 2 \text{ miljoen} = f 200.000,-$.

1) Aangenomen wordt dat de ten tijde van de bestelling ontvangen subsidie in 1976 niet meer kan worden verkregen. De vervangingswaarde moet dan worden gebaseerd op de aanschaffingsprijs zonder subsidie.

2) Zie voor regel 7 t/m 12 tabel 2.1.

g. De voor 1976 te berekenen rente - exclusief inflatiebestand-deel - wordt op 8% getaxeerd, zie bij 2.4.4. Verondersteld wordt dat in de vlottende activa (voorraden olie, vistuig, dekbehoefden enz.) een bedrag van f 110.000,- is geïnvesteerd. Als berekende rente daarvan resulteert dus f 8.800,- zoals op regel 8a is vermeld.

De bedrijfseconomische boekwaarde op 1 januari 1976 - op basis van de vervangingswaarde - beloopt na 2 jaar afschrijving, $(100 - 2 \times 7) 86\%$ van f 1,4 miljoen = f 1,204 miljoen voor het casco en $(100 - 2 \times 16) 68\%$ van f 1,75 miljoen = f 1,19 miljoen voor de motor enz. totaal f 2,394 miljoen. De berekende rente is dus f 191.500,- $(8/100 \times f 2,394 \text{ miljoen})$ zie regel 8b.

Fiscaal mag slechts de betaalde rente in mindering worden gebracht. Wanneer 50% van de netto-aankoop prijs minus boekwinst, dus 50% van f 2 miljoen of f 1 miljoen is geleend à 10% (rente) met een jaarlijkse aflossing van 10% moet in 1976 f 80.000,- rente worden betaald, zie regel 8b in de kolommen b van de fiscale- en kasbegroting. (De schuldrest op 1.1.1976 waarvan 10% rente moet worden betaald is immers $(100 - 2 \times 10) 80\%$ van f 1 miljoen = f 0,8 miljoen.

h. De aflossing in 1976 op de Ultimo 1973 opgenomen lening bedraagt volgens letter g f 100.000,-, zie regel 9.

i. Het netto-tekort wordt begroot op f 398.300,- volgens regel 11.

j. Het fiscale saldo, wanneer geheel met eigen vermogen is gefinancierd, wordt getaxeerd op f 20.000,-. Bij 50% vreemd vermogen wordt dit saldo negatief f 60.000,-. Volgens de kasbegroting resteert resp. f 220.000,- en f 40.000,-. Deze cijfers blijken uit regel 12.

k. De investeringsaftrek, regel 13, die ten laste van het fiscale resultaat kan worden gebracht, bedraagt volgens bijlage 3, punt 1b, $5 \times 5\%$ van f 2,2 miljoen of f 110.000,- per jaar vanaf 1972. 1976 is het laatste jaar waarin deze aftrek mag worden toegepast. Onder letter o hierna is toegelicht op welke wijze, ingeval van verlies, de investeringsaftrek fiscaal wordt "behandeld".

l. Fiscaal moet worden gerekend op een negatief resultaat van resp. f 90.000,- en f 170.000,-, zoals regel 14 l) laat zien.

m. Zelfstandigenaftrek is niet mogelijk bij een negatief resultaat, zie regel 15.

n. Er kan niets, regel 16, worden toegevoegd aan de oudedagsreserve. Deze reserve kan in 1976 belastingvrij met f 378,- worden verminderd volgens bijlage 5, behoudens de aldaar vermelde mogelijkheid dat de gehele reserve teniet gaat (bijlage 5, punt 8).

o. In de bijlage 6 is, onder punt 5a, vermeld dat ingeval van verlies uit zeevisserij dit verlies, tot ten hoogste het bedrag

1) Zie voor regel 13 t/m 20, tabel 2.1.

waarmede de in dat jaar ten laste van de winstgebrachte investeringsaftrek de desinvesteringsbijtelling overtreft, buiten aanmerking wordt gelaten en verrekend wordt met winst uit zeevisserij van de beide voorafgaande en vervolgens met die van de elf volgende kalenderjaren. Er is verder nog een speciale procedure voorgeschreven, ingeval ook de "normale" verliesverrekening, met de inkomens van de beide voorafgaande en de zes volgende kalenderjaren dient plaats te vinden.

Op grond van bovenstaande regelingen moet worden aangenomen dat de belastbare winst volgens deze begroting, zie regel 17, moet worden getaxeerd op resp. nihil en negatief f 60.000,-.

p. In de veronderstelling dat voor deze ondernemer het saldo van de overige inkomsten (uit rente, eigen woning, effecten enz.) en de aftrekposten (wegens betaalde premies volksverzekeringen, andere persoonlijke verplichtingen, giften en buitengewone lasten), kleiner is dan de belastingvrije som, zal hij over 1976 geen inkomstenbelasting behoeven te betalen, regel 18. Een andere situatie zal resulteren, indien het werkelijke resultaat verschilt van de begroting.

q. Het met eventuele winsten over 1975 en 1974 en over 1977 t/m 1982 resp. 1977 t/m 1987 te verrekenen (begroot) verlies beloopt resp. nihil en f 60.000,- of resp. f 90.000,- en f 110.000,-, vermeld op regel 19a en b.

r. Of de eigenaar in 1976 in zijn kasbegroting rekening zal moeten (mogen) houden met te betalen (of terug te ontvangen) inkomstenbelasting is uiteraard afhankelijk van zijn belastbaar inkomen en de eventueel reeds betaalde bedragen in de afgelopen jaren, regel 20. Wellicht heeft hij op grond van de middelingsregeling, zie bijlage 9, recht op terugbetaling.

s. Het volgens de kasbegroting beschikbare saldo, regel 21 van tabel 2.1, bedraagt resp. f 220.000,- en f 40.000,-. Dat een schippereigenaar die geheel met eigen vermogen financierde, in de veronderstelde situatie, geen financiële moeilijkheden zal onderkennen is duidelijk. Uit de cijfers blijkt verder, dat een ondernemer die meer dan 50% van het geïnvesteerde bedrag leende (met een begroting zoals hier besproken), zoals in hoofdstuk 4 uitvoerig aan de orde is gesteld, waarschijnlijk zal moeten proberen in overleg met zijn crediteuren maatregelen te treffen om de verwachte illiquiditeit het hoofd te bieden.

Tabel 2.1 Begrotingsuitkomsten voor een bedrijf met 1 schip, voor 1976
(bedragen in guldens)

Omschrijving	Bedrijfs- economische begroting	Fiscale begroting		Kasbegroting	
		a schip met eigen verm. gefinancierd	b schip met 50% vreemd verm. gefinancierd	a schip met eigen verm. gefinancierd	b schip met 50% vreemd verm. gefinancierd
Regel no.					
1. Bruto-besomming	800.000	800.000	800.000	800.000	800.000
2. Deel opvarende eigenaar, incl. soc. lasten	40.000				
3. Deel overige bemanning incl. soc. lasten	180.000	180.000	180.000	180.000	180.000
4. Overige exploi- tatiekosten	400.000	400.000	400.000	400.000	400.000
5. Sub-totaal, 2 t/m 4	620.000	580.000	580.000	580.000	580.000
6. Bruto-overschot, 1-5	180.000	220.000	220.000	220.000	220.000
7. Afschrijving	378.000	200.000	200.000		
8. Rente					
a. vlott.bedr. kapitaal	8.800				
b. schip	191.500		80.000		80.000
9. Aflossing					100.000
10. Subtot. 7 t/m 9	578.300	200.000	280.000		180.000
11. Netto-overschot 6-10	-398.300				
12. Saldo 6-10		20.000	-60.000	220.000	40.000
13. Investerings- aftrek		110.000	110.000		
14. Fiscaal resul- taat (12-13)		-90.000	-170.000		
15. Zelfstandigen- aftrek		-	-		
16. Toevoeging oudedagsre- serve		-	-		
17. Belastbare winst		nihil	-60.000		
18. Over 1976 te betalen IB				nihil	nihil
19a. Te verrekenen met eventuele winst 1975 en 1974 en 1977 t/m 1982		-	60.000		
b. Idem 1975, 1974 en 1977 t/m 1987		90.000	110.000		
20. In 1976 te be- talen/te ontvan- gen IB				P.M.	P.M.
21. Beschikbaar saldo = 12				220.000	40.000

3. Investeringsbeslissingen

3.1 Investeringsbeslissingen in het verleden

De ondernemers in de zeevisserij namen in het verleden vele investeringsbeslissingen, in het bijzonder in de jaren met gunstige bedrijfsresultaten.

Uit het verloop van het totale motorvermogen van de kleine zeevisserij blijkt dat in de afgelopen jaren 2 investeringsgolven zijn voorgekomen. Tijdens de eerste, die zijn hoogtepunt bereikte in 1968 steeg het totale motorvermogen met bijna 50%, terwijl de toename van 1968 tot ultimo 1974 ruim 60% bedroeg. Het totale motorvermogen kwam daarmee op bijna 320.000 pk per ultimo 1974, hetgeen een stijging betekent tot bijna het 2,5voudige van 1964.

In de grote zeevisserij veranderde het totale motorvermogen gedurende de afgelopen 10 jaar slechts weinig. Hier hadden de investeringsbeslissingen een belangrijke verandering in de samenstelling van de vloot tot gevolg. De loggervloot was per ultimo 1963 grotendeels afgebouwd; het aantal zijtrawlers verminderde regelmatig in de periode 1963 t/m 1973. Er werd een aantal hektrawlers in de vaart gebracht, aanvankelijk zonder - en later met diepvriesinstallatie. De investeringen in deze laatste categorie schepen vonden grotendeels plaats in de periode 1970 t/m 1974, waarin het aantal vrieshektrawlers steeg van 9 tot 28.

In dit verband kan een aantal overwegingen worden vermeld, die een rol hebben gespeeld bij het nemen van de beslissing om te investeren. Naar de rangorde en de relatieve betekenis van deze overwegingen is overigens geen onderzoek ingesteld. De voornaamste argumenten van de kottereigenaren waren, volgens de in het kader van dit onderzoek met een aantal ondernemers in de zeevisserij gehouden gesprekken:

- a. de verwachting dat met een nieuw groter schip, met meer motorvermogen, een beter resultaat zou kunnen worden behaald. Deze verwachting werd gebaseerd op het gunstige bedrijfsresultaat dat met het eigen in de vaart zijnde schip werd behaald en op de hoge besommingen die collega-visseren maakten met de nieuwste en grootste in bedrijf gestelde schepen.
- b. Het nastreven van de continuïteit op lange termijn, hetgeen bij aanwezigheid van een of meer zoons, die in de visserij werkzaam waren of dit binnenkort zouden worden, leidde tot vernieuwing en/of uitbreiding van het aantal schepen.
- c. De behoefte van oudere ondernemers om zinvolle bestaansmogelijkheden aan de wal te creëren als reder van één of meer schepen.

- d. De wens tot vermindering van fiscale lasten, hetgeen gerealiseerd kon worden door aankoop van een nieuw schip met gebruikmaking van de fiscale tegemoetkomingen, zoals besproken in 2.5.
- e. De overtuiging dat men als ondernemer "met zijn tijd mee moest gaan". Het gevolg van de inbedrijfsstelling van nieuwe schepen door vooruitstrevende bedrijfsgenoten, zou kunnen zijn, zo vreesden andere vissers, dat door deze concurrentie van de nieuwste schepen, de eigen vangstmogelijkheden zouden worden beperkt.
- f. De vrees dat men bij niet investeren bekwame bemanningsleden zou verliezen, omdat deze de voorkeur zouden kunnen geven aan de betere accommodatie en de hoge verdiensten op de nieuwe schepen.
De indruk is verkregen dat in vele gevallen eerder met de fiscale dan met de bedrijfseconomische consequenties bij de genomen investeringsbeslissingen rekening werd gehouden.

Van de reders ter grote zeevisserij waren de belangrijkste overwegingen tot investering in nieuwe schepen:

- a. de noodzaak om verder gelegen visgronden te gaan bevissen.
- b. Een betere valorisatie van de produkten, in het bijzonder de maatjesharing, door diepvriezen aan boord.
- c. De verwachting dat met grote diepvrieshektrawlers betere resultaten zouden worden behaald, dan met de in bedrijf zijnde vaartuigen met kleiner motorvermogen.
- d. De relatief gunstige aankooprijzen van grote diepvrieshektrawlers bij gebruikmaking van de EEG-subsidieregeling.

3.2 Het investeringsprobleem

In het algemeen gesteld komt het investeringsprobleem neer op het kiezen van de kapitaalstructuur, dus van de samenstelling van de kapitaalgoederenvoorraad waarin het vermogen van de onderneming wordt vastgelegd. Dit probleem wordt geanalyseerd door Bouma, Prof. Dr. J.L., 1971, Leerboek der bedrijfseconomie Deel II, Wassenaar, Delwel. Aan dit boek zijn vele in dit hoofdstuk 3 van het rapport gemaakt opmerkingen ontleend.

Het keuzeprobleem voor een visserijbedrijf betekent vooral dat moet worden besloten met welk schip, c.q. schepen, het bedrijf zal worden uitgeoefend.

Bij het investeringsbeleid inzake duurzame activa (schepen), dat essentieel is voor de ontwikkeling van de onderneming op lange termijn zullen overwegingen van verschillende aard een rol spelen. In het kader van dit onderzoek kan uitsluitend aandacht wor-

den besteed aan de financieel-economische en de fiscale overwegingen die aan een investeringsbeslissing voorafgaan. De andere overwegingen (sociale, emotionele, organisatorische enz.), die de te nemen beslissing, soms in belangrijke mate, kunnen beïnvloeden blijven buiten beschouwing.

De financieel-economische overwegingen hebben vooral betrekking op:

- a. het feit dat door een beslissing die op een bepaald tijdstip wordt genomen, de besteding en de aanwending van middelen (geldeenheden of produktiemiddelen in het algemeen) op toekomstige tijdstippen "in grote lijnen" wordt vastgelegd;
- b. de onderling samenhangende ontvangsten en uitgaven, die in de loop van de tijd of op bepaalde (verschillende) momenten plaatsvinden en die hetzij winst, hetzij verlies, zullen opleveren. Onder de uitgaven neemt het investeringsbedrag (bijvoorbeeld de aanschaffingskosten van een schip met bijbehorende voorraden en vlottende activa) in het algemeen een bijzondere plaats in.

Deze aankoopprijs zal wanneer een subsidie, bv. van de Nederlandse overheid of van de EEG, kan worden verkregen met het subsidiebedrag worden verminderd.

De fiscale overwegingen hebben betrekking op de bij investeringen te verwachten gevolgen van fiscale faciliteiten - zoals vroegde afschrijving en investeringsaftrek - en/of investeringspremies op de naar de winst te betalen belasting, zie 3.8.

Het investeringsprobleem is vooral een onderdeel van het vraagstuk van de financiering. De leer van de financiering houdt zich bezig, behalve met de kapitaalstructuur (d.i. de wijze waarop de kapitaalgoederenvoorraad is samengesteld), met de vermogensstructuur (d.i. de wijze waarop het vermogen is samengesteld) en met de financiële structuur als samenstel van kapitaalstructuur en vermogensstructuur. Onder No. 3.6 worden enkele opmerkingen gemaakt over de vermogens- en de financiële structuur van ondernemingen.

3.3 Investeringsprojecten bij de zeevisserij

De belangrijkste investeringsprojecten waaruit de ondernemer in de zeevisserij zal kunnen (moeten) kiezen zijn de navolgende:

- a. voor de beginnende ondernemer:

of één of meer nieuwe- of tweedehands-schepen in bedrijf zullen worden gesteld. Daarbij kunnen schepen van verschillende grootte en uitrusting met elkaar worden vergeleken;

b. bij bestaande bedrijven:

doorvaren met het (de) in bedrijf zijnde schip (schepen), bedrijfsbeëindiging of vervanging van een of meer schepen door een ander (of andere) vaarttuig(en). Deze laatste zouden tweedehands- of nieuw kunnen zijn van gelijke of grotere capaciteit.

Modernisering van een of meer in de vaart zijnde schepen door inbouw van een nieuwe motor, verlenging van het casco en/of verbetering van de uitrusting.

Uitbreiding van het bedrijf met een of meer schepen

Voor elk van deze situaties kan worden begroot of de gewenste winstmaximalisatie kan worden bereikt. Daarbij zal rekening moeten worden gehouden met de vermogensstructuur, waarover in 3.6 enkele opmerkingen worden gemaakt. Ook zullen de consequenties van het investeringsproject met betrekking tot de vlottende activa (voorraden olie, vistuig enz.) en de eventuele investeringen aan de wal in aanmerking moeten worden genomen.

De vraag aan de hand van welke resultaten een bepaald investeringsalternatief zou kunnen of moeten worden beoordeeld, met andere woorden op grond van welk selectie criterium een investeringsbeslissing kan of moet worden genomen, wordt onder 3.4 aan de orde gesteld.

3.4 Selectiemaatstaven ten behoeve van een investeringsbeslissing

Aangenomen kan worden dat een investering in een duurzaam produktiemiddel, zoals bv. een visserij schip, zal worden gevolgd door een stroom van netto-ontvangsten. Bij een visserij schip zullen de netto-ontvangsten, ook wel bruto-overschotten genoemd, zie 2.4.1, bestaan uit het verschil tussen de bruto-besomming en de zgn. complementaire kosten. Deze laatste zijn alle aanvullende kosten die voor de exploitatie van het schip en de aflevering van de vis aan de visafslag moeten worden gemaakt. Het bruto-overschot omvat de vergoeding voor de afschrijving op het schip (incl. die op de aanwezige apparatuur voor navigatie, visopsporing, enz.), de rente over het geïnvesteerde vermogen en de winst. Deze laatste kan uiteraard ook op een negatief bedrag uitkomen.

Bij het doen van een keuze uit verschillende investeringsmogelijkheden zal men de verwachtingen terzake van de bruto-overschotten gedurende de looptijd van elk van de investeringsprojecten met elkaar moeten vergelijken.

Bij de besluitvorming zal men het bestaan van onzekerheid rekening moeten worden gehouden. Enkele opmerkingen over de wijze waarop dit kan geschieden worden in 3.5 gemaakt.

De belangrijkste selectiemaatstaven die ten behoeve van de keuze bij investeringsbeslissingen kunnen worden aangelegd, be-

spraken door Bouma, Prof. Dr. J.L., 1971, Leerboek der bedrijfs-economie II, Wassenaar, Delwel, zijn:

- a. de terugverdienperiode;
- b. de gemiddelde boekhoudkundige rentabiliteit;
- c. de interne rentabiliteit;
- d. de kapitaalwaarde;
- e. de annuïteit afgeleid uit de kapitaalwaarde;
- f. de annuïteit afgeleid uit de kapitaalwaarde en de eerste periode van de looptijd.

Bij deze bespreking is een over-vereenvoudiging en abstractie bij de behandeling van het vraagstuk toegepast ten einde de rekenkundige problemen duidelijk te laten zien.

ad.a De terugverdienperiode("pay-out period" of "pay-off period")

Men berekent de lengte van de periode, die verstrijkt tussen het tijdstip van de investering en het tijdstip waarop de investering geheel terugontvangen is uit de netto-ontvangsten. Het project met de kortste terugverdienperiode wordt als het gunstigste aangemerkt. Als bezwaren tegen deze calculatie kunnen worden genoemd:

1. bij deze ruwe maatstaf wordt uitsluitend gekeken naar de lengte van de periode waarin risico wordt gelopen;
2. er bestaat geen norm van de maximaal toelaatbare lengte van de terugverdienperiode;
3. de netto-ontvangsten die na afloop van de terugverdienperiode, tot het einde van de levensduur, van het project kunnen worden verdiend, blijven buiten de berekening;
4. De wijze waarop de netto-ontvangsten over de verschillende perioden binnen de terugverdienperiode zijn verdeeld speelt geen rol. Dat dit eigenlijk wel zou moeten geschieden blijkt uit de hierna volgende uiteenzetting over de tijdvoorkeur.

Wanneer men de resultaten van een aantal alternatieve mogelijkheden met elkaar wil vergelijken dan is daarbij het tijdstip, waarop de resultaten beschikbaar komen, van groot belang. Iemand die een bepaald bedrag vroeger of later zou kunnen ontvangen, zal er de voorkeur aan geven dat hem het bedrag zo vroeg mogelijk ter beschikking wordt gesteld. Betalingen zal hij zoveel mogelijk willen uitstellen. De waardering voor een bepaald bedrag zal afnemen naarmate het moment van de ontvangst of van de betaling verder in de toekomst ligt. Deze neiging wordt wel aangeduid als de tijdvoorkeur. Een van de factoren waardoor de tijdvoorkeur wordt bepaald is de zgn. perspectivische verkleining van de toekomstige behoeften. Wanneer er een voldoende vergoeding tegenover staat zal

men wel bereid zijn de tijdvoorkeur te "onderdrukken". Iemand die in onze economische orde "nu" een bedrag beschikbaar stelt, kan daarvoor een vergoeding eisen wanneer hij met terugbetaling in de toekomst genoegzaam neemt. Deze vergoeding wordt interest genoemd. Aan de hoogte van de interestvoet, die minimaal moet worden betaald om de tijdvoorkeur te overwinnen, zou men de intensiteit van de tijdvoorkeur kunnen afmeten.

ad.b De gemiddelde boekhoudkundige rentabiliteit

Deze rentabiliteit is de uitkomst van de berekening waarbij de gemiddelde netto-ontvangsten, na vermindering met de gemiddelde afschrijving, per periode worden gerelateerd aan het gemiddeld geïnvesteerde bedrag. Op deze manier wordt de verhouding berekend die er bestaat tussen het gemiddelde bedrag aan interest plus verwachte winst per periode en het gemiddeld geïnvesteerde bedrag. Het project met de gunstigste uitkomst van deze berekening zal als het beste worden aangemerkt. Of deze uitkomst absoluut gezien wel voldoende is om te investeren, of dat niet-investeren wellicht de voorkeur verdient wordt buiten beschouwing gelaten. Evenmin wordt rekening gehouden met de wijze waarop de netto-ontvangsten over de verschillende perioden van de levensduur zijn verdeeld. Dus wordt bij deze rentabiliteitsberekening de tijdvoorkeur, ten onrechte, buiten aanmerking gelaten.

ad.c De interne rentabiliteit

Voor deze rentabiliteitsberekening wordt gebruik gemaakt van de financieel-rekenkundige techniek van de bepaling van de contante waarde. Deze methode wordt ook toegepast voor de onder d, e en f genoemde methoden en wordt de "discounted cashflow technique" genoemd.

De contante waarde kan worden berekend van alle netto-ontvangsten die van een investeringsproject worden verwacht. In de daarbij te gebruiken interestvoet komt de tijdvoorkeur tot uitdrukking.

Bij de methode van de interne rentabiliteit wordt berekend bij welke waarde van de interestvoet de netto contante waarde van het desbetreffende project gelijk aan nul is. Onder netto contante waarde wordt verstaan het verschil tussen de contante waarde van alle netto-ontvangsten en het te investeren bedrag. Het project wordt slechts aantrekkelijk geacht wanneer uit de berekening een bepaalde door de ondernemer gewenste interestvoet, bv. 15 of 20%, die hoger is dan die voor een alternatief project, resulteert.

De voornaamste bezwaren tegen toepassing van deze methode als selectie criterium, vermeld door Prof. Dr. J.L. Bouma, zijn:

1. Bij deze berekening wordt verondersteld, dat de tijdens de looptijd van het project verdiende netto-ontvangsten tussentijds kunnen worden uitgeleend, tegen hetzelfde percentage als dat van de interne rentabiliteit zelve. Aan deze voorwaarde zal veelal niet zijn voldaan.

2. Omdat deze rentabiliteit niet méér is dan een verhoudingsgetal blijft de omvang van de geïnvesteerde bedragen en dus ook de grootte van het totale inkomen (winst plus interest over de investering) buiten beschouwing.
3. De waarde van de interne rentabiliteit is niet altijd eenduidig te bepalen. In bepaalde gevallen is het mogelijk, dat er meerdere waarden worden gevonden als oplossing van de op te stellen vergelijking.
4. De waarde van de interne rentabiliteit moet worden opgelost uit een vergelijking van de n^{de} graad. Naarmate het aantal jaren van de looptijd van het project d.i. de waarde van n toeneemt en de jaarlijkse netto-ontvangsten sterker variëren, wordt de bepaling van deze rentabiliteit een kwestie van zoeken en proberen.

De meeste van deze bezwaren kunnen door berekeningen met behulp van de moderne elektronische rekenmachines worden onderzocht. Voor de - veelal betrekkelijk kleine - visserijondernemingen wordt evenwel de voorkeur gegeven aan de hierna onder ad.e en ad.f besproken maatstaven. Dit vooral omdat het probleem van de belegging van de tijdens de looptijd van het project verdiende netto-ontvangsten daarbij niet afzonderlijk aan de orde behoeft te worden gesteld.

ad.d De kapitaalwaarde (netto contante waarde of "net present value")

Deze methode gaat, in tegenstelling tot de methode c, uit van een veronderstelde en gedurende de looptijd gelijkblijvende rekenrente. Op basis van deze interestvoet wordt de netto contante waarde, dus het verschil tussen de contante waarde van alle netto-ontvangsten en het te investeren bedrag berekend. Het project met de hoogste netto contante waarde wordt als het beste beschouwd.

Als bezwaar tegen deze methode kan worden aangemerkt, dat hierbij geen rekening wordt gehouden met eventuele verschillen in de looptijden van de in de berekening betrokken investeringsprojecten.

ad.e De annuïteit afgeleid uit de kapitaalwaarde en de looptijd

De zgn. annuïteitenmethode kan als een bewerking van de onder ad.d besproken kapitaalwaarde worden beschouwd. Uitgangspunt hierbij is de vraag: Bij welke waarde van jaarlijks aan elkaar gelijke bedragen (annuïteit genoemd) is de contante waarde van de reeks aan elkaar gelijke bedragen, gelijk te stellen aan de netto contante waarde van de feitelijke reeks? Met deze laatste wordt de reeks bedoeld die in ad.d "de kapitaalwaarde" is genoemd.

De waarde van de bij de uitwerking van deze vergelijking benodigde annuïteitenfactor kan uit de reeds genoemde annuïteitentafel worden afgelezen. De annuïteitenfactor is het bedrag dat

jaarlijks gedurende de looptijd van het project moet worden betaald, bij een veronderstelde rentevoet, om een geïnvesteerd bedrag van f 1,- inclusief rente af te lossen of af te schrijven. Het project waarvoor de op bovenbedoelde wijze berekende annuïteit de hoogste waarde heeft kan als het gunstigste alternatief worden aangemerkt.

De invloed van eventuele verschillen in de looptijden van de projecten wordt bij de annuïteitenmethode opgeheven, doordat de kapitaalwaarden met de annuïteitenfactor worden "herleid".

ad.f De annuïteit afgeleid uit de kapitaalwaarde en de eerste periode van de looptijd

De lengte van deze periode kan door de ondernemer worden bepaald op grond van verschillende omstandigheden bv. op basis van het aantal jaren waarvoor hij van mening is, met een redelijke mate van zekerheid, begrotingen van opbrengsten en kosten te kunnen opstellen. Of rekeninghoudend met zijn wens om na een beperkt aantal jaren zijn bedrijf met een moderner uitgerust schip voort te zetten.

Het is daarbij noodzakelijk voor elk van de betrokken projecten een schatting te maken van zijn restwaarde, waartegen dit project aan het einde van de beschouwde periode zou kunnen worden geliquideerd. Deze restwaarde moet worden gerekend tot de netto-ontvangsten, die aan het einde van het calculatietijdvak uit het desbetreffende project worden verwacht. De beoordeling van de projecten geschiedt voorts door vergelijking van de, op de wijze zoals hiervoor onder ad.e beschreven, berekende annuïteiten.

Deze methode heeft als bezwaar dat de uitkomsten voor een belangrijk gedeelte worden bepaald door de geschatte restwaarde. Omdat de kapitaalwaarde niet alleen kan worden beschouwd als de te verwachten winst, doch ook als de contante waarde van het aan het einde van de periode extra op het produktiemiddel af te schrijven bedrag, is het mogelijk om de "extra marge", die er m.b.t. de restwaarde bestaat, te berekenen. Er kan van het gunstigste alternatief worden berekend welke restwaarde, na de aan de kapitaalwaarde gelijkgestelde extra afschrijving, resulteert. Het verschil tussen deze uitkomst en de in de begroting (aanvankelijk) geschatte restwaarde geeft aan welke "veiligheids" afschrijvingsmarge nog in de begroting is begrepen. Bij de beslissing kan de omvang van deze marge een rol spelen.

3.5 Selectiemaatstaven bij de zeevisserij

Uit paragraaf 3.4 blijkt dat aan de onder e en f besproken kapitaal- of netto contante waarde maatstaven de voorkeur wordt gegeven.

Door te investeren in een schip wordt vermogen gedurende een reeks van jaren vastgelegd. Dit heeft tot gevolg dat ook de te

verwachten bruto-overschotten voor een geruime tijd zullen moeten worden getaxeerd, hetzij voor de gehele levensduur, hetzij - in bepaalde omstandigheden - voor de eerste periode daarvan. In de laatste situatie maakt de restwaarde aan het einde van de periode een belangrijke factor uit.

De ondernemer zal bij zijn schattingen van de in de toekomst te verwachten ontvangsten en uitgaven, looptijden, restwaarde en vermogenskostenvoet alle beschikbare informatie moeten gebruiken. Hij zal rekening moeten houden met de onzekerheid waarmee deze schattingen zijn omgeven. Voorts met het feit dat hij in geval van een keuze uit 2 projecten met gelijke kapitaalwaarden (en looptijden), het project waaraan de geringste onzekerheid inherent is zal kiezen.

De wijze waarop de besluitvorming onder onzekerheid, met behulp van de waarschijnlijkheidsleer, kan worden geanalyseerd wordt niet in dit rapport besproken. Er wordt van uitgegaan dat de beschikbare gegevens, met toepassing van deze analyse, zo systematisch en zo volledig mogelijk worden gebruikt. Op deze wijze zal de ondernemer op basis van zijn kennis van de bedrijfstak en van zijn eigen mogelijkheden moeten komen tot de meest waarschijnlijke waarde van de bruto-overschotten.

Veronderstelt de ondernemer dat de nauwkeurigheid van de berekeningen als gevolg van de onzekerheid inzake de netto-ontvangsten enz. niet groot kan zijn, dan kan het aanvaardbaar zijn bij de berekeningen uit te gaan van min of meer gelijkblijvende bruto-overschotten.

Met behulp van de netto contante waardemethode kan de ondernemer berekenen welk investeringsproject de gunstigste uitkomst doet verwachten.

Deze methode kan ook worden toegepast om na te gaan of één bepaalde overwogen investering zinvol lijkt.

De vraag of en in welke samenstelling het voor het (gunstigste) project benodigde vermogen beschikbaar zal zijn moet echter nog worden beantwoord. Onder 3.6 wordt dit probleem, deel van de theorie van de financiering van ondernemingen aan de orde gesteld.

In 3.7 wordt aan de hand van enkele berekeningen toegelicht op welke wijze de netto contante waardemethode kan worden toegepast.

3.6 De vermogens- en de financiële structuur

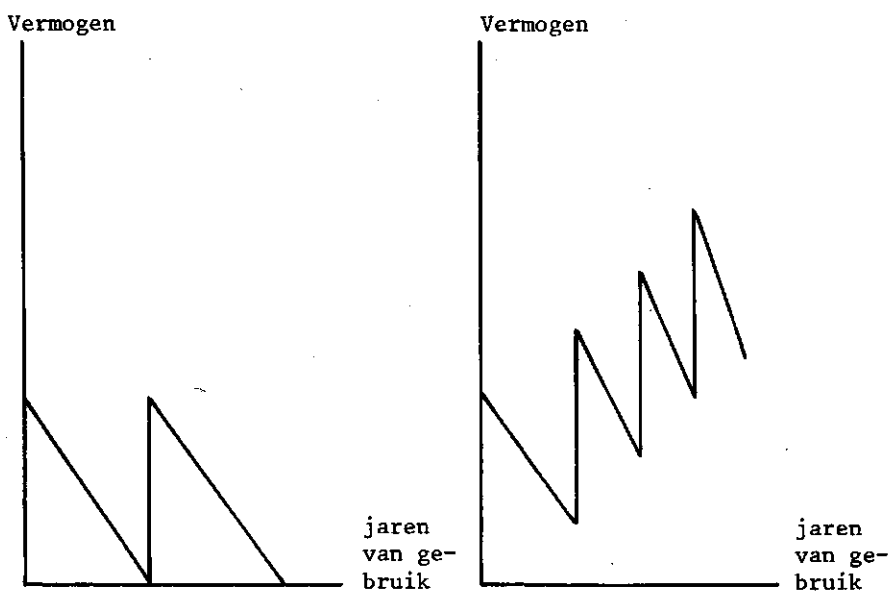
Het verloop van de vermogensbehoefte van een schippereigenaar met één schip, in een statisch visserijmodel is afgebeeld in het gedeelte a van figuur 3.1. Het verloop onder de veranderende omstandigheden in een dynamisch visserijmodel blijkt uit het gedeelte b van de figuur 3.1.

- a. In een statisch visserijmodel zal het schip aan het einde van de levensduur door een identiek schip worden vervangen. Het

gevolg is dat het geïnvesteerde vermogen geleidelijk kleiner wordt en aan het einde van de levensduur plotseling weer zijn maximum bereikt op het moment van de vervanging van het schip.

- b. In een dynamisch visserijmodel hebben diverse omstandigheden een geheel ander verloop tot gevolg. De voornaamste oorzaken van deze veranderingen, met betrekking tot de hoogte en de tijd van de vermogensbehoefte per schip zijn (resp. waren):
1. de voortdurende stijging van de bouwkosten van visserijschepen;
 2. de steeds hogere eisen die aan de uitrusting van de schepen werden gesteld;
 3. de inbedrijfsstelling van grotere schepen;
 4. het feit dat de periode, waarin het schip door dezelfde eigenaar werd geëxploiteerd, dikwijls werd verkort.

Tekening 3.1 Verloop van de vermogensbehoefte bij een schipper-eigenaar met 1 schip

a. Verloop van de vermogensbehoefte bij een schipper-eigenaar in een statisch visserijmodel

b. Verloop van de vermogensbehoefte bij een schipper-eigenaar in een dynamisch visserijmodel

Wanneer een visserijbedrijf met een schip wordt uitgeoefend, heeft het bedrijf permanent behoefte aan een betrekkelijk klein vermogen voor de financiering van de vlottende activa, zoals voorraden olie, vistuig, dekbehoeften e.d. Verder heeft het bedrijf, voor de financiering van het schip, behoefte aan zogenoemd langdurig tijdelijk vermogen. Dit laatste zal in overeenstemming met de afschrijving, indien deze met de behaalde besomming wordt verdiend, geleidelijk kleiner worden.

Wanneer een bedrijf meer dan één schip exploiteert zal de vermogensbehoefte voornamelijk worden bepaald door het verloop van het in ieder schip geïnvesteerde vermogen en door de momenten van aanschaffing en buiten gebruikstelling. Vallen deze momenten voor alle schepen samen dan bestaat er behoefte aan langdurig tijdelijk vermogen met als maximum de som van de aanschaffingsprijzen van de schepen en als minimum de som van de restwaarden op het moment van buiten gebruikstelling. Wanneer de momenten van aanschaffing en buiten gebruikstelling niet samenvallen dan zal, afhankelijk van de samenstelling van de vloot, een gedeelte van de vermogensbehoefte permanent en een gedeelte langdurig tijdelijk zijn. Indien de vloot schepen, met gelijkmatig oplopende leeftijd, zo groot is dat ieder jaar een schip, aan het einde van zijn economische levensduur, wordt vervangen dan spreekt men van een harmonisch opgebouwde vloot. Bij een dergelijke vloot zal het in de schepen geïnvesteerde vermogen - afhankelijk van de capaciteit van de schepen - ieder jaar voor een aanzienlijk gedeelte of geheel van gelijke grootte zijn en de vermogensbehoefte een grotendeels of geheel permanent karakter hebben.

In de leer van de financiering wordt algemeen aangenomen dat de permanente vermogensbehoefte moet worden gedekt door vermogen dat voor onbepaalde tijd aan de onderneming is toevertrouwd. Voorts dat het langdurig tijdelijk benodigde vermogen, dat veroorzaakt wordt door de boven de permanente kern der duurzame produktiemiddelen (schepen) uitgaande fluctuaties in het geïnvesteerde vermogen, voor zover ze zich over meer jaren uitstrekken, kan worden aangetrokken in de vorm van vermogen dat geleidelijk, door aflossing, afneemt.

Onder invloed van de steeds wijzigende omstandigheden waaronder een onderneming werkzaam is, bv. de stijgende bouwkosten en de expansie van het bedrijf, zal zowel de omvang van de permanente vermogensbehoefte als die van het langdurig tijdelijk benodigde vermogen kunnen veranderen.

Bij de keuze van de samenstelling van de kapitaalgoederenvoorraad (het investeringsprobleem) zal de ondernemer tevens aandacht moeten schenken aan de mogelijkheden tot het aantrekken van vermogen. Hij zal moeten bepalen welke de beste of gewenste omvang is van het totaal van eigen en vreemd vermogen en moeten kiezen uit welke bron(nen) en tegen welke voorwaarden vermogen kan resp. zal worden aangetrokken. In principe kan volgens de dynamische financieringstheorie, vooral in geval van expansie en/of gunstige

bedrijfsresultaten, de permanente vermogensbehoefte ten dele met vreemd vermogen worden gefinancierd. De langdurig tijdelijke vermogensbehoefte zal veelal het voordeligst grotendeels door vreemd vermogen kunnen worden gedekt.

De financiële planning zal moeten worden gericht op de handhaving van een bevredigende liquiditeit gepaard gaande met in principe zo laag mogelijke kosten. Bij het opnemen van vreemd vermogen zal het weerstandsvermogen (tegen het gevaar van illiquiditeit) van de onderneming een belangrijke rol spelen.

Weerstandsvermogen:

Het weerstandsvermogen van een onderneming is "het in staat zijn zich onder voor haar ongunstige verhoudingen staande te houden en financiële deconfiture te voorkomen". Voor een visserijbedrijf komt het neer op de mate waarin de financiële structuur de zekerheid biedt, dat ook in geval van tijdelijk ongunstige ontwikkeling van aanvoer en rentabiliteit, de financiering van de voorgenomen activiteiten doorgang kan vinden, zonder dat de onderneming haar toevlucht behoefte te nemen tot ongewenste financiële noodmaatregelen (zoals overleg met crediteuren, surseance van betaling of zelfs faillissement. Als factoren die het weerstandsvermogen beïnvloeden kunnen worden genoemd:

- a. de vakbekwaamheid van de ondernemer;
- b. de omvang van het eigen vermogen;
- c. de omvang van de aanwezige kasvoorraad (inclusief reserve activa zoals effecten e.d., die op korte termijn zonder verlies in liquide middelen kunnen worden omgezet);
- d. in samenhang met c, de hoogte van de ongebruikte kredietruimte bij de financiers;
- e. de ouderdom van het schip/de schepen, van belang i.v.m. het tijdstip waarop een piek in de vermogensbehoefte zal ontstaan, bv. als gevolg van de vervanging van een schip/schepen;
- f. In verband met e, de grootte van het belegde afschrijvingsfonds, dat eveneens van betekenis is voor de interpretatie van de onder c genoemde factor;
- g. De grootte van de vloot, welke van invloed is op de flexibiliteit van het bedrijf;
- h. De mate van onzekerheid van de bedrijfsresultaten d.i. van de marge tussen de inkomende en de uitgaande geldstromen. Deze marge vormt de bruto-kasstroom (netto-overschot plus afschrijvingen) die kan worden gerelateerd aan de vaste aflosingsverplichtingen;
- i. de mogelijkheid dat "garanties" kunnen worden verkregen. Garanties zijn toezeggingen krachtens welke in geval van liquiditeitsmoeilijkheden kan worden beschikt over vermogen van anderen, zoals overheids- of bankgaranties;

- j. de eigendomsstructuur van het bedrijf. Wanneer er relatief veel eigenaren per bedrijf zijn, kan in een tijd van minder gunstige bedrijfsresultaten op de privé-onttrekkingen worden bezuinigd. Het op te nemen deel zou bv. kleiner kunnen zijn dan hetgeen op basis van de contractuele verplichtingen aan "vreemde" opvarenden moet worden betaald.

Aangenomen moet worden dat de vermogensverschaffers hogere eisen zullen stellen (kleinere omvang van het te verlenen krediet, hogere interestvergoeding) naarmate zij het weerstandsvermogen van de onderneming minder gunstig beoordelen.

Slotopmerkingen

De hoogte van het op te nemen krediet en van de te betalen interest zullen medebepalend zijn voor de verwachtingen inzake de netto contante waarde die verbonden is aan de investering in een schip resp. schepen en zijn aldus van invloed op de keuze van de omvang en de samenstelling van de vloot.

Afhankelijk van de situatie van zijn bedrijf zal de ondernemer, rekeninghoudende met de in deze paragraaf gemaakte opmerkingen, moeten nagaan of de overwogen investering tot stand kan komen. Tevens welke verplichtingen hij tegenover de financiers op zich zal kunnen resp. moeten nemen. Hij zal dan bv. kunnen begroten wanneer hij zijn eigen geïnvesteerde vermogen zal hebben terugverdiend en welk rendement ervan kan worden verwacht. Voorts of dit rendement groot genoeg zal zijn om het door hem gewenste surplus, boven het rendement van een risicoloze belegging, te kunnen opleveren. Een surplus zal hij kunnen verlangen bv. als vergoeding voor het ondernemersrisico en om tegenvallende bedrijfsresultaten te kunnen opvangen. Met de bovenstaande opmerkingen over de vermogens- en de financiële structuur zijn slechts enkele facetten van deze onderdelen van de theorie van de financiering van ondernemingen aan de orde gesteld. In het kader van dit rapport kan hierop niet verder worden ingegaan.

3.7 Enkele economische berekeningen bij investeringsbeslissingen

3.7.1 Inleiding

Wanneer informatie wordt verlangd inzake de omvang van resultaten die van (een) bepaalde investering(en) kunnen worden verwacht, zullen begrotingen (schattingen) moeten worden gemaakt. In deze begrotingen - voor alle jaren of de eerste periode van de veronderstelde levensduur van het schip (de schepen), zie 3.5 - zullen volgens 2.3 de verwachte bruto-besomming en de exploitatiekosten, exclusief de kosten van afschrijvingen en rente, worden vermeld. In 2.1 is er de aandacht op gevestigd dat het, ter vergroting van de effectiviteit, gewenst is de werkelijke resultaten

voortdurend te vergelijken met die van de begroting. Voorts dienen de begrotingen voor de nog volgende jaren te worden aangepast aan gewijzigde omstandigheden, zoals bv. een verandering van de bouwkosten van vissersschepen. Bij de toepassing van de netto contante waarde-methode worden de begrotingsbedragen herleid tot het tijdstip "nu". Deze herleiding geschiedt door de verschillende oorspronkelijke bedragen te verminderen met de interestbedragen die tot de respectieve momenten van ontvangst, resp. betaling, zouden kunnen worden verdiend. Bij de visserij kan men zich veelal beperken tot de berekening van de contante waarde van de begrote bruto-overschotten, zie 2.4.1. Deze berekeningen kunnen bv. worden gemaakt met behulp van de uit de financiële rekenkunde bekende rentetafels.

Een niet opvarende eigenaar zal het bruto-overschot moeten verhogen met de door hem gewenste vergoeding voor zijn eventuele werkzaamheden aan de wal en voor zijn arbeid als leider van het bedrijf.

Wat het bij de discontering in aanmerking te nemen rentepercentage betreft zij hier verwezen naar de in 2.4.4 gemaakte opmerkingen over de rentekosten.

De contante waarde van alle tijdens de levensduur van een schip verwachte bruto-overschotten stelt de waarde voor die de ondernemer, als gevolg van de uitoefening van het bedrijf, maximaal aan zijn schip kan toekennen. Deze contante waarde, ook wel de indirecte opbrengstwaarde genoemd, kan worden vergeleken met de aankoopprijs van het schip. Alleen wanneer de aankoopprijs 1) lager is dan die contante waarde lijkt de investering zinvol en zal de ondernemer winst mogen verwachten. Een eventuele winst is het resultaat van de samenwerking van alle produktiemiddelen. Dus van het schip, de arbeid van de opvarenden, de overige exploitatiekosten en de door de ondernemer gegeven leiding. De vergelijking of de investering zinvol is, mag derhalve worden gemaakt mits men er rekening mede houdt, dat de indirecte opbrengstwaarde aan het gehele complex produktiemiddelen moet worden toegeschreven en niet over elk der delen van het complex kan worden verdeeld.

3.7.2 Enkele economische berekeningen

Wanneer een reeks netto-ontvangsten of bruto-overschotten (afgekort Br.Ov._t) wordt verwacht, vervallende op de opeenvolgende momenten $t = 1, 2, 3 \dots n$, en met een rente (vermogenskostenvoet) i per tijdseenheid wordt gerekend, kan de contante waarde (CW) van die reeks, volgens de financiële rekenkunde, als volgt worden geschreven:

$$CW (Br.Ov._t; t = 1, 2, 3 \dots n; i) = \sum_{t=1}^n \frac{Br.Ov._t}{(1+i)^t}$$

1) Deze aankoopprijs zal in het geval dat een subsidie, bv. van de Nederlandse overheid of van de EEG, kan worden verkregen met het subsidiebedrag worden verminderd.

Indien deze reeks ontvangsten, Br.Ov., betrekking heeft op gelijke jaarbedragen, geldt:

$$\text{Br.Ov.} = \frac{i}{1 - (1 + i)^{-n}} \quad \text{CW (Br.Ov.}_t; \quad t = 1, 2, 3 \dots n; i)$$

De factor $\frac{i}{1 - (1 + i)^{-n}}$ noemt men wel de annuïteitenfactor. De waarde van deze laatste kan worden afgelezen uit de zogenaamde annuïteiten voor leningen, waarvan de rente per jaar achteraf wordt betaald. In deze tafel zijn de bedragen vermeld, die per jaar moeten worden betaald, dienende om f 1,- schuld inclusief rente af te lossen.

Voor de taxatie van het rentepercentage - zonder inflatievergoeding - wordt verwezen naar 2.4.4. In 2.4.3 is toegelicht dat de waarde van de jaarlijkse prestaties van een schip, in de loop van de economische levensduur, gelijk kan blijven doch ook kan verminderen. In dit laatste geval zal men de berekeningen niet op basis van gelijkblijvende doch op basis van dalende annuïteiten moeten maken. Een ieder, die met de financiële rekenkunde bekend is, zal dit kunnen doen.

Onderstaand worden enkele mogelijke berekeningen vermeld, die overigens zullen moeten worden aangevuld met de calculaties van de eventuele fiscale gevolgen conform 3.8.

a. Uit de annuïteitentafel blijkt bv. dat de gelijkblijvende annuïteit die gedurende 12 jaar moet worden betaald om f 1,- schuld, inclusief 8% rente, af te lossen ruim f 0,13 bedraagt. Hiervoor kan ook worden gelezen: Indien het bruto-overschot gedurende 12 jaar ruim f 0,13 bedraagt, kan daarmee een investering van f 1,-, inclusief rente à 8%, worden afgeschreven. Hieruit volgt, dat een investering van bv. 1 miljoen gulden, inclusief 8% rente, in 12 jaar kan worden afgeschreven met gelijke jaarbedragen van (ruim) $0,13 \times 1$ miljoen gulden = f 132.700,-.

b. Men kan de vraag stellen: welk bedrag kan maximaal worden geïnvesteerd bij een bepaald rentepercentage en een jaarlijks gelijkblijvend verwacht bruto-overschot en in de veronderstelling dat de waarde van de prestaties van het schip jaarlijks gelijk blijft en de restwaarde nihil is?

Wanneer gedurende 12 jaar een jaarlijks gelijkblijvend bruto-overschot wordt verwacht van f 400.000,- is de contante waarde van de reeks, bij 8% rente, volgens de annuïteitentafel

$$400.000 \times \frac{1}{\text{ruim } 0,13} \times f 1,- = f 3,015 \text{ miljoen afgerond. De onder-}$$

nemer zal, indien hij voor de investering f 3,015 miljoen zal moeten betalen, in dat geval geen winst kunnen verwachten. Wanneer de investering bv. f 2,5 miljoen zou vergen, zou de contante waarde

van de winst uitkomen op ($f\ 3,015 - f\ 2,5 =$) $f\ 515.000,-$. Per jaar komt de winst op:

$$\frac{3,015 - 2,5}{3,015} \times f\ 0,4 \text{ miljoen} = \frac{0,515}{3,015} \times f\ 0,4 \text{ miljoen} = f\ 68.300,-$$

(afgerond).

c. De vraag is:

Welk rentepercentage kan worden verdiend bij een bepaalde investering en bij een bepaald, jaarlijks gelijkblijvend, verwacht bruto-overschot, wanneer de waarde van de prestaties van het schip gelijk blijft en de restwaarde nihil is?

Bij een jaarlijks bruto-overschot van $f\ 100.000,-$ bedraagt de CW van een 12-jarige reeks $\approx 8\%$

$f\ 100.000,- \times \frac{1}{\text{ruim } 0,132} = f\ 754.000,-$ (afgerond). Zou echter 1 miljoen gulden moeten worden geïnvesteerd, dan is $f\ 100.000,-$ niet voldoende voor een jaarlijkse afschrijving in 12 jaar bij 8% rente. Daarvoor is volgens de annuïteitentafel 1 miljoen gulden \times ruim 0,132 benodigd. Uit de annuïteitentafel blijkt, dat de jaarlijkse annuïteit voor 12 jaar en $2,5\%$ ruim $f\ 0,097$ en voor 12 jaar en 3% ruim $f\ 0,10$ per $f\ 1,-$ kapitaal bedraagt. Voor 1 miljoen gulden en 3% is de 12-jarige annuïteit dus 1 miljoen \times ruim $f\ 0,10 = f\ 100.462,-$. Hieruit volgt, dat met een bruto-overschot van $f\ 100.000,-$ (vrijwel gelijk aan $f\ 100.462,-$) slechts rond 3% , in plaats van 8% , rente kan worden verwacht.

d. Gevraagd wordt:

Welke toeneming van het bruto-overschot is vereist wanneer een bepaalde investering in een bepaald aantal jaren moet worden afgeschreven, in de veronderstelling dat de waarde van de prestaties van het schip jaarlijks gelijk blijft, en de restwaarde nihil is?

Stel er is een nieuwe motor van $f\ 0,5$ miljoen noodzakelijk, af te schrijven in 8 jaar met verrekening van 8% rente. De jaarlijkse annuïteit bedraagt volgens de annuïteitentafel ruim $f\ 0,174$ per $f\ 1,-$. Het jaarlijkse bruto-overschot zal dan gedurende 8 jaar op ruim $0,174 \times f\ 0,5$ miljoen $= f\ 87.007,-$ moeten uitkomen wil deze investering zinvol zijn. Dit bedrag van $f\ 87.007,-$ zal moeten worden vermeerderd met het bruto-overschot waarvan de contante waarde gelijk is aan de directe opbrengstwaarde 1) van het schip, met oude motor.

e. De vraag luidt:

Welke prijs moet een nieuw schip na 5 jaar in bedrijf te zijn geweest opbrengen, bij een gegeven gelijkblijvend bruto-overschot, een gegeven rentepercentage en de in c. en d. gemaakte veronderstelling over de waarde van de prestaties van het schip en de restwaarde?

1) Zie voor de bespreking van de directe opbrengstwaarde 4.1.

Wanneer het bruto-overschot f 132.700,- per jaar bedraagt en de rente 8%, belooft het CW van de reeks volgens de annuïteitentafel

$\frac{132.700}{\text{ruim } 0,25} \times f 1,-$, dat is afgerond f 530.000,-. Indien in het schip 1 miljoen gulden is geïnvesteerd, bedraagt de CW (op basis van het prijspeil "nu") van de gewenste opbrengst over 5 jaar (f 1 miljoen - f 530.000,- =) f 470.000,-. Na 5 jaar zal de opbrengst (tegen het prijspeil "nu") moeten uitkomen op:

$f 470.000,- \times 1,08^5 = f 470.000,- \times 1,47 = \text{afgerond } f 690.000,-$. Bij deze uitkomst zal er geen winst zijn behaald.

f. De vraag wordt:

Welke waarde kan aan een schip worden toegekend dat een gegeven aantal jaren in bedrijf is en nog een bepaald aantal jaren in bedrijf zal kunnen zijn, bij een verondersteld bruto-overschot, 8% rente, jaarlijks gelijkblijvende waarde van de prestaties en een restwaarde van nihil?

Aangenomen, dat een schip reeds 5 jaar in bedrijf was en nog 7 jaar zal kunnen worden gebruikt. Er wordt een jaarlijks gelijkblijvend bruto-overschot verwacht van f 132.695,-. De annuïteit van een 7-jarige reeks bedraagt volgens de annuïteitentafel per f 1,- (bij 8%) ruim f 0,192. De contante waarde van het schip dat 5 jaar in bedrijf is, kan derhalve worden gesteld op

$\frac{132.695}{\text{ruim } 0,192} \times f 1,- = f 690.000,-$. Dit is het bedrag dat bv. bij overname van een tweedehands schip zou kunnen worden betaald indien men van het behalen van winst zou afzien. Dit bedrag van f 690.000,- zou door de eigenaar die een dergelijk schip 5 jaar in bedrijf heeft kunnen worden vergeleken met de bedrijfseconomische waarde (op basis van de vervangingswaarde rekening houdende met de leeftijd van het schip). Wanneer dit laatst bedoelde bedrag hoger zou zijn dan f 690.000,-, betekent dit, dat de waarde bij voortgezette bedrijfsuitoefening niet meer op basis van de vervangingswaarde mag worden berekend. De eigenaar heeft achteraf gezien op zijn investering te weinig afgeschreven en een verlies geleden gelijk aan het verschil tussen dat "laatstbedoelde bedrag" en f 690.000,-.

g. De vraag is:

Welke jaarlijkse bruto-overschotten moeten worden verdiend om een bepaalde investering in een schip, met een restwaarde van nihil, in een bepaald aantal jaren bij een veronderstelde rentevoet i, te kunnen afschrijven. Daarbij veronderstellend, dat de waarde van de jaarlijkse prestaties van het schip gelijkmatig daalt? Deze daling wordt op hetzelfde percentage i gesteld van het, door het aantal jaren van de levensduur gedeelde, investeringsbedrag.

Wanneer de investering op f 1,2 miljoen wordt gesteld, het

aantal jaren op 12, de rentevoet op 8%, en de daling van de jaarlijkse prestaties dus op $8/100 \times \frac{1,2 \text{ miljoen}}{12} \times f 1,- = f 8.000,-$, dan is de uitkomst als volgt te bepalen:

In het eerste jaar moet $1/12$ van het investeringsbedrag worden afgeschreven, dus $1/12 \times f 1,2 \text{ miljoen} = f 100.000,-$, terwijl er 1 jaar rente moet worden berekend van $f 1,2 \text{ miljoen} \hat{=} 8\% = f 96.000,-$. Het bruto-overschot over het eerste jaar moet derhalve uitkomen op $f 196.000,-$ en in de volgende jaren steeds 8% van $f 100.000,-$ minder, derhalve op resp. $f 188.000,-$, $180.000,-$ enz., dalende tot $f 108.000,-$ voor het laatste (12e) jaar.

h. Een andere vraag is:

Welke jaarlijkse bruto-overschotten moeten worden verdiend om een bepaalde investering, met een bepaalde restwaarde, in een bepaald aantal jaren, bij een bepaalde rentevoet i , te kunnen afschrijven, aannemende dat de waarde van de jaarlijkse prestaties van het schip daalt op de wijze zoals de afdeling Visserij en Bosbouw van het LEI bij zijn berekeningen van de afschrijvingen voor de kleine zeevissèrij, zie 2.4.3, veronderstelt?

Om deze bruto-overschotten te kunnen berekenen moet de investering worden gesplitst in 2 bedragen, resp. voor het casco en voor de motor en de installaties.

Aangenomen wordt, dat de investering in het casco $f 1 \text{ miljoen}$ vergt en die in de motor en de installaties $f 1,2 \text{ miljoen}$. De rente wordt op 8% en de restwaarde van het casco op 4,2% en van de motor en de installaties op 0,2% getaxeerd.

De afschrijving op het casco is gesteld op 7% per jaar voor de eerste 7 jaar en 3,6% per jaar voor de volgende 13 jaar. Voor de motor enz. gelden de volgende percentages: 3 jaar 16% en 7 jaar 7,4% per jaar.

Na 10 jaar, gerekend vanaf het moment van inbedrijfstelling, zullen de motor en de installaties zijn versleten en wordt vervanging noodzakelijk geacht.

Het bruto-overschot zal over het 1e jaar gelijk moeten zijn aan de afschrijving ad 7% van $f 1 \text{ miljoen}$ (casco) vermeerderd met 16% van $f 1,2 \text{ miljoen}$ (motor enz.) plus de rente ad 8% van $f 2,2 \text{ miljoen}$ geïnvesteerd bedrag aan het begin van het eerste jaar, in totaal $f 438.000,-$. Rekening houdende met de geldende afschrijvingspercentages en met het door de afschrijvingen steeds kleiner wordende geïnvesteerde vermogen aan het begin van die jaren, komen de vereiste bruto-overschotten over het 2e t/m 10e jaar uit op resp. $f 417.040,-$, $f 396.080,-$, $f 271.920,-$, $f 259.216,-$, $f 246.512,-$, $f 233.808,-$, $f 187.104,-$, $f 177.120,-$ en $f 167.136,-$.

Aan het einde van het 10e jaar beloopt de boekwaarde van het casco (na $7 \times 7\%$ en $3 \times 3,6\%$ afschrijving) 40,2% van $f 1 \text{ miljoen} = f 402.000,-$ en die van de motor enz. 0,2% van $f 1,2 \text{ miljoen} = f 2.400,-$.

Aangenomen, dat de vervanging van de motor enz. dan inder-

daad noodzakelijk en zinvol is (dit laatste zal op basis van de verwachte bruto-overschotten kunnen worden bepaald) zullen de vereiste bruto-overschotten op overeenkomstige wijze als die voor de eerste 10 jaren kunnen worden berekend.

i. Gevraagd wordt:

Welke winst kan een ondernemer verwachten wanneer hij bij een bepaalde aanschaffingsprijs en rentevoet, de verwachte bruto-overschotten voor de eerste 5 jaar en de restwaarde aan het einde van die periode op bepaalde bedragen taxeert?

In de eerste 5 jaar wordt een bruto-overschot verwacht van resp. f 250.000,-, f 240.000,-, f 230.000,-, f 220.000,- en f 210.000,-. De opbrengstwaarde van het schip aan het einde van het 5e jaar wordt op f 800.000,- en de rente op 8% getaxeerd. De contante waarde van deze opbrengsten beloopt

$$\left(\frac{250}{1,08} + \frac{240}{1,08^2} + \frac{230}{1,08^3} + \frac{220}{1,08^4} + \frac{210}{1,08^5} + \frac{800}{1,08^5} \right) \times f 1.000,- =$$

f 1.468.900,- afgerond. Wanneer de aanschaffingsprijs van het schip f 1,2 miljoen bedraagt kan het verschil ad f 268.900,- - zie 3.4 onder letter f - als de te verwachten winst worden beschouwd. Het is echter ook mogelijk dit laatste bedrag te zien als de contante waarde van het aan het einde van de periode van 5 jaar, extra op het schip af te schrijven bedrag. Aan het einde van het 5e jaar is f 268.900,- à 8% rente op rente gelijk aan

$1,08^5 \times f 268.900,- = f 394.000,-$ (afgerond). De in 3.4 onder letter f besproken, in de begroting begrepen, "veiligheidsmarge" bedraagt dus f 394.000,- of bijna de helft van de oorspronkelijk geschatte restwaarde.

Slotopmerking

Vertrouwd wordt, dat met de hierboven vermelde berekeningen voldoende informatie is verschaft om andere situaties te kunnen "doorrekenen".

3.8 Fiscale overwegingen

Bij zijn investeringsbeslissing zal de ondernemer ook rekening houden met de fiscale gevolgen.

Hij zal een begroting opstellen van de door hem tijdens de levensduur van een overwogen investering - bijvoorbeeld in een schip - te betalen belasting naar de winst. Wanneer een derde van de aankoopprijs vervroegd mag worden afgeschreven (zie 2.5.2) kan een begroting worden gemaakt op basis van vervroegde afschrijving, en één op basis van de gebruikelijke afschrijving. Uit de vergelijking van de contante waarden van de volgens deze beide begrotingen te betalen belasting naar de winst zal de ondernemer kunnen afleiden welke afschrijvingsmethode, volgens de begroting, voor hem het voordeligst uitkomt.

Bij de investeringsaftrek bestaat het voordeel uit het verschil tussen de contante waarde van de naar de winst te betalen belasting bij toepassing van deze aftrek en hetgeen zonder deze mogelijkheid verschuldigd zou zijn.

Het netto-effect van toe te kennen investeringspremies zal voor de ondernemer bestaan uit de contante waarde van deze premies verminderd met de contante waarde van de extra te betalen belasting. Er kan namelijk worden aangenomen dat de ontvangen premies tot de bedrijfsopbrengsten zullen worden gerekend. Als gevolg daarvan zal de verschuldigde belasting hoger uitkomen dan zonder deze premies het geval zou zijn. Te zijner tijd zal uit de Wet "Investeringsrekening" blijken op welke wijze fiscaal met deze premies rekening zal moeten worden gehouden.

De consequenties van deze verminderingen van de in de vergelijking te betrekken aankoopprijs op de financiering van het aankoopbedrag, zal de ondernemer uiteraard in zijn financieringsbegroting moeten betrekken.

Ten behoeve van het opstellen van een beslissingsbegroting verdient het aanbeveling om de toekomstige opbrengststroom constant te maken, nadat met deze voordelen samenhangend met het investeren, is rekening gehouden.

3.9 Begrotingsuitkomsten voor een bedrijf

De situatie in de zeevisserij is sedert het van kracht worden van de quoteringsregelingen aanzienlijk gewijzigd vergeleken met die in de afgelopen jaren. Een vergroting van de capaciteit van de vloot, zoals deze in de zestiger en begin zeventiger jaren tot stand kwam, lijkt voorshands voor de toekomst onmogelijk. Dat de gunstige bedrijfsresultaten van die jaren in de toekomst nog zullen kunnen worden behaald, lijkt eveneens weinig waarschijnlijk. Dit heeft tot gevolg dat de, in het verleden vaak voorgekomen, vermindering van de fiscale winst door uitbreidingsinvesteringen en gebruikmaking van de daarmee gepaard gaande fiscale faciliteiten, vermoedelijk niet meer mogelijk zal zijn.

Daarbij komt, dat de regeling van de desinvesteringsbijtelling sedert 15 juli 1972 - zie bijlage 3 - belangrijk is veranderd. Thans geldt dat bij vervreemding, in het jaar van investering en de 5 volgende jaren, de 5 x 5% bijtelling van de aankoopprijs moet worden berekend. Bij vervreemding in de 6 daaropvolgende jaren moet 5 x 5% van de verkoopopbrengst worden bijgeteld. Deze bijtelling op basis van de aankoopprijs kan worden vervangen door een bijtelling op basis van de verkoopopbrengst. Dit is het geval indien het een kotter betreft die vervreemd is in het kader van het saneringsplan van de Stichting Ontwikkeling- en Saneringsfonds voor de Visserij, zie bijlage 3, punt 3 letter g.

Van 1 juli 1976 tot 1 juli 1978 is de in bijlage 3 punt 1 letter b vermelde investeringsaftrekregeling geschorst.

Verwacht wordt dat vanaf (omstreeks) 1 april 1977 de Wet "Investeringsrekening" effectief zal worden. Krachtens deze wet zouden, onder bepaalde voorwaarden, investeringspremies kunnen worden verleend, zie bijlage 3 punt 4. Het is de bedoeling dat dan de mogelijkheid om vervroegd af te schrijven, zie 2.5.2, tevens zal komen te vervallen.

In tabel 3.1 zijn de berekende begrotingscijfers vermeld voor een bedrijf met 1 schip met 2 opvarende eigenaars.

Aangenomen is dat de eigenaars onder het regiem van de inkomstenbelasting vallen. Wanneer het schip eigendom zou zijn van een BV of van een N.V. zou, ingeval van winst, de proportionele vennootschapsbelasting moeten worden betaald.

a. De aankoopprijs van het casco is begroot op f 1 miljoen en van de motor en de installaties eveneens op f 1 miljoen. Het casco wordt in 20 jaar met 5% per jaar en de motor enz. in 10 jaar met 10% van de aankoopprijs, resp. vervangingswaarde afgeschreven. Verondersteld is dat de vervangingswaarde jaarlijks met 5% stijgt. Voor de aan het begin van het 11e jaar te vervangen motor zal bij deze prijsstijging met een bedrag van $1,05^9 \times f 1 \text{ miljoen} = f 1.550.000,-$ moeten worden gerekend. De restwaarden zijn op nihil getaxeerd. Bij dit schip is derhalve aangenomen dat de waarde van de jaarlijkse prestaties een gelijkmatige daling vertoont op de wijze zoals in 2.4.3 en bij de berekening onder letter g in 3.7.2 is toegelicht.

b. Aangenomen is dat op grond van de (nog effectief te worden) Wet "Investeringsrekening" een investeringspremie zal worden toegekend. Deze premie is getaxeerd op 5% gedurende 5 jaar.

Voor de aan het begin van het 11e jaar aan te schaffen motor, besteld in het 10e jaar, kan (naar taxatie) $5 \times 5\%$ van ruim f 1,5 miljoen = $5 \times f 78.000,-$ premie worden ontvangen, regel 6.

Verondersteld wordt dat de toegekende investeringspremies tot de bedrijfsontvangsten moeten worden gerekend (zie 3.8).

c. In de eerste 10 jaar kan fiscaal jaarlijks $5 + 10\% = 15\%$ van f 1 miljoen dus f 150.000,- worden afgeschreven. Daarna 5% van f 1 miljoen plus 10% van f 1.550.000,- miljoen, in totaal f 205.000,- per jaar, zie regel 7.

d. In de veronderstelling dat bij de aankoop een lening van 60%, dus f 1,2 miljoen, is opgenomen tegen een rente van 10% en met een jaarlijkse aflossing van f 120.000,- zal de jaarlijks te betalen rente uitkomen op de bedragen van regel 8. Na het einde van het 10e jaar zal de schuld afgelost zijn. Ter betaling van de nieuwe motor wordt 60% van f 1,5 miljoen = f 900.000,- geleend à 10%.

e. Het begrote fiscale resultaat van het bedrijf blijkt uit regel 9. Bij dit resultaat zal nog de rente-ophrengst van de belegde afschrijvingen moeten worden gevoegd. Na verdeling van het bedrijfsresultaat over de beide eigenaars kan verder het fiscale

inkomen - en de te betalen belasting - per eigenaar worden berekend op de wijze zoals in 2.5.2 is toegelicht.

f. Op regel 11 zijn de te verwachten verschillen tussen de inkomende- en de uitgaande kasstromen dus het liquiditeitssaldo of de netto-kasstroom vermeld. Hierbij is nog geen rekening gehouden met de renteopbrengst van belegde afschrijvingen. Evenmin met de bedragen die voor privé-uitgaven en de te betalen belasting door de beide eigenaars aan het bedrijf zullen worden onttrokken. Ook is verondersteld dat alle ontvangsten en complementaire kosten in de desbetreffende jaren worden ontvangen resp. betaald.

Wanneer de afschrijvingen op basis van de (getaxeerde) steeds verder stijgende vervangingswaarde en de berekende rente inderdaad worden verdiend zal met hoge belastingbetalingen rekening moeten worden gehouden. De verschillen tussen het totaal van de bedrijfs-economische- (regel 2) en de fiscale afschrijving (regel 7) en de berekende- (regel 3) en de betaalde rente (regel 8) worden immers jaarlijks steeds groter.

g. De hierboven onder letter f bedoelde overblijvende saldi kunnen worden belegd, totdat ze opnieuw in het bedrijf (of op andere wijze) kunnen worden besteed. Behalve uitbreidingsinvesteringen - wanneer daarvoor de mogelijkheid zou bestaan - zou met deze saldi de in het 11e jaar geplande aanschaffing van de nieuwe motor, geheel of ten dele, kunnen worden gefinancierd. De in tabel 3.1 vermelde bedragen zullen dan, voor zover nodig, moeten worden aangepast.

h. De bedragen op regel 12 vormen de liquiditeitssaldi, teruggebracht tot het moment van de investering, door middel van rente-voet van 8%. De contante waarde van deze netto-kasstroom (incl. arbeidsvergoeding in de vorm van "deel") kan nu worden vergeleken met het contant gemaakte bedrag aan eigen middelen dat is aangevend. Om tot een verantwoorde investeringskeuze te komen kan dit bedrag aan eigen middelen gesteld worden tegenover de contant gemaakte netto-kasstroom, voortvloeiend uit andere investeringsalternatieven. Bij de opstelling van alternatieven zal in aanmerking moeten worden genomen dat in het bedrag van regel 13 het deel van twee opvarende eigenaars begrepen is.

Tabel 3.1 Voorbeeld van begrotingsuitkomsten voor een bedrijf met 1 schip, met 2 opvarende eigenaars (bedragen x f 1.000)

[illegible]

4. Overwegingen bij continuering

4.1 Bedrijfseconomische overwegingen

Het streven naar continuïteit wordt in het algemeen als de belangrijkste doelstelling van een bedrijf beschouwd. Het maximaliseren van de winst kan daarbij op kortere termijn worden nagestreefd.

Bij visserijbedrijven, die veelal met de persoon van de eigenaar verbonden zijn, kan onderscheid worden gemaakt in bedrijven die voortzetting voor onbepaalde tijd tot doel hebben en bedrijven die slechts voor een bepaalde termijn voortzetting beogen. In beide situaties zal de eigenaar, naast vakbekwaamheid, typische ondernemerskwaliteiten moeten bezitten. Hij zal zich aan de voortdurend wijzigende omstandigheden moeten kunnen aanpassen. Dit houdt bv. in, dat hij tijdig moet kunnen anticiperen op te verwachten ontwikkelingen, beschikbare informatie goed moet interpreteren en rationele beslissingen moet kunnen nemen. Aanmontering van een goede bemanning is eveneens van groot belang, hetgeen door een deskundige bedrijfsleiding uiteraard wordt bevorderd.

Belangrijke hulpmiddelen ter ondersteuning van de beslissingen van de ondernemer vormen de regelmatig opgestelde begrotingen, zie 2.1, 2.2 en 2.4.6. In deze begrotingen zal de ondernemer zijn verwachtingen ten aanzien van de opbrengsten en de toelaatbare kosten tot uitdrukking brengen.

Wat de opbrengsten betreft zal hij bv. notities maken over welke vangsten op welke visgronden in het verleden werden behaald. Voorts zal hij zich oriënteren over de prijsvorming, aan de verschillende voor hem in aanmerking komende visafslagen. Een juiste beslissing op welke dag bij welke afslag zal worden aangevoerd, kan een hogere prijs en dus grotere winst tot gevolg hebben.

Het is daarbij van belang, dat hij inzicht heeft in de kosten van het bevissen van verschillende visgronden en er naar streeft de exploitatiekosten zo laag mogelijk te houden gegeven zijn visstrategie. Kostenbesparingen kunnen een belangrijke bijdrage leveren ter verbetering van de bedrijfsuitkomsten. Een regelmatige analyse van de in het verleden gemaakte kosten, zo mogelijk in overleg met de bemanning, is daarbij gewenst. De kritische vergelijking van de kosten van het eigen bedrijf met die van overeenkomstige bedrijven waarvan door het LEI gegevens worden gepubliceerd, kan er eveneens toe leiden efficiëncybevorderende maatregelen te treffen.

Onder quoteringsomstandigheden, waarin het per bedrijf toegewezen kwantum een vast gegeven is, zal de door het regelmatig begroten verkregen kennis de ondernemer in staat stellen dit quotum met een minimum aan kosten te vangen en er een maximale opbrengst voor te behalen.

Continuering voor onbepaalde tijd

Voortzetting van het bedrijf voor onbepaalde tijd zal vooral worden nagestreefd door een eigenaar met een of meer zoons of andere familieleden. Bij zijn bedrijfsvoering zal hij zich laten leiden door de wens te zijner tijd een goed renderend bedrijf te kunnen overdragen aan zijn opvolgers. Hij zal dan in staat moeten zijn steeds tijdig de opgeofferde vlottende- en duurzame produktiemiddelen te vervangen. Deze voorwaarde zal worden vervuld wanneer tenminste de afschrijving en rente op basis van de vervangingswaarde worden verdiend. In een situatie van steeds verder stijgende vervangingswaarden ontstaat meestal de noodzaak om inhaalafschrijvingen toe te passen. Deze inhaalafschrijvingen behoren niet ten laste van de resultatenrekening te worden gebracht, doch moeten als ondernemersverlies worden beschouwd.

Wanneer met vreemd vermogen is gefinancierd, met nominaal gelijkblijvende aflossingsverplichtingen, zal bij stijgende vervangingswaarde financieringswinst ontstaan. In dat geval kunnen de inhaalafschrijvingen, naar evenredigheid van het vreemde vermogen tot het totale vermogen, in mindering van de financieringswinst worden gebracht zoals in bijlage I is toegelicht.

Continuering voor een bepaalde termijn

Voortzetting van het bedrijf voor een bepaalde termijn kan de bedoeling zijn bijvoorbeeld van een wat oudere eigenaar in verband met zijn lichamelijke conditie of omdat hij geen zoon(s) heeft die hem opvolgen. Wanneer het schip niet vóór de bedrijfsbeëindiging behoeft te worden vervangen zal het verdienen van de afschrijving en rente op basis van de vervangingswaarde minder noodzakelijk zijn. In deze omstandigheden zal de ondernemer een zo groot mogelijk verschil trachten te bereiken tussen opbrengsten en complementaire kosten, teneinde voor de periode na de verkoop van zijn schip over zoveel mogelijk eigen vermogen te kunnen beschikken.

Verliessituatie

Het is uiteraard mogelijk, dat de bedrijfseconomische begroting een verlies aanwijst ondanks alle genomen maatregelen tot verhoging van de opbrengsten en verlaging van de kosten. De oorzaak kan, bv. in geval van individuele quota zijn dat de toegewezen quota, gezien de kostenstructuur van het bedrijf, te klein zijn. Op den duur zouden de omstandigheden kunnen verbeteren als resultaat van een gunstiger verhouding tussen opbrengsten en kosten, aanpassing van de bedrijfsvoering aan de quoteringsituatie en een verbeterde afstemming van de totale vangstcapaciteit van de vloot aan de toegestane quota. Wanneer de ondernemer vertrouwt dat het verlies op den duur kleiner zal worden en zal verdwijnen is het mogelijk, dat hij zijn bedrijf tijdelijk voortzet mits hij een overschot op kasbasis zal behalen, zoals in 4.3 wordt besproken.

In bijzondere omstandigheden, bv. wanneer toegewezen individuele quota ook met een schip met een kleiner motorvermogen zouden mogen worden aangevoerd, zouden de afschrijvings- en rentekosten niet op basis van de vervangingswaarde van het huidige schip, doch op die van een kleiner vaartuig kunnen worden gebaseerd.

Het verlies kan ook het gevolg zijn van het feit, dat het schip het einde van zijn levensduur - hetzij de technische, hetzij de economische - heeft bereikt.

Technische levensduur

De technische levensduur eindigt op het moment dat het schip technisch niet meer in staat is de prestaties te leveren waarvoor het gebouwd is.

Economische levensduur

De economische levensduur van een schip is verstreken zodra de prestaties, die het schip voor de onderneming kan leveren, geen waarde meer hebben. Het is mogelijk dat die prestaties tot op het moment, dat het schip technische versleten is, waarde zullen hebben. (Deze waarde zou kleiner kunnen zijn dan die op het moment van in de vaart komen). Dan vallen technische en economische levensduur samen. Vaak zal deze laatste echter korter zijn dan de technische.

De economische levensduur is overschreden wanneer met een moderner uitgerust schip de totale kosten, inclusief die van afschrijving en rente van dat schip, lager uitkomen - voor dezelfde hoeveelheid en kwaliteit produkt - dan het hierna genoemde gedeelte van de kosten die met het oude schip moeten worden gemaakt. De hier voor het oude schip in de vergelijking te betrekken kosten zijn de zogenoemde complementaire kosten 1) die moeten worden opgeofferd om dezelfde hoeveelheid van hetzelfde produkt aan te voeren. Bij deze vergelijking moeten de complementaire kosten worden verhoogd met de afschrijving op de hieronder besproken eventuele directe opbrengstwaarde van het (oude) schip.

Voortzetting van het bedrijf

Zolang de opbrengst van de vangst met het oude schip hoger is dan de voor deze vangst te maken complementaire kosten kan het economisch rationeel zijn, om het schip in bedrijf te houden 2).

Dit geldt ook voor nieuw in bedrijf gestelde schepen wanneer door bijzondere omstandigheden - zoals bv. een quoteringsregeling -

- 1) De complementaire kosten zijn de kosten die nodig zijn (arbeid, olie, vistuig, onderhoud enz.) om de prestaties van het schip te verkrijgen. Dus alle exploitatiekosten exclusief de afschrijvings- en rentekosten.
- 2) Mits de bemanning - gezien de beloning die dan kan worden verdiend - bereid is te blijven vissen!

de afschrijvings- en de rentekosten slechts ten dele (of niet) kunnen worden verdiend.

Directe opbrengstwaarde

Ten einde te kunnen beslissen of continuatie van het bedrijf rationeel is zal men de directe opbrengstwaarde van het oude schip moeten vergelijken. Deze vergelijking moet worden gemaakt met de contante waarde van het verschil tussen de opbrengst van de aangevoerde vis en de daarvoor, tijdens de nog resterende jaren van de levensduur van dat schip, te maken complementaire kosten 1)

De directe opbrengstwaarde van het schip in bovengenoemde vergelijking is het bedrag dat bij onmiddellijke verkoop ervoor kan worden verkregen.

In een situatie waarin de afschrijvings- en rentekosten op basis van de vervangingswaarde normaliter kunnen worden verdiend, zal de directe opbrengstwaarde in de buurt van de "bedrijfseconomische waarde" kunnen komen. Deze laatste zal op basis van de vervangingswaarde, rekening houdende met de leeftijd en de nog resterende levensduur, worden bepaald.

In bijzondere omstandigheden - bv. wanneer er quoteringsmaatregelen van kracht zijn - kan de directe opbrengstwaarde aanzienlijk beneden de "bedrijfseconomische waarde" liggen. Deze laatste zal immers slechts verwacht kunnen worden als de afschrijvingen en de rente op basis van de vervangingswaarde kunnen worden verdiend. Indien het recht om een bepaalde hoeveelheid gequoteerde vis aan te voeren, met het schip kan worden verkocht, zal de waarde van dat recht deel uitmaken van de eventuele directe opbrengstwaarde van dat schip.

Wanneer de hierboven genoemde contante waarde - van het verschil tussen visopbrengst en te maken complementaire kosten - groter is dan de directe opbrengstwaarde van het schip, is het rationeel om het schip in bedrijf te houden. In het tegenovergestelde geval verdient de verkoop van het schip - zuiver economisch gezien - de voorkeur.

Omdat voor een dergelijke beslissing een groot aantal schattingen zal moeten worden gemaakt, is het duidelijk dat de eindconclusie sterk subjectief is bepaald en met grote onzekerheid zal zijn omgeven.

Op basis van de getaxeerde uitkomsten, is de vereiste berekening met behulp van de in hoofdstuk 3 besproken rekenprocedure te maken:

Enkele berekeningen

- a. Stel dat de directe opbrengstwaarde van een schip f 300.000,- bedraagt. Het schip kan nog 8 jaar in bedrijf blijven. Het
- 1) De complementaire kosten zijn de kosten die nodig zijn (arbeid, olie, vistuig, onderhoud enz.) om de prestaties van het schip te verkrijgen. Dus alle exploitatiekosten exclusief de afschrijvings- en rentekosten.

bruto-overschot 1) wordt per jaar, gelijkblijvend, op f 60.000,- en de rentekosten op 8% per jaar geschat. Volgens de annuïteitentafel is een bedrag van ruim f 0,174 per jaar vereist om een bedrag van f 1,- inclusief 8% rente in 8 jaar af te schrijven. Met f 60.000,- per jaar gedurende 8 jaar kan f 60.000,- : 0,174 of afgerond f 345.000,- worden afgeschreven. Dit laatste bedrag is hoger dan de genoemde directe opbrengstwaarde van f 300.000,-. Op basis van deze cijfers en afgezien van andere omstandigheden verdient doorvaren de voorkeur boven stopzetting en verkoop.

Een andere vraag is of de eigenaars(s) van het schip gezien de financiële verplichtingen kan (kunnen) doorvaren. Zie hierover 4.3.

Uit dit voorbeeld a) blijkt, dat voor een dergelijke berekening noch de vervangingswaarde, noch de kostprijs van het schip een rol speelt. Vóór men investeert zal men op basis van alle te maken kosten, inclusief de afschrijvings- en rentekosten begroten of de investering rationeel is. Heeft men eenmaal geïnvesteerd dan zal uiteraard getracht worden alle kosten, waaronder de afschrijving en rente op basis van de vervangingswaarde, terug te verdienen. Wanneer moet worden aangenomen dat dit onmogelijk is, dan zullen de afschrijvings- en rentekosten op basis van de directe opbrengstwaarde moeten worden gecalculeerd.

- b. Dezelfde gedragslijn zal ook moeten worden gevolgd wanneer een schip een belangrijke reparatie moet ondergaan of een nieuwe investering wordt overwogen. Vóórdat men tot de verbetering overgaat moet een begroting worden opgesteld. Hierin moeten worden vergeleken de contante waarde van de na de investering te verwachten bruto-overschotten met het te investeren bedrag. Dit laatste zal voorts worden vermeerderd met de directe verkoopwaarde van het schip vóór de overwogen verbetering. Stel dat een schip eigenlijk met een nieuwe motor zal moeten worden uitgerust. De kosten van de motor met inbouw zullen f 500.000,- bedragen. Het schip zonder nieuwe motor kan bij onmiddellijke verkoop f 200.000,- opbrengen. Met de nieuwe motor kan met het schip nog 10 jaar worden gevist. In totaal zal dus in 10 jaar een contante waarde van f 700.000,- aan afschrijving en rente moeten worden verdiend. Volgens de annuïteitentafel is een bedrag van ruim f 0,149 per jaar vereist om een bedrag van f 1,- inclusief 8% rente in 10 jaar af te schrijven. Bij een rentekostenvoet van 8% zal een gelijkblijvend jaarlijks bruto-overschot moeten worden behaald van f 700.000,- x 0,149 is afgerond f 105.000,-. Wanneer men de eerste 3 jaar slechts f 50.000,- per jaar ver-

1) Het verschil tussen de visopbrengst en de in dezelfde periode te maken complementaire kosten wordt bruto-overschot genoemd, zie 2.4.1.

wacht, kan het voor de overige 7 jaren vereiste bruto-overschot worden berekend uit de vergelijking:

$$f \ 700000 = f \frac{50000}{1.08} + \frac{50000}{1.08^2} + \frac{50000}{1.08^3} + X \times f \left(\frac{1}{1.08^4} + \frac{1}{1.08^{10}} \right)$$

Na oplossing van deze vergelijking vindt men $X = f \ 138.000,-$.

Bij de taxatie van de te verwachten bruto-overschotten zal uiteraard met alle - vaak uiterst moeilijk te schatten - omstandigheden rekening moeten worden gehouden, zoals:

- of de bemanning (eventueel een andere bemanning) nog bereid zal zijn voor het te behalen deel te gaan varen. Het in de calculatie resulterende bruto-overschot kan het resultaat zijn van een aanzienlijk lagere besomming dan tot dusverre werd behaald en de daarvoor te maken kosten. Het deel van de bemanning is tot dusverre voor een aanzienlijk gedeelte (of geheel) afhankelijk van de verkregen besomming;
- op welke wijze de opbrengstprijzen zullen veranderen bij wijziging van de aangevoerde hoeveelheden en/of vissoorten;
- op welke wijze de exploitatiekosten zullen veranderen als gevolg van bv. prijsstijgingen, te treffen bezuinigingsmaatregelen, wijzigingen in de aantallen reizen en/of visdagen.

Er zullen echter ook andere overwegingen - fiscale, financiële en emotionele - van, soms doorslaggevende, betekenis kunnen zijn. De fiscale en financiële overwegingen worden onder de beide hiernavolgende nummers aan de orde gesteld.

4.2 Fiscale overwegingen

De belangrijkste bepalingen die bij de fiscale winstberekening in acht moeten worden genomen zijn in 2.5 vermeld.

In het recente verleden was het mogelijk, met gebruikmaking van de fiscale bepalingen, de fiscale winst tijdelijk relatief laag te houden. De te betalen belastingbedragen waren diensgevolge betrekkelijk klein. De voorwaarden voor deze gang van zaken waren:

- gunstige bedrijfsresultaten;
- aankoop van een nieuw schip binnen enkele (3 tot 5) jaren na de aanschaffing van een schip;
- in een aantal gevallen: Verkoop van een betrekkelijk nieuw schip (3 tot 5 jaar oud) tegen een prijs die, mede tengevolge van de steeds stijgende vervangingswaarde van de schepen, belangrijk boven de fiscale boekwaarde uitkwam. Deze verkoop werd gevolgd door de aankoop van een nieuw schip.

Wanneer uitbreidingsinvesteringen als gevolg van welke oorzaak dan ook niet meer mogelijk zijn, zal bij bedrijfseconomisch gunstige bedrijfsuitkomsten en stijgende vervangingswaarde relatief veel (winst-)belasting moeten worden betaald. De relatief hoge belastingverplichtingen zullen er toe leiden, dat het eigen vermogen relatief zal verminderen. Dit voornamelijk omdat fiscaal slechts de afschrijvingen op basis van de aanschaffingsprijs en de betaalde rente als kosten worden beschouwd. Een eigenaar zal, wanneer het oude schip versleten is, veelal de vervanging niet met naar verhouding evenveel eigen middelen kunnen financieren, als waarover hij bij de aankoop van het oude schip beschikte 1). De wijze waarop de fiscale winst wordt bepaald, heeft in een tijd van steeds stijgende vervangingswaarden uitholling van het eigen vermogen tot gevolg. Deze situatie kan gunstiger zijn, of worden, naar de mate waarin jaarlijks in overeenstemming met de afschrijvingen wordt geïnvesteerd. In bepaalde omstandigheden zal omzetting van een persoonlijke onderneming of firma in een BV fiscaal voordelig kunnen zijn. Gezien de vele problemen, die bij een dergelijke omzetting een rol spelen, verdient het aanbeveling vooraf advies te vragen aan een belastingconsulent.

In 4.1 is besproken, dat het economisch rationeel kan zijn dóór te vissen. Dit, ook al wordt bedrijfseconomisch verlies geleden. Of er dan, behalve de te betalen rente en aflossingen, nog extra middelen aan het bedrijf zullen worden onttrokken door belastingbetaling zal worden beslist door het fiscaal behaalde resultaat. Tot het fiscale resultaat wordt ook gerekend het eventueel in het bruto-overschot begrepen deel, en de sociale lasten, van de opvarende eigenaar(s). Wanneer er meer dan één eigenaar is zal het fiscale resultaat op basis van ieders aandeel, in de maatschap of firma, moeten worden gesplitst.

Volledigheidshalve wordt nog gewezen op de bestaande mogelijkheid tot verrekening van verliezen met in de beide voorgaande jaren behaalde winsten, zie bijlage 6. In bepaalde gevallen van verliesgevende exploitatie zou deze mogelijkheid een terug te ontvangen belastingbedrag kunnen opleveren hetgeen bij de financiering enig soulaas zou kunnen bieden. De visserij zou dan nog enige tijd kunnen worden voortgezet, wanneer de eigenaar wat betreft de te behalen resultaten in de toekomst optimistische verwachtingen heeft. Gedacht zou bv. kunnen worden aan grotere vangstquota dan die thans van kracht zijn.

Zo nodig zal rekening moeten worden gehouden met de regeling van de zogenoemde desinvesteringsbijtelling, vooral die voor investeringen na 14 juli 1972. In bijlage 3 is deze regeling toegevoegd.

Ter voorkoming van een grote desinvesteringsbijtelling kan tijdelijke continuatie van het bedrijf wellicht fiscaal voordeliger zijn dan een overwogen staking. Inwinning van advies van een belastingconsulent is aan te raden.

1) Zie ook bijlage 1.

4.3 Financiële overwegingen

Behalve bedrijfseconomische- en fiscale overwegingen zullen vooral ook de financiële verplichtingen van belang zijn bij de beslissing of een visserijbedrijf zal (kan) worden voortgezet.

Wanneer jaarlijks de bedrijfseconomische kosten, inclusief afschrijving en rente, worden verdiend zal de eigenaar de aflossings- en renteverplichtingen met betrekking tot het aangetrokken vreemde vermogen, onder de hierna genoemde voorwaarden, kunnen nakomen: Het voor het vreemde vermogen te betalen rentepercentage, inclusief de daarin begrepen vergoeding voor bedrijfs- en inflatierisico en voor de kosten van administratie, zal hoger uitkomen dan de bedrijfseconomisch berekende vermogenskostenvoet. Het op dit hogere rentepercentage gebaseerde rentebedrag, inclusief eventuele provisie en andere kosten, plus de overeengekomen aflossing, zal zonder gevaar voor de liquiditeit van de onderneming kunnen worden betaald, wanneer het totaal ervan kleiner is dan de verdiende bedrijfseconomische afschrijving en -rente. Bij een hoger totaal van te betalen rente en aflossing zal er voldoende bedrijfseconomische winst moeten worden behaald om het verschil te kunnen overbruggen. In de liquiditeitsbegroting zal ook rekening moeten worden gehouden met de eventueel te betalen belasting.

Er wordt verondersteld, dat de ondernemer voldoende informatie zal verkrijgen wanneer hij de berekeningen, die bij de tabellen 2.1 en 3.1 zijn toegelicht, voor zijn eigen bedrijf maakt.

In een verlies situatie zijn 2 factoren van zeer groot belang met betrekking tot de vraag of de aflossings- en de renteverplichtingen zullen kunnen worden nagekomen, namelijk het weerstandsvermogen van de onderneming en de omvang van het bruto-overschot.

De factoren die het weerstandsvermogen beïnvloeden zijn uitvoerig besproken in 3.6. Hieruit blijkt, dat een bijdrage tot overbrugging van liquiditeitsmoeilijkheden kan worden geleverd wanneer gebruik kan worden gemaakt van:

- a. een aanwezige reservevoorraad kas- en andere liquide, of liquide te maken, middelen zoals effecten en eventueel een belegd afschrijvingsfonds;
- b. ongebruikte credietruimte bij de financiers;
- c. garanties of bijdragen welke krachtens bepaalde regelingen van de overheid kunnen worden verkregen.

De ondernemer zal trachten het bruto-overschot zoveel mogelijk op het niveau van de financiële verplichtingen te brengen. Dit kan worden bevorderd door een zo groot mogelijke efficiëntie in de bedrijfsvoering zowel aan de opbrengst- als aan de kostenzijde. Bedrijven met meer dan één schip zouden kunnen overwegen of het aantal in de vaartblijvende schepen tijdelijk kan worden beperkt. (Wanneer dit althans op grond van de toegewezen quota mogelijk is). Eventueel ontvangen subsidies zullen uiteraard de

opbrengst verhogen of de kosten verlagen. Veelal zal daarbij rekening moeten worden gehouden met het aandeel van de bemanning.

Verder zou het nadelige financiële saldo kunnen worden verminderd wanneer de eigenaar(s), en/of tot de naaste familie behorende bemanningsleden, genoeg zouden nemen met een kleiner deel van de besomming dan op het desbetreffende schip gebruikelijk is.

Er kan nog onderscheid worden gemaakt tussen bedrijven met oudere en met nieuwe schepen. Bij bedrijven met oudere schepen die voortzetting overwegen, zal het saldo van de in- en uitgaande geldstromen in verband moeten worden gebracht met te verwachten grote reparatieuitgaven en de eventueel noodzakelijke vervanging van de motor. Eventuele liquide reserves zouden daarvoor (grotendeels) beschikbaar moeten blijven.

Ten aanzien van bedrijven met nieuwe schepen kan het saldo van ontvangsten en uitgaven een goed richtsnoer vormen met betrekking tot de beslissing stoppen of doorgaan. Hierbij kan worden bedacht, dat in het algemeen het totaal van de financieringslasten in de nabije toekomst zal dalen als gevolg van het door (de) aflossingen kleiner wordende rentebedrag. Een andere gunstige factor zou de mogelijkheid zijn, dat de inflatie in ongeveer gelijke mate zou inwerken op de opbrengsten en de kosten. In dat geval zou namelijk het saldo van ontvangsten en uitgaven (vóór afschrijvingen) eveneens groter worden. Met als gevolg dat de constant blijvende aflossingen in de toekomst gemakkelijker kunnen worden opgebracht.

Overleg met de financiers, bv. door (tijdelijke) verlaging van de verplichte aflossingen, zou voorts de kans op overleving van het bedrijf gedurende een of meer jaren kunnen vergroten.

Het lijkt nuttig hier nog te wijzen op de middelingsregeling, zie bijlage 9, krachtens welke, over 3 jaar gerekend, teveel betaalde belasting kan worden terugontvangen.

5. Overwegingen bij beëindiging

5.1 Inleiding

De zeevisserij is een bedrijfstak waarin de ondernemers met veel risico's worden geconfronteerd. Hierbij kan worden gedacht aan van jaar tot jaar en per seizoen soms sterk wisselende vangsten als gevolg van biologische veranderingen in de visstapel. Voorts aan de invloed van het weer en aan de bijzondere risico's met betrekking tot de prijsvorming van de aangevoerde produkten op de afslagen, en die van de kosten.

Bij een normaal verloop van de conjunctuur zijn het meestal alleen de randbedrijven die zich in een periode van laagconjunctuur, door slechte bedrijfsresultaten met liquidatie bedreigd zien.

Bij een hevige economische crisis tengevolge van structurele veranderingen, zoals thans (1976) door quoteringsmaatregelen, komen grote aantallen bedrijven voor de vraag te staan: doorgaan of opheffen?

De ondernemers in de zeevisserij zullen hun beroep niet gemakkelijk opgeven. Zij gevoelen zich sterk met hun beroep verbonden, zodat de zogenaamde "uittreeprijs" van het inkomen laag is, met name bij de jongere generatie. Zij zullen proberen zich in hun beroep als zelfstandige, dat in hun samenleving hoog wordt gewaardeerd, te handhaven.

Bij de maten (opvarenden zonder aandeel in het schip) ligt de uittreeprijs van het inkomen vermoedelijk veel hoger. Bij het dalen van het deelloon zal men eerder uitzien naar andere mogelijkheden om een inkomen te verwerven.

Een daling van het deelloon zullen de ondernemers voorts eerder dan de maten (moeten) accepteren omdat verkoop van de schepen in een periode van ongunstige bedrijfsresultaten veelal slechts met verlies zal kunnen plaatsvinden. De ondernemers die hun verplichtingen tegenover de crediteuren niet kunnen nakomen, ondanks toepassing van alle maatregelen die tot overleving zouden kunnen leiden, zullen echter tot beëindiging van het bedrijf moeten besluiten.

Bedrijfsbeëindiging kan uiteraard ook het gevolg zijn van omstandigheden - ouderdom, invaliditeit of overlijden van de ondernemer - die niet door de conjuncturele of structurele situatie worden beïnvloed.

Overigens hebben de bedrijfseconomische overwegingen vaak invloed op de fiscale- en/of financiële overwegingen en ook het omgekeerde is dikwijls het geval. In 5.2 wordt dit samengaan van de overwegingen aan de orde gesteld. De juridische gevolgen blijven hierbij in het algemeen buiten bespreking.

In de Wet op de Inkomstenbelasting 1964 heeft de fiscus geregeld wanneer en met welke fiscale gevolgen sprake is van beëindiging of staking van een onderneming. In 5.3 worden deze bepalingen en gevolgen besproken. Omdat hierbij, afhankelijk van de persoonlijke omstandigheden, vele problemen een rol kunnen spelen wordt geadviseerd hierbij steeds deskundig advies, bijvoorbeeld van een accountantskantoor of belastingconsulent, in te winnen.

5.2 Bedrijfseconomische-, fiscale- en financiële overwegingen

Wanneer men de continuïteit van bestuur en bestaan van een bedrijf wil bevorderen kan een eenpersoonsonderneming worden opgeheven en worden ingebracht in een maatschap of firma of commanditaire vennootschap. Er ontstaat dan tevens de mogelijkheid de winstverdeling beter te regelen en het eigen vermogen te vergroten. Fiscale overwegingen en de eventueel grotere mogelijkheid vreemd vermogen aan te trekken kunnen invloed op deze omzetting uitoefenen.

In bepaalde omstandigheden verdient het aanbeveling een eenmanszaak of firma op te heffen en in te brengen in een B.V. (Besloten Vennootschap met beperkte aansprakelijkheid) of in een N.V. (Naamloze Vennootschap). De B.V. en N.V. zijn rechtspersonen die onder het regime van de Vennootschapsbelasting vallen. De aansprakelijkheid is er beperkt tot de deelname in het aandelenkapitaal. De bepalingen over de fiscale winstberekening volgens de Wet op de Inkomstenbelasting zijn van overeenkomstige toepassing bij de Vennootschapsbelasting. In welke situatie een dergelijke inbreng, waarbij zowel fiscale- als financiële aspecten aan de orde kunnen komen, de voorkeur verdient, blijft in het kader van dit rapport buiten beschouwing.

Een bedrijf kan vrijwillig worden beëindigd wanneer de eigenaar het kan verkopen onder "redelijk gunstige voorwaarden" en hij, bv. op een bepaalde gevorderde leeftijd, het wat rustiger aan wil doen.

Tot opheffing van een bedrijf kan worden besloten, zie 4.1, wanneer de contante waarde van de nog te verwachten bruto-overschotten (zie 2.4.1) kleiner is dan de directe opbrengstwaarde van het schip (de schepen). De ondernemer kan daarbij eventueel nog rekening houden met het feit, dat hij bij voortzetting van het bedrijf een deel als opvarende kan verdienen. Bij verkoop van het desbetreffende schip zou dit arbeidsinkomen, tenzij hij opvarende zou kunnen blijven bij de nieuwe eigenaar, verloren kunnen gaan. De beslissing stopzetten of doorgaan zou dan kunnen worden genomen na vergelijking van de beide hierna genoemde contante waarden: enerzijds de contante waarde van de verwachte bruto-overschotten vermeerderd met de contante waarde van het te verwachten deel en anderzijds de directe opbrengstwaarde van het

schip vermeerderd met de contante waarde van een mogelijk te behalen alternatief arbeidsinkomen. Dit laatste op het schip of elders. Uiteraard zullen ook persoonlijke overwegingen, bv. de voorkeur van de ondernemer om visser te blijven, hierop van invloed kunnen zijn.

Quoteringsmaatregelen

In de huidige omstandigheden (1976) met quoteringsmaatregelen, kan worden aangenomen dat de meeste ondernemers in de zeevisserij zich zullen hebben afgevraagd of doorgaan nog zinvol is of dat men er beter aan zou doen het bedrijf op te heffen. Uit de vele gesprekken - een geheel representatief onderzoek kon niet worden ingesteld - met visserijondernemers bleek dat zij, op grond van de overwegingen die bij de uiteindelijke beslissing een rol zullen spelen (speelden), in 4 groepen kunnen worden ingedeeld, nl. in eigenaars die:

- a. op basis van hun huidige relatief gunstige financiële positie en in de verwachting dat in de toekomst, o.a. als gevolg van grotere quota, de bedrijfsresultaten zullen verbeteren, erop vertrouwen dat zij zich in de visserij zullen kunnen handhaven;
- b. ondanks hoge financiële verplichtingen zich willen inzetten om de conjuncturele en structurele moeilijkheden te overwinnen. Zij nemen daarbij aan dat hun aflossingsverplichtingen zullen worden aangepast aan hun door de bedrijfsresultaten bepaalde betalingscapaciteit;
- c. bereid zijn het bedrijf te beëindigen wanneer zij een uitkoopsum zouden ontvangen die, rekening houdende met hun financiële verplichtingen, voldoende aantrekkelijk is;
- d. door onoverkomelijke financiële moeilijkheden genoodzaakt zijn hun bedrijf te beëindigen.

Wanneer alle maatregelen tot overbrugging van de financiële moeilijkheden tevergeefs zijn gebleken, zal de normale procedure voor de afwikkeling van zaken op gang komen. Deze procedure, bv. een met de crediteuren gesloten accord of faillissement en de daarmee verband houdende preferente rechten van bepaalde crediteuren, blijft hier buiten bespreking.

5.3 Fiscale bepalingen

De beëindiging van een bedrijf kan belangrijke fiscale consequenties hebben. Het verdient daarom aanbeveling in het geheel van de overwegingen met betrekking tot eventuele opheffing rekening te houden met de fiscale gevolgen.

Volgens de Wet op de Inkomstenbelasting 1964 is er van op-

heffing, liquidatie of staking van een bedrijf onder meer sprake indien:

- a. de ondernemer overlijdt;
- b. een bedrijf wordt verkocht of geliquideerd;
- c. een eenmanszaak wordt omgezet in een firma;
- d. bij een firma vennoten toe- of uittreden;
- e. een firmant overlijdt en in het firmacontract een zgn. verblijvingsbeding is opgenomen 1);
- f. een eenmanszaak of firma wordt omgezet in een Besloten- of Naamloze Vennootschap;
- g. de ondernemer naar het buitenland verhuist en zijn bedrijf meeneemt;
- h. een ondernemer zijn bedrijf naar het buitenland overbrengt, zelf hier te lande blijft wonen doch in verband met belastingverdragen geen belastbare winst in Nederland meer geniet.

De fiscale gevolgen van gedeeltelijke staking zijn dezelfde als van een volledige staking: Als gedeeltelijke staking wordt bv. aangemerkt de duurzame inkrimping met een schip door een bedrijf dat meer dan een schip exploiteert. Wanneer een ondernemer, vanwege zijn gevorderde leeftijd, zijn bedrijf geleidelijk inkrimpt is er geen gedeeltelijke staking. Ter voorkoming van geschillen met betrekking tot de vraag of er met een gedeeltelijke staking rekening moet worden gehouden, verdient zo nodig, vooraf overleg met de fiscus overweging.

Indien een bedrijf tot een huwelijksgemeenschap behoort, zal bij de ontbinding van deze gemeenschap, anders dan door het overlijden van de ondernemer, sprake zijn van een staking voor de helft.

Bij het geheel (of gedeeltelijk) staken van een onderneming moet de, tijdens het bestaan van het bedrijf, naar de toekomst verschoven belastingheffing naar de winst, de zogenoemde latente belastingverplichting in principe worden betaald. Bij de opheffing wordt namelijk het ondernemingsvermogen geacht te zijn overgedragen tegen de waarde welke daaraan in het economisch verkeer kan worden toegekend. Dit heeft tot gevolg dat meestal de even-

1) De na het overlijden van een firmant overblijvende vennoten zijn bij een verblijvingsbeding verplicht het aandeel van de overledene over te nemen. De eventuele eindafrekeningswinst wordt op verzoek belast naar het 20-50% tarief. Er kan ook een overnemingsbeding zijn overeengekomen. In dat geval hebben de overblijvende vennoten het recht het aandeel over te nemen. Er wordt dan door de fiscus aangenomen, dat het aandeel van de overledene vererft en dat de overledene eventueel overlijdenswinst geniet die op verzoek met 20% wordt belast.

tuele goodwill en alle stille- en fiscale reserves geheel (of gedeeltelijk) fiscaal moeten worden afgerekend.

In de bijlagen wordt respectievelijk besproken:

- a. welke posten bij de berekening van de stakingswinst (of verlies) in aanmerking moeten worden genomen - bijlage 2 - ;
- b. welk belastingtarief op verzoek wordt toegepast - bijlage 7 - namelijk 20% van overlijdenswinst (na aftrek van f 15.000,- vrijstelling 1)) en een percentage dat tenminste 20 en ten hoogste 50 bedraagt van de eindafrekeningswinst (na aftrek van f 15.000,- vrijstelling 1)) bij liquidatie of overdracht van een onderneming;
- c. wanneer de zogenaamde geruisloze overdracht, zonder fiscale eindafrekening, mogelijk is - bijlage 8 -. Of geruisloze overdracht, in plaats van fiscale afrekening, aanbeveling verdient, wordt door de speciale omstandigheden van de desbetreffende situatie bepaald.

ad.a Eindafrekeningswinst (of verlies)

Bij een visserijbedrijf wordt het stakingsresultaat voor een groot gedeelte bepaald door het verschil tussen de opbrengst en de fiscale boekwaarde van het (de) schip (schepen).

In een periode van gunstige bedrijfsresultaten kan de opbrengst van een schip aanzienlijk boven de fiscale boekwaarde uitkomen. Dit kan vooral het geval zijn bij stijgende vervangingswaarden en/of wanneer behaalde boekwinst, bij verkoop van een vorig schip, op het desbetreffende schip is afgeboekt en/of vervroegde afschrijving is toegepast.

Bij te verwachten ongunstige bedrijfsresultaten zal er weinig of geen vraag naar gebruikte visserij schepen bestaan. De opbrengstprijzen zijn dan vermoedelijk laag. Zij kunnen beneden de fiscale boekwaarde liggen. In deze situatie kan bij de eindafrekening verlies worden geleden.

Ook in een periode van ongunstige bedrijfsresultaten bestaat echter de mogelijkheid dat er eindafrekeningswinst wordt behaald. Tot de opbrengst zal namelijk ook worden gerekend de eventueel ontvangen schadeloosstelling bij het beëindigen van de visserij. Een dergelijke uitkering kan worden toegekend door de overheid en/of op grond van een bijvoorbeeld door het visserijbedrijf getroffen uitkoopregeling.

Belangrijk voor de omvang van de eindafrekeningswinst zijn voorts de regelingen voor de desinvesteringsbijtelling en van de bijtelling ingevolge de zelfstandigenaftrek die in 1971 en 1972 kon worden toegepast, zie resp. de bijlagen 3 punt 2 en 2 punt 5. Voor de investeringen waarvoor tot 15 juli 1972 investeringsaftrek is genoten en voor de zelfstandigenaftrek moeten bijtellings wor-

1) Vanaf 1 januari 1977 vermoedelijk f 20.000,-.

den toegepast bij verkoop 1) in het jaar van investering en in de 5 daarop volgende jaren. De investeringen van 1971 kunnen dus in 1977 zonder deze bijtelling worden verkocht. Die van 1972 komen in 1978 vrij van bijtelling ingevolge de zelfstandigenaftrek.

Voor investeringen van 1 januari tot 15 juli 1972 is de des-investeringsbijtelling niet meer noodzakelijk vanaf 1978.

Voor de investeringen vanaf 15 juli 1972 2) geldt een des-investeringsbijtelling bij verkoop in het jaar van investering en de elf daarop volgende jaren. Bij verkoop in een van de eerste zes jaren van deze periode moet 25% van de aankoopprijs en in een van de volgende zes jaren 25% van de verkoopprijs worden bijgeteld 3).

Uit het voorafgaande volgt dat in 1976 alleen de schepen die vóór 1971 zijn gekocht buiten de bijtellingsregeling(en) vallen.

ad.b Belastingtarief

Hoeveel belasting over de eventuele stakingswinst verschuldigd zal zijn is mede afhankelijk van het gemiddeld in de drie aan de staking voorafgaande jaren behaalde inkomen, zie bijlage 7 punt 7. Verder zijn uiteraard eventueel het aantal eigenaars en de grootte van hun aandeel in de winst van de firma van belang.

Het over het stakingsjaar in totaal verschuldigde belastingbedrag zal worden bepaald door het totaal belastbare inkomen in dat jaar. Daartoe behoren, behalve de eventuele stakingswinst waarvoor op verzoek het bijzondere tarief geldt, eventuele andere inkomensbestanddelen. Deze laatste kunnen bv. zijn: het bedrijfsresultaat in het tijdvak van 1 januari tot aan de staking of inkomsten uit vermogen. Met nog niet-verrekenende verliezen van de aan het stakingsjaar voorafgaande jaren zal uiteraard rekening worden gehouden - zie bijlage 6 - .

De belastingvrije som is afhankelijk van de burgerlijke staat (gehuwd, ongehuwd, aantal kinderen enz.) van de belastingplichtige.

Aangenomen kan worden dat in het algemeen een eigenaar van een schip, die tevens opvarende is en wiens deel in het bedrijfs-

- 1) Met verkoop (vervreemding) wordt gelijkgesteld: 1. het niet geregistreerd zijn in het Centraal Visserijregister; 2. als 1, binnen 6 jaar na de aanvang van het kalenderjaar waarin de investering heeft plaatsgevonden; 3. het doorhalen van de registratie in het Centraal Visserijregister. Deze gelijkstellingen zijn niet van toepassing in geval van verlies of beschadiging van het schip.
- 2) Die voldoen aan de in bijlage 3 onder 1 letter b genoemde eisen van zeevisserij, enz.
- 3) Deze bijtelling op basis van de aankoopprijs kan worden vervangen door een bijtelling op basis van de verkoopopbrengst. Dit kan geschieden wanneer het een kotter betreft die vervreemd is in het kader van het saneringsplan van de Stichting Ontwikkelings- en Saneringsfonds voor de visserij.

resultaat zal zijn begrepen, eerder dan een niet-opvarende eigenaar het maximale tarief van 50% over de stakingswinst zal bereiken. Wanneer het schip eigendom is van meer dan één eigenaar zal het belastingpercentage kunnen verschillen afhankelijk van de winst per eigenaar.

Vóórdat op de eindafrekeningswinst een eventueel verlies over het laatste boekjaar in mindering wordt gebracht, mag eerst zoveel mogelijk de vrijstelling worden toegepast.

Bedrijven die hun financiële verplichtingen niet kunnen nakomen

Voor dergelijke bedrijven zullen de bedrijfsresultaten van de afgelopen jaren ook fiscaal wel negatief zijn geweest. Eventueel mogelijke verliescompensatie, zie bijlage 6, met positieve inkomens van de 2 aan het verliesjaar voorafgaande jaren zal, naar moet worden verondersteld, zijn toegepast. Een dergelijke compensatie - die ook geldt voor andere dan de hier besproken bedrijven - was voor het eerst mogelijk voor een in 1974 geleden verlies. Een verlies van 1975 kon worden verrekend met een positief inkomen van 1974 en wanneer dat niet toereikend zou zijn, met een positief inkomen van 1973.

Voor een bedrijf dat zowel in 1974 als in 1975 verlies leed en waarvan het positieve inkomen van 1973 groter was dan het in 1974 geleden verlies, is het mogelijk om het verlies van 1975 (eventueel gedeeltelijk) met de overblijvende positieve uitkomst van 1973 te verrekenen.

Slotopmerkingen

Het bijzondere tarief voor de stakingswinst kan slechts toepassing vinden bij een positief saldo winst, na verrekening van eventueel in het stakingsjaar uit dezelfde inkomensbron (het bedrijf zelf) geleden verlies.

Bij voldoende omvang van de nog onverrekenende verliezen van de aan het stakingsjaar voorafgaande jaren, kan het voor de belastingplichtige voordeliger zijn om geen verzoek te doen tot toepassing van het bijzondere tarief voor de eventuele stakingswinst. Dit kan ook van belang zijn in verband met de mogelijkheid van middeling van inkomens. Voor middeling komen de inkomensbestanddelen die naar een bijzonder tarief zijn belast namelijk niet in aanmerking, zie ook bijlage 9.

5.4 Enkele berekeningen bij beëindiging van het bedrijf

De in tabel 5.1 vermelde bedragen hebben betrekking op 3 verschillende willekeurig gekozen schepen van de kleine zeevisserij. Aangenomen is, dat ieder schip eigendom is van één eigenaar die onder het regiem van de Inkomstenbelasting valt en dat de staking niet het gevolg is van het overlijden van de eigenaar.

Tabel 5.1 Enkele financiële uitkomsten bij beëindiging, voor bedrijven met
1 schip (bedragen in guldens)

Regel no.	a	b	c
1. Vaartuig	1971	1973	1974
2. Bouwjaar vaartuig			
3. Bruto-tonnage en pk vermogen	150 - 1.000	160 - 1.200	180 - 1.600
4. Datum van aankoop (bestelling)	2 januari 1970	1 november 1971	1 november 1972
5. Datum in de vaart gekomen	2 januari 1971	2 januari 1973	2 januari 1974
6. Aanschaffingsprijs vaartuig	1.200.000	1.800.000	2.500.000
7. Vervangingsreserve na verkoop vorig schip	200.000	-	500.000
8. Fiscaal af te schrijven bedrag	1.000.000	1.800.000	2.000.000
9. Fiscale afschrijving à 7% p.j., van 8, t/m '76	42%	28%	21%
10. Fiscale boekwaarde ultimo 1976	580.000	1.296.000	1.580.000
11. Bedrijfseconomische waar- de, ultimo 1976	1.212.000	1.813.000	2.353.000
12. Opbrengst bij verkoop op 2 januari 1977	200.000	400.000	600.000
13. Uitkoopshadeloosstelling			
a. O.- en S.-fonds I à f 225,- per pk;	225.000	270.000	360.000
b. idem II tong à f 3,40 per kg,	85.000	102.000	136.000
schol à f 0,70 per kg	56.000	70.000	84.000
c. uitkoopfonds schol- en tongvisserij à (max.) f 200,- per pk	200.000	240.000	320.000
14. Desinvesteringsbijtelling	-	-	150.000
15. Max. bijtelling zelfstan- digenaftrek	niet toe- passen	-	75.000
16. Max. bijtelling oudedags- reserve	23.869	23.869	23.869
17. Subtotaal 12 t/m 16	789.869	1.105.869	1.748.869
18. Stakingswinst 17-10	209.869	- 190.131	168.869
19. Vrijstelling	20.000	-	20.000
20. Belastbare stakingswinst 18-19	189.869	negatief	148.869
21. Max. te betalen I.B. 50% van 20	94.935	-	74.435
22. Netto-opbrengst 12+13-21	671.065	1.082.000	1.425.565
23. Saldo schuld, na 10% af- lossing p.jaar t/m 1975	350.000	882.000	1.120.000
24. Beschikbaar bedrag (af- gezien van eventuele te betalen andere crediteu- ren) 22-23	321.065	200.000	305.565

Het antwoord op de vraag of de desbetreffende bedrijven bij de hier resulterende uitkomsten zouden moeten (kunnen) worden opgeheven blijft hier buiten beschouwing. De bedoeling van de calculaties is uitsluitend aan te geven met welke factoren rekening moet worden gehouden en op welke wijze dit behoort te geschieden.

De vaartuijgegevens en de aankoopbedragen zijn resp. op de regels 2 t/m 5 en 6 van tabel 5.1 genoteerd.

Blijkens regel 7 is bij 2 schepen verondersteld, dat de bij de verkoop van het vorige schip onstane boekwinst fiscaal in mindering van de aankoopprijs is geboekt.

De fiscale afschrijving is eenvoudigheidshalve gesteld op 7% per jaar. Hierbij is geen verschil gemaakt in de afschrijvingsduur van casco, motor en installaties. Er is voorts niet vervroegd afgeschreven.

De fiscale boekwaarde per ultimo 1976 blijkt uit regel 10 en de veronderstelde verkoopopbrengst op 2 januari 1977 uit regel 12. In werkelijkheid zal men er goed aan doen de opheffingsdatum wat verder in het jaar te kiezen. Dit ter voorkoming van een meningsverschil met de fiscus over de vraag aan welk jaar de eventuele stakingswinst moet worden toegerekend.

Op regel 11 is ten overvloede de bedrijfseconomische waarde op basis van de vervangingswaarde (de actuele waarde) vermeld. Deze berekening is gemaakt met behulp van de indexcijfers van de bouwkosten van vissersschepen volgens het LEI. Deze zijn voor de jaren 1971 t/m 1976 getaxeerd op resp. 143, 154, 178, 209, 231 en 249. De bedrijfseconomische waarde van de schepen a, b en c wordt verkregen door de desbetreffende bedragen van regel 10, mits de bedrijfseconomische afschrijving gelijk is aan de fiscale-, wat hier wordt aangehouden, respectievelijk te vermenigvuldigen met $\frac{249}{143} \times \frac{120}{100}$, met $\frac{249}{178}$ en met $\frac{249}{209} \times \frac{250}{200}$, zie 2.4.2.

Ten einde het bedrijf op den duur in stand te kunnen houden, zou de contante waarde van de nog te verwachten bruto-overschotten gelijk (of groter) moeten zijn aan (dan) deze bedrijfseconomische waarde - zie 3.7 en bijlage 1 - .

Op regel 13 zijn de bedragen genoteerd die als schadeloosstelling bij uitkoop zijn verondersteld. Een dergelijke schadeloosstelling zou voor bepaalde bedrijven van bijzondere betekenis kunnen zijn. Hierbij kan gedacht worden aan bedrijven die moeten worden geliquideerd omdat zij hun financiële verplichtingen niet kunnen nakomen. Of aan bedrijven van ondernemers die bereid zijn hun bedrijf te beëindigen wanneer zij een uitkoopsom zouden ontvangen die, rekening houdende met hun financiële verplichtingen, voldoende aantrekkelijk is.

Voor de schepen a en b heeft in 1977 geen desinvesteringsbijtelling - regel 14 - te worden toegepast. De verkoop zal immers meer dan 6 jaar na de aanvang van het jaar van investering plaats vinden, zie bijlage 3, punt 2. Hetzelfde geldt met betrekking tot de bijtelling - regel 15 - ingevolge de in 1971 mogelijk

genoten zelfstandigenaftrek voor vaartuig b, zie bijlage 2, punt 5.

De desinvestering voor vaartuig c, regel 14, beloopt 25% van de verkoopopbrengst, volgens bijlage 3 punt 3g omdat het een investering betreft van na 14 juli 1972 en er sprake is van een verkoop in het kader van het saneringsplan van de Stichting Ontwikkelings- en Saneringsfonds voor de Visserij.

Voor vaartuig c is aangenomen dat de winst in 1972 niet meer dan f 60.000,- bedroeg en de maximale zelfstandigenaftrek van 12,5% is genoten. Voor dit vaartuig moet in 1977 - binnen 6 jaar na de aanvang van het jaar van investering 1972 - volgens bijlage 2 punt 5, 12,5% van f 600.000,-, dus f 75.000,- worden bijgeteld, regel 15.

De op regel 16 vermelde bijtelling van de maximale oudedags-reserve behoeft uiteraard slechts te geschieden wanneer de fiscale resultaten van de jaren 1973 t/m 1976 overeenkwamen met de voor deze bijtelling gestelde eisen, zie bijlage 5.

De berekende stakingswinst blijkt uit regel 18. De stakingswinst mag worden verminderd, regel 19, met f 20.000,- volgens bijlage 7 punt 4. Wanneer er geen stakingswinst is, zoals bij vaartuig b regel 18, dan is er ook geen vrijstelling. Vrijstelling is er ook niet wanneer deze reeds eerder, bv. bij een gedeeltelijke staking, geheel is verbruikt.

De belastbare stakingswinst is vermeld op regel 20.

De over de stakingswinst te betalen Inkomstenbelasting, regel 21, moet worden bepaald op de wijze zoals in bijlage 7 punt 7 is vermeld. Daarbij zijn de in de 3 aan de staking voorafgaande jaren behaalde (eventueel negatieve) inkomens van beslissende betekenis. Verliezen van andere dan de hiervoor genoemde 3 jaren blijven bij de berekening van het belastingpercentage - op verzoek minimaal 20 en maximaal 50 - buiten beschouwing. Van een negatief stakingsresultaat behoeft uiteraard geen Inkomstenbelasting te worden betaald.

Bij toepassing van de zogenoemde carry-back regeling, zie bijlage 6 punt 2a, bestaat de mogelijkheid - indien het inkomen over een of beide aan het stakingsjaar voorafgaande jaren positief was - dat bij een negatief stakingsresultaat, betaalde Inkomstenbelasting kan worden terugontvangen.

Voor tabel 5.1 is de volgens regel 20 te betalen Inkomstenbelasting op basis van het maximale percentage berekend, ten einde de uitkomsten van regel 24 niet te flatteren. Het eventueel werkelijk verschuldigde percentage kan, afhankelijk van de resultaten van de voorafgaande 3 jaren zoals hierboven beschreven, liggen tussen 20 en 50 procent.

In bijlage 7 is onder punt 6 de zogenaamde stamrechtvrijstelling besproken. Deze mogelijkheid van vrijstelling verdient overweging indien er een hoge stakingswinst wordt behaald.

De netto-opbrengst van de schepen blijkt uit regel 22.

Wanneer bij het in de vaartkomen van de 3 schepen 70% van de op regel 8 genoteerde bedragen is geleend, met een verplichte jaarlijkse aflossing van 10% van de hoofdsom, zullen na de af-

lossing per ultimo 1975 de schuldresten overeenkomen met de bedragen van regel 23.

Na aflossing van deze schulden zullen de bedragen van regel 24 ter beschikking staan. Bij deze calculaties is nog geen rekening gehouden met eventuele verplichtingen tegenover de opvarenden noch met eventueel te betalen rente en andere exploitatiekosten. Indien in het kader van een saneringsregeling een vermindering van de bankschuld zou worden toegestaan kan eventueel art. 8c l.B. worden toegepast. Volgens dit artikel wordt het fiscale voordeel, behaald als gevolg van een kwijtschelding van een niet voor verwezenlijking vatbare schuld, niet belast. Dit geldt slechts indien en voor zover het kwijtscheldingsvoordeel groter is dan de som van de verrekenbare verliezen (= negatieve inkomens) uit vorige jaren en het eventuele verlies, dat in het jaar van kwijtschelding zelf zou zijn geleden, indien geen kwijtschelding zou hebben plaatsgehad.

Voor andere situaties zullen uiteraard overeenkomstige berekeningen kunnen worden gemaakt, waarbij dan de voor die schepen geldende bedragen en omstandigheden in aanmerking moeten worden genomen.

Samenvatting

1. Het nut van de begroting

Een ondernemer heeft behoefte aan regelmatige, zo volledig mogelijke, informatie over zijn bedrijf. Dit geldt uiteraard ook voor een ondernemer in de visserij. Een hulpmiddel bij uitsteking, waarin alle beschikbare informatie kan worden verwerkt, op basis waarvan beleidsbeslissingen kunnen worden genomen, is een begroting.

Een begroting kan, naar gelang van de doelstelling, voor een seizoen, een jaar of voor een aantal jaren worden opgesteld. De voor een vissersschip gemaakte begroting dient een betrouwbare prognose te geven van de verwachtingen ten aanzien van de opbrengsten (besomming) en de daarvoor te maken kosten. Het verdient aanbeveling de begroting een normatief karakter te geven waarin slechts de toelaatbare kosten, getaxeerd op basis van een scherpe kostenbewaking, worden opgenomen.

In een tijd van ongunstige bedrijfsresultaten is een begroting bijzonder nuttig, want dan is de ondernemer immers genoodzaakt de grootst mogelijke efficiency na te streven.

Bij het taxeren van de te verwachten besommingen en kosten zal rekening moeten worden gehouden met de onzekerheid inzake de werkelijke uitkomsten. De analyse van de besluitvorming onder onzekerheid met behulp van de waarschijnlijkheidsleer, is in dit rapport niet in beschouwing genomen. Er wordt echter van uitgegaan dat de beschikbare gegevens systematisch en volledig worden gebruikt. Drie begrotingstypen zijn onderscheiden, nl. de bedrijfs-economische begroting, de fiscale begroting en de kas- of liquiditeitsbegroting.

2. Bedrijfseconomische begroting

Hierbij wordt vooropgesteld dat continuering van het bedrijf in de huidige omvang op de duur slechts economisch verantwoord is, als de opbrengsten groter zijn dan de vervangingswaarde (de actuele waarde) van de kosten. In deze begroting worden de getaxeerde besommingen en kosten derhalve in lopende prijzen opgenomen. Op basis van een schatting van de vangsten en prijzen van de belangrijkste vissoorten, wordt het totaal van de te behalen bruto-besomming, bv. voor een jaar, getaxeerd. Vervolgens worden de voor deze besomming te verwachten noodzakelijke exploitatiekosten begroot, waarbij uiteraard rekening wordt gehouden met de onderlinge samenhang tussen de besommingen, de reis- of visdagen en de kosten.

Bruto-overschot

Het verschil tussen de bruto-besomming in een bepaalde periode, bv. een jaar, en alle daarvoor te maken exploitatiekosten - behalve de afschrijvingskosten en de rente van het schip - is het bruto-overschot. Voor diverse bedrijfseconomische beslissingen, over nieuwe investeringen, over continuatie of bedrijfsbeëindiging, worden de berekeningen uitgevoerd op basis van de te verwachten bruto-overschotten.

Afschrijving en rente

Voor de vaststelling van de jaarlijkse bedrijfseconomische kosten van afschrijving en rente, is inzicht van het toekomstige verloop van de vervangingswaarde van de jaarlijkse prestaties noodzakelijk. Naar gelang het waardeverloop van de prestaties kunnen verschillende afschrijvingssystemen, die in 2.4.3 zijn toege-licht, worden toegepast.

Netto-overschot

Het saldo volgens de bedrijfseconomische begroting laat het te verwachten bedrijfsresultaat van het schip zien. Een positief resultaat betekent dat een restbeloning wordt verwacht boven de vergoeding voor alle gemaakte kosten. Wanneer het saldo negatief is wordt geen vergoeding verkregen voor het ondernemersrisico terwijl voorts een gedeelte van de kosten (bv. van de afschrijvingen en/of van de rente) niet wordt gedekt.

3. Fiscale begroting

Het doel van deze begroting is het taxeren van de fiscale winst en van de daarover te betalen belasting, op basis van een naar fiscale maatstaven opgestelde resultatenberekening. De opbrengsten en de meeste kosten welke in de bedrijfseconomische begroting zijn opgenomen, kunnen ook in de fiscale begroting worden verwerkt. De afwijkingen als gevolg van verschillende maatstaven voor de bepaling van de winst, hebben voornamelijk betrekking op:

1. het "deel" en de sociale lasten van de eventueel opvarende eigenaar(s). Voor de Inkomstenbelasting 1) kunnen deze bedrijfseconomische kosten niet ten laste van de winst worden gebracht.

1) Omdat het aantal ondernemingen, dat in de rechtsvorm van een BV of N.V. wordt gedreven, in de visserij klein is, blijven de verschillen tussen de fiscale winstberekening bij deze vennootschappen met die volgens de Inkomstenbelasting buiten beschouwing.

2. De afschrijvingen, die fiscaal van de historische aankoop-prijs moeten worden berekend. Op deze aankoopprijs moeten eventueel van de overheid ontvangen subsidies in mindering worden gebracht. Fiscaal mag een derde gedeelte van de aanschaffingsprijs van een bedrijfsmiddel, zoals een schip, motor, enz., vervroegd worden afgeschreven. Deze vervroegde afschrijving, die over het algemeen slechts zin heeft indien er een ruime winst wordt behaald, heeft tot gevolg dat in de jaren waarin deze afschrijving wordt toegepast, minder belasting behoeft te worden betaald. Na de periode van vervroegde afschrijving zullen de jaarlijkse afschrijvingen kleiner zijn, hetgeen relatief hoge winst en te betalen belasting tot gevolg zal hebben.
3. De rente, die fiscaal slechts in aanmerking mag worden genomen voor zover zij werkelijk voor het vreemde vermogen is betaald.
4. De investeringsaftrek en de desinvesteringsbijtelling resp. ten laste en ten bate van de winst. De wijze waarop deze beide zijn geregeld is in bijlage 3 beschreven.

4. Kas- of liquiditeitsbegroting

Het voornaamste doel van deze begroting is na te gaan in hoeverre de verplichtingen tegenover de financiers kunnen worden nagekomen.

Op deze begroting worden de verwachte werkelijke ontvangsten en uitgaven in een periode van een of meer jaren, vermeld. De voor één jaar opgestelde begroting wordt veelal kasbegroting genoemd.

De meeste posten van de fiscale begroting kunnen in de kas- of liquiditeitsbegroting worden overgenomen. In deze laatste komen de te betalen aflossingen in plaats van de afschrijvingen. Voorts zal bv. rekening worden gehouden met eventueel te ontvangen geldleningen of betalingen die in verband met de aanschaffing van duurzame activa moeten worden gedaan. Ook de definitieve- en voorlopige aanslagen van te betalen belasting worden erin vermeld. Ten slotte wordt het bedrag dat voor levensonderhoud en andere privé-uitgaven van de ondernemer benodigd is, erin opgenomen.

5. Investeringsbeslissingen

Het investeringsprobleem is vooral een onderdeel van het vraagstuk van de financiering. De leer van de financiering houdt zich bezig met de kapitaalstructuur (d.i. de wijze waarop de kapitaalgoederenvoorraad is samengesteld) en met de vermogensstructuur (d.i. de wijze waarop het vermogen is samengesteld).

Kapitaalstructuur

In het algemeen gesteld komt het investeringsprobleem neer op het kiezen van de samenstelling van de kapitaalgoederenvoorraad, waarin het vermogen van de onderneming wordt vastgelegd.

Het keuzeprobleem van de kapitaalstructuur voor een visserijonderneming betekent voornamelijk dat moet worden besloten met welk schip, c.q. schepen, het bedrijf zal worden uitgeoefend. Voorts zal een keuze moeten worden gemaakt met betrekking tot de uitrusting van het schip (de schepen) en eventueel over de installaties e.d. aan de wal.

Bij het investeringsbeleid inzake de duurzame activa, dat essentieel is voor de ontwikkeling van de onderneming op langere termijn, zullen diverse overwegingen een rol spelen. In het kader van dit onderzoek wordt uitsluitend aandacht besteed aan de financieel economische- en fiscale overwegingen die aan een investeringsbeslissing voorafgaan. De andere overwegingen - sociale, emotionele, organisatorische enz. - die de te nemen beslissing soms in belangrijke mate kunnen beïnvloeden, blijven buiten beschouwing.

Selectiemaatstaven

Bij het kiezen uit verschillende investeringsmogelijkheden zal men de te verwachten bruto-overschotten, gedurende de looptijd van elk van de investeringsprojecten, met elkaar moeten vergelijken.

De ondernemer zal bij zijn besluitvorming rekening moeten houden met het bestaan van onzekerheid omtrent de waarde van de variabelen en omtrent de uitkomsten van de alternatieven. De besluitvorming onder onzekerheid kan met behulp van de waarschijnlijkheidsleer worden geanalyseerd. In dit rapport wordt de wijze waarop deze analyse plaats heeft niet besproken. Er wordt aangenomen dat de vereiste taxaties van de bruto-overschotten met behulp van deze analyse worden gemaakt.

Ten behoeve van de keuze bij investeringsbeslissingen kunnen verschillende maatstaven worden aangelegd. De voorkeur verdient de methode waarbij van ieder project, op basis van een veronderstelde en - gedurende de looptijd - gelijkblijvende rekenrente, de kapitaalwaarde wordt berekend. De kapitaalwaarde, ook netto contante waarde ("net present value") genoemd, is het verschil tussen de contante waarde van alle bruto-overschotten en het te investeren bedrag. Een eventueel te ontvangen subsidie wordt op dit investeringsbedrag in mindering gebracht. De invloed van eventuele verschillen in de looptijden van de projecten moet worden opgeheven, door de kapitaalwaarden te "herleiden" met behulp van de door de looptijd bepaalde annuïteitenfactor.

Het project waarvoor de op bovengenoemde wijze herleide kapitaalwaarde het hoogst is, kan als het gunstigste alternatief worden aangemerkt.

Berekeningen in verband met één bepaalde overwogen investering

De netto-contante waardemethode kan ook worden toegepast om na te gaan of één bepaalde overwogen investering zinvol is.

Vermogensstructuur

De ondernemer zal zich moeten afvragen of en in welke samenstelling het voor het (de) (gunstigste) investeringsproject(en) benodigde vermogen beschikbaar zal zijn.

Wanneer hij niet over voldoende eigen vermogen beschikt, zal hij moeten bepalen welke de beste omvang is van het eigen- en vreemde vermogen en moeten kiezen uit welke bron(nen) en tegen welke voorwaarden vermogen kan, resp. zal worden aangetrokken. Aangenomen moet worden dat de eventuele vermogensverschaffers hogere eisen zullen stellen - kleinere omvang van het te verlenen krediet, hogere interestvergoeding - naarmate zij het weerstandsvermogen van de onderneming minder gunstig beoordelen.

De overwogen investering(en) zal (zullen) slechts doorgang kunnen vinden wanneer aan de door de financier(s) gestelde eisen kan worden voldaan en er tevens voldoende rendement van het eigen vermogen kan worden verwacht.

Fiscale overwegingen

Bij zijn investeringsbeslissing zal de ondernemer ook rekening houden met eventuele fiscale gevolgen. Om te komen tot een betrouwbare beslissingsbegroting verdient het aanbeveling om de voordelen, die op grond van het investeren genoten worden, te verwerken in de stroom van toekomstige opbrengsten. De contante waarde van de bruto-overschotten kan dan berekend worden na aftrek van de te betalen belasting en na bijtelling van eventuele investeringspremies, zodat verschillende investeringsalternatieven zuiverder tegen elkaar kunnen worden afgewogen.

6. Continuering van het bedrijf

Bedrijfseconomische overwegingen

Het streven naar continuïteit wordt in het algemeen als de belangrijkste doelstelling van een onderneming beschouwd.

Visserijbedrijven kunnen worden onderscheiden in bedrijven waarvan voortzetting voor onbepaalde tijd het doel is en bedrijven waarvan voortzetting slechts voor een bepaalde termijn wordt beoogd.

Continuering voor onbepaalde tijd

Deze zal voornamelijk worden nagestreefd door een eigenaar met een of meer zoons of andere familieleden. Bij zijn bedrijfsvoering zal hij zich laten leiden door de wens te zijner tijd een

goed renderend bedrijf te kunnen overdragen aan zijn opvolgers. Hij zal dan in staat moeten zijn steeds tijdig de vlottende en duurzame produktiemiddelen te vervangen. Deze voorwaarde is vervuld wanneer tenminste de afschrijving en rente op basis van de vervangingswaarde wordt verdiend. In een situatie van steeds stijgende vervangingswaarden ontstaat meestal de noodzaak om inhaalafschrijvingen toe te passen. Deze behoren niet ten laste van de resultatenrekening te worden gebracht doch moeten als ondernemersverlies worden beschouwd. Wanneer met vreemd vermogen is gefinancierd, met nominaal gelijkblijvende aflossingsverplichtingen, zal bij stijgende vervangingswaarde financieringswinst ontstaan. In dat geval kunnen de inhaalafschrijvingen, naar evenredigheid van het aandeel van het vreemde vermogen in het totale vermogen, in mindering van de financieringswinst worden gebracht, zie bijlage I.

Continuering voor een bepaalde termijn

Voortzetting van een bedrijf voor een bepaalde termijn kan bv. de bedoeling zijn van een wat oudere eigenaar omdat hij geen zoon(s) heeft die hem kunnen opvolgen. Wanneer het schip niet vóór de bedrijfsbeëindiging behoeft te worden vervangen, zal het minder noodzakelijk zijn de afschrijving en rente op basis van de vervangingswaarde te verdienen.

In deze omstandigheden zal de ondernemer een zo groot mogelijk verschil trachten te bereiken tussen opbrengsten en complementaire kosten, ten einde in de periode na de verkoop van zijn schip, over een zo groot mogelijk eigen vermogen te kunnen beschikken.

Verliessituatie

Het is uiteraard mogelijk dat de bedrijfseconomische begroting een verlies aanwijst, ondanks alle getroffen maatregelen tot verhoging van de opbrengsten en verlaging van de kosten.

In geval van individuele quota kan de oorzaak bijvoorbeeld zijn dat de toegewezen quota, gezien de kostenstructuur van het bedrijf, te klein zijn. Wanneer de ondernemer erop vertrouwt dat het verlies op den duur zal verdwijnen, zal hij zijn bedrijf tijdelijk voortzetten mits hij een overschot op kasbasis kan behalen.

In bijzondere omstandigheden, bv. wanneer de toegewezen individuele quota ook met een schip met kleiner motorvermogen zouden mogen worden aangevoerd zouden de afschrijvings- en rentekosten niet op de vervangingswaarde van het huidige schip, doch op die van een kleiner vaartuig kunnen worden gebaseerd.

Het verlies kan ook het gevolg zijn van het feit dat het schip het einde van zijn levensduur heeft bereikt. Zolang het schip echter technisch nog niet is versleten, kan het economisch rationeel zijn om het schip in bedrijf te houden. Daartoe zal de opbrengst van de vangst hoger moeten zijn dan de voor deze vangst

te maken complementaire kosten. Er zal dus een bruto-overschot moeten worden behaald. Bovendien zal rekening moeten worden gehouden met de directe opbrengstwaarde van het schip 1), dit is het bedrag dat bij onmiddellijke verkoop ervoor kan worden verkregen, eventueel inclusief de opbrengst van afgestaan visrecht. Continueren van het bedrijf zal economisch rationeel zijn wanneer de contante waarde van de in de nog resterende jaren te verkrijgen bruto-overschotten, groter is dan de directe opbrengstwaarde van het schip. In het tegenovergestelde geval verdient verkoop van het schip - economisch gezien - de voorkeur. Behalve de economische zullen ook andere overwegingen, bv. fiscale, financiële, emotionele enz., een rol spelen.

Fiscale overwegingen

Of er in een periode van bedrijfseconomisch verlies, behalve voor te betalen aflossingen en rente, nog extra middelen aan het bedrijf zullen worden onttrokken voor belastingbetaling, is afhankelijk van het volgens fiscale normen behaalde resultaat. Tot dit resultaat zal ook worden gerekend het bij de calculatie van het bruto-overschot eventueel in aanmerking genomen deel en de sociale lasten van de opvarende eigenaar(s). Zo nodig zal rekening moeten worden gehouden met de desinvesteringsbijtelling, vooral ten aanzien van investeringen na 14 juli 1972. Ter voorkoming van een grote desinvesteringsbijtelling kan tijdelijke continueren van het bedrijf wellicht voordeliger zijn dan een overwogen stopzetting.

Financiële overwegingen

In een verliessituatie zijn twee factoren van zeer groot belang voor de vraag of de aflossings- en de renteverplichtingen kunnen worden nagekomen, nl. het weerstandsvermogen van de onderneming en de omvang van het bruto-overschot.

Liquiditeitsmoeilijkheden kunnen worden overbrugd wanneer gebruik kan worden gemaakt van liquide reserves, ongebruikte kredietruimte of van de overheid verkregen garanties of subsidies.

Ten einde aan zijn financiële verplichtingen te kunnen voldoen, zal de ondernemer er naar streven het bruto-overschot te vergroten door een maximale efficiency zowel aan de opbrengst- als aan de kostenzijde. Verder kan het nadelige financiële saldo worden verminderd wanneer de opvarende eigenaar(s) genoeg zou(den) nemen met een kleiner deel van de besomming, dan gebruikelijk is.

Bedrijven met oude schepen

Deze bedrijven die voortzetting overwegen zullen rekening moeten houden met te verwachten grote reparatieuitgaven en de

1) Deze calculatie zal in een verliessituatie ook bij kortgeleden in de vaartgekomen schepen moeten worden opgesteld.

eventuele noodzaak tot vervanging van de motor. Eventuele liquide reserves zouden daarvoor (grotendeels) beschikbaar moeten blijven.

Bedrijven met nieuwe schepen

Voor deze bedrijven kan het saldo van ontvangsten en uitgaven van beslissende betekenis zijn voor de vraag of het bedrijf kan worden voortgezet. Hierbij moet in aanmerking worden genomen dat in het algemeen de totale financieringslasten in de nabije toekomst zullen dalen als gevolg van het door (de) aflossing(en) kleiner wordende rentebedrag, en dat het geenzins uitgesloten is, dat de inflatie t.a.v. de opbrengsten even groot is als t.a.v. de kosten, waardoor het saldo van ontvangsten en uitgaven (vóór aflossing) eveneens groter zou worden. Met als gevolg dat de constant blijvende aflossingen in de toekomst gemakkelijker kunnen worden opgebracht. Als bovendien de financiers zouden kunnen instemmen met een (tijdelijke) verlaging van de aflossingsverplichtingen, dan zou de kans op overleving van het bedrijf gedurende een of meer jaren, kunnen worden vergroot.

7. Beëindiging van het bedrijf

In de huidige hevige economische crisis tengevolge van structurele veranderingen, gepaard gaande met quoteringsmaatregelen, komen veel bedrijven voor de vraag te staan: doorgaan of opheffen? In geval van opheffing is er een onderscheid tussen:

- ondernemers die bereid zijn het bedrijf te beëindigen wanneer zij een (uit)koopsom zouden ontvangen die, rekening houdende met hun financiële verplichtingen, voldoende aantrekkelijk is, en
- ondernemers die door onoverkomelijke financiële moeilijkheden, ondanks alle getroffen maatregelen tot overbrugging, genoodzaakt zijn hun bedrijf te beëindigen 1).

Tot opheffing van een bedrijf kan de eigenaar besluiten wanneer de contante waarde van de nog te verwachten bruto-overschotten kleiner is dan de directe opbrengstwaarde van het (de) schip (schepen). Deze beslissing wordt mede beïnvloed door het eventuele verschil tussen het als opvarende te verdienen deel en een mogelijk (of niet) te behalen alternatief arbeidsinkomen.

1) Bedrijfsbeëindiging kan uiteraard ook het gevolg zijn van omstandigheden - bv. ouderdom, invaliditeit of overlijden van de ondernemer - die niet door de conjuncturele of structurele situatie worden beïnvloed.

Fiscale bepalingen

De beëindiging van het bedrijf kan belangrijke fiscale consequenties hebben. Het verdient daarom aanbeveling in het geheel van de overwegingen met betrekking tot eventuele opheffing ook rekening te houden met de fiscale gevolgen.

De Wet op de Inkomstenbelasting - zie 5.3 - bepaalt wanneer er fiscaal sprake is van opheffing van een onderneming. Bij het geheel (of gedeeltelijk) opheffen moet de tijdens het bestaan van de onderneming naar de toekomst verschoven belastingheffing, naar de winst, de zogenoemde latente belastingverplichting in principe worden afgerekend.

Welke posten bij de berekening van de opheffingswinst (of verlies) in aanmerking moeten worden genomen blijkt uit bijlage 2.

Welk belastingtarief op verzoek wordt toegepast - namelijk 20% van overlijdenswinst (na aftrek van f 15.000,- 1) vrijstelling) en een percentage dat tenminste 20 en ten hoogste 50 bedraagt van de eindafrekeningswinst (na aftrek van f 15.000,- 1) vrijstelling) bij liquidatie of overdracht van een onderneming - blijkt uit bijlage 7.

Wanneer de zogenaamde geruisloze overdracht zonder fiscale eindafrekening mogelijk is, blijkt uit bijlage 8.

In geval van te verwachten ongunstige bedrijfsresultaten zal er weinig of geen vraag naar gebruikte vissersschepen bestaan. De opbrengstprijzen zijn dan vermoedelijk laag en kunnen beneden de fiscale boekwaarde liggen. In deze situatie kan bij de eindafrekening verlies worden geleden.

Maar in een periode van ongunstige bedrijfsresultaten bestaat ook de mogelijkheid dat er eindafrekeningswinst wordt behaald. Tot de opbrengst zal namelijk eveneens worden gerekend de eventueel ontvangen schadeloosstelling bij het beëindigen van de visserij, toegekend door de overheid en/of op grond van een door het visserijbedrijf, al dan niet in samenwerking met anderen, getroffen uitkoopregeling.

Belangrijk voor de omvang van de opheffingswinst is voorts de bestaande regeling voor de desinvesteringsbijtelling. Bij verkoop - of doorhaling van de registratie in het Centraal Visserijregister - in het jaar van investering (na 14-7-1972) of in een van de elf daaropvolgende jaren, moet 25% bij het opheffingsresultaat worden geteld. Deze bijtelling bedraagt in een van de eerste zes jaren van deze periode 25% van de aankoopprijs 2) en in een van de volgende zes jaren 25% van de verkoopprijs.

1) f 20.000,- v.a. 1 januari 1977.

2) Deze bijtelling op basis van de aankoopprijs kan worden vervangen door een bijtelling op basis van de verkoopopbrengst. Dit kan geschieden wanneer het een kottier betreft die vervreemd is in het kader van het saneringsplan van de Stichting Ontwikkelings- en Saneringsfonds voor de Visserij.

De tabellen 2.1, 3.1 en 5.1 laten zien welke begrotingsuitkosten na de desbetreffende berekeningen werden verkregen. Voor andere situaties kunnen uiteraard overeenkomstige berekeningen worden gemaakt, waarbij de voor die schepen geldende bedragen en omstandigheden in aanmerking moeten worden genomen.

Bijlage 1. Financiering met vreemd vermogen

1. Financieringswinst

Bij de aanschaffing van een schip kan, ter betaling van de koopprijs, vreemd vermogen worden aangetrokken. Wanneer dit vermogen in de vorm van een lening of krediet in nominale guldens beschikbaar wordt gesteld, zal de terugbetaling eveneens in nominale guldens kunnen plaatsvinden.

De eventuele waardevermindering van het schip, die in een tijd van waardevermindering van het geld en stijgende kosten van produktiemiddelen, afgezien van bijzondere verliesveroorzakende omstandigheden, overigens zeer waarschijnlijk zal optreden, zal geheel ten goede komen aan de eigenaar. Welke de gevolgen van financiering met vreemd vermogen in dergelijke situaties kunnen zijn kan het beste aan de hand van een voorbeeld worden geschetst:

Stel dat een schip is gekocht voor één miljoen gulden en dat de prijs van een nieuw schip met dezelfde capaciteit ten tijde van de vervanging twee miljoen gulden belooft. De waardevermindering bedraagt derhalve één miljoen gulden. Bij een afschrijving op basis van de vervangingswaarde zal de eigenaar, als de exploitatieuitkomsten dit mogelijk maakten, twee miljoen gulden hebben ontvangen, in de vorm van de jaarlijkse afschrijvingskosten ten laste van de resultatenrekening, vermeerderd met de inhaalafschrijvingen die meestal uit de winst moeten worden opgebracht. De eigenaar die bij de aanschaffing voor één miljoen gulden een lening van f 250.000,- sloot zal dit laatste bedrag in de loop der jaren hebben afgelost. Van de afschrijvingskosten ad. twee miljoen bleef na aflossing van f 250.000,- dus f 1.750.000,- over. Wanneer hij de nieuwe aanschaffing eveneens met 25% vreemd vermogen financiert (van twee miljoen gulden is dat f 0,5 miljoen) kan hij met f 1,5 miljoen eigen middelen volstaan. Het verschil tussen bovengenoemde f 1,75 miljoen en f 1,5 miljoen, dus f 250.000,- wordt de financieringswinst genoemd. In het algemeen geldt: De financieringswinst is gelijk aan evenveel procent van het verschil tussen de vervangingswaarde en de historische aankoopprijs als het vreemde vermogen oorspronkelijk uitmaakte van die aankoopprijs. In cijfers van bovenstaand voorbeeld: De financieringswinst = 25% van (f 2 miljoen - f 1 miljoen) 1 miljoen = f 250.000,-.

De financieringswinst zal het hoogst zijn bij een financiering met 100% vreemd vermogen. De ondernemer zonder eigen vermogen zou dan echter zeker in het begin het risico lopen dat hij niet in staat zou zijn eventuele tegenvallende bedrijfsresultaten op te vangen. De financier(s) zou(den) het ondernemersrisico moeten nemen zonder daarvoor een voldoende beloning te ontvangen. Een dergelijke situatie, financiering met 100% vreemd vermogen, zal daarom praktisch wel nimmer voorkomen.

2. Aanwending van de financieringswinst

Theoretisch bestaat er geen bezwaar tegen onttrekking uit het bedrijf van eventueel behaalde financieringswinst.

Er kunnen zich evenwel verschillende omstandigheden voordoen als gevolg waarvan de financieringswinst in het bedrijf zal kunnen (moeten) worden gebruikt ter versterking van het eigen vermogen:

- a. bij de bespreking onder no. 2.4.2 van de afschrijvingskosten is opgemerkt dat bij verder stijgende vervangingswaarde tijdens de economische levensduur van het schip veelal het probleem van de inhaalafschrijvingen optreedt. Wanneer deze inhaalafschrijvingen niet door de behaalde winst worden goedge maakt kunnen ze voor zover mogelijk met eventueel behaalde financieringswinst worden gecompenseerd.
- b. Inhouding van eventuele behaalde financieringswinst kan gewenst zijn wanneer er negatieve bedrijfsresultaten worden behaald, of
- c. Voor zover ten tijde van de vervanging van het schip niet een zelfde percentage van de nieuwe aankoopprijs van derden kan worden geleend als oorspronkelijk het geval was.

Bijlage 1 (vervolg)

- d. In de bedrijfseconomische calculaties gebruikte rentevoet - zie onder no. 2.4.4 bij de bespreking van de rentekosten - wordt de inflatievergoeding niet tot de kosten gerekend. Een dergelijke vergoeding zal in de huidige tijdsomstandigheden van regelmatige waardevermindering van het geld door de geldschietters zeker worden bedongen en in de te betalen rente zijn begrepen. Het verschil tussen de totale kosten van het door de ondernemer geleende vreemde vermogen (rente, provisie e.d.) en de rente van dat vermogen, op basis van de rentevoet die in de bedrijfseconomische calculaties in aanmerking is genomen, kan op de financieringswinst in mindering worden gebracht. Voorzover de exploitatieuitkomsten dit mogelijk maken kan dit verschil uiteraard ook door de behaalde exploitatiewinst worden goedge- maakt.

Bijlage 2. De omvang van de liquidatie- of overdrachtswinst bij het staken van een onderneming.
Art. 15 e.a. I.B. 1964

Deze winst bestaat uit het totaal van de eventuele:

1. Goodwill.
 2. Stille reserves.
 3. Fiscale reserves:
 - a. reserve tot gelijkmatige verdeling van kosten en lasten (zgn. egalisatie- of surveyreserve);
 - b. reserve assurantie eigen risico;
 - c. vervangingsreserve (kan ontstaan indien de boekwinst na ontvangen vergoedingen wegens verlies of beschadiging of na vervreemding van lichamelijke bedrijfsmiddelen (bv. een schip) wordt gereserveerd).
Opmerkingen over deze reserve:
De boekwinst mag worden gereserveerd wanneer het voornemen tot vervanging bestaat. Van vervanging is sprake wanneer het nieuwe actief bedrijfseconomisch gezien voor een zelfde functie bestemd is, dus een zelfde taak zal gaan vervullen. Het nieuwe actief mag technisch verschillen van het vervangende actief. Ook mag het moderner zijn en een grotere capaciteit hebben.
De afboeking van de boekwinst op de aanschaffingsprijs van een vervangend schip:
 1. kan ook plaatshebben indien de vervanging vóór de vervreemding is geschied;
 2. komt in mindering op het bedrag dat voor vervroegde afschrijving in aanmerking komt;
 3. mag de boekwaarde van het vervangende actief niet beneden die van het oude actief laten dalen;
 4. verlaagt de afschrijvingen op het nieuwe actief tot die over de met de boekwinst verlaagde aankoopprijs.
- De vervangingsreserve moet worden opgeheven uiterlijk in het vierde kalenderjaar volgende op dat waarin de reserve in ontstaan, tenzij voor de vervanging of het herstel een langer tijdvak is vereist, dan wel de vervanging of het herstel, mits daaraan een begin van uitvoering is gegeven, door bijzondere omstandigheden is vertraagd.
4. Saldo van de investeringsaftrekrekening, zie bijlage 3 punt 3.
 5. Bijtelling ingevolge de zelfstandigenaftrek die in 1971 en 1972 van kracht was.

Deze zelfstandigenaftrekregeling 1971-1972 - een soort investeringsaftrek - luidde als volgt:

Eigenaren van een bedrijf en beoefenaren van een vrij beroep die resp. in het (boek)jaar 1971 of 1972 voor meer dan f 2.000,- in voor investeringsaftrek in aanmerking komende bedrijfsmiddelen hebben geïnvesteerd en voor wie de in het (boek)jaar genoten winst (zonder zelfstandigenaftrek) lager is dan f 100.000,- genieten een zelfstandigenaftrek. Deze aftrek beliep 10 tot 2% in 1971 en 12,5 tot 2,5% in 1972 van het bedrag dat in voor investeringsaftrek in aanmerking komende bedrijfsmiddelen was geïnvesteerd:

Indien de winst (zonder zelfstandigenaftrek) bedroeg:
meer dan doch niet meer dan

		aftrekpercentage	
		1971	1972
-	f 60.000,-	10	12,5
f 60.000,-	f 70.000,-	8	10
f 70.000,-	f 80.000,-	6	7,5
f 80.000,-	f 90.000,-	4	5
f 90.000,-	f 100.000,-	2	2,5
f 100.000,-	-	0	0

Bijlage 2 (vervolg)

Voor 1972 bedroeg de zelfstandigenaftrek ten minste f 300,- ongeacht of er al dan niet was geïnvesteerd. Of bij een winst van f 100.000,- of meer eveneens f 300,- aftrek kon worden genoten is onduidelijk.

De bijtellingsregeling voor de zelfstandigenaftrek 1971 en 1972 luidde als volgt:

vervreemding binnen zes jaar na de aanvang van het (boek)jaar waarin de investering plaatshad heeft een bijtelling tot gevolg naar hetzelfde percentage als indertijd aan aftrek is genoten.

Voor investeringen uit 1972 heeft bijtelling alleen plaats indien de bijtelling f 300,- of meer is. Overigens gelden dezelfde regels als voor de desinvesteringsbijtelling. Dit betekent o.m. dat bij overdracht of liquidatie de bijtelling tot de eindafrekeningswinst behoort en dat bij overlijden (behalve bij een zgn. verblijvingsbeding) geen bijtelling behoeft plaats te hebben. Zie ook bijlage 3 punt 2.

6. Ontvangen bijdrage van de Stichting Ontwikkelings- en Saneringsfonds voor de Visserij, zoals bv. de vergoeding van f 700,- per BRT, of die van f 225,- per pk en de vergoeding voor de afgestane contingenten tong en schol voor "ingeleverde schepen". Wanneer door het O.- en S.-fonds periodieke uitkeringen zouden worden verstrekt zal de gekapitaliseerde waarde van die uitkeringen niet tot de overdrachtswinst behoren. Niet de waarde van het recht op periodieke uitkeringen doch alleen de uitkeringen worden, naar gelang zij zijn ontvangen, onderworpen aan de belastingheffing.
- NB. Eventuele ontvangen rentesubsidie en aflossingen voor opgelegde schepen worden uiteraard tot de bedrijfsontvangsten gerekend.
De normale belastingregels gelden voor het bedrijfsresultaat.
7. Nog bestaande Onbelaste Reserve als bedoeld is in art. 3 van de Wet Belastingherziening 1950. Deze reserve zal bij de meeste visserijbedrijven niet meer bestaan.
8. Saldo van de oudedagsreserve die vanaf 1973 door ondernemers kan zijn gevormd. Zie bijlage 5.

Slotopmerkingen:

De fiscale gevolgen van gedeeltelijke staking zijn dezelfde als van een volledige staking. Als gedeeltelijke staking wordt bijvoorbeeld bij een visserijbedrijf aangemerkt de duurzame inkrimping met een schip door een bedrijf dat meer dan één schip exploiteert. Wanneer een ondernemer echter vanwege zijn gevorderde leeftijd zijn bedrijf geleidelijk inkrimpt is er geen gedeeltelijke staking.

Bijlage 3. Investeringsaftrek, desinvesteringsbijtelling, premieregeling en investeringsrekening
Art. 11 e.a. I.B. 1964, e.a.

1. Investeringsaftrek

Voor de Inkomstenbelasting en de Vennootschapsbelasting kunnen sedert 1 januari 1953 bepaalde percentages van investeringsbedragen, de zgn. investeringsaftrek, ten laste van de winst worden gebracht.

Onder investeren wordt verstaan het aangaan van verplichtingen ter zake van de aanschaffing of de verbetering van een bedrijfsmiddel, zomede het maken van voortbrengingskosten te dier zake, voor zover die verplichtingen en kosten op de belastingplichtige drukken.

De voor de visserij belangrijkste bedrijfsmiddelen waarvoor investeringsaftrek mogelijk is zijn: schepen en onderdelen van schepen (bv. motoren, elektronische installaties enz.).

De aftrekpercentages en het aantal jaren waarin de investeringsaftrek voor een bepaalde investering mocht worden toegepast zijn in de loop der jaren herhaaldelijk gewijzigd. De belangrijkste thans nog van belang zijnde regelingen zijn de volgende:

- a. tot 15 juli 1972 bedroeg de investeringsaftrek voor vissersschepen 5% gedurende twee jaar.
- b. Met ingang van 15 juli 1972 tot 1 juli 1976 is de investeringsaftrek met betrekking tot de hierna genoemde vissersschepen gebracht op 5% gedurende 5 jaar. Deze aftrek is mogelijk voor zeeschepen welke bedrijfsmatig worden gebruikt voor de zeevisserij en krachtens artikel 3 van de Visserijwet 1963 (Stb. 312) zijn of zullen worden geregistreerd in het Centraal Visserijregister. Deze aftrek mag uitsluitend in mindering worden gebracht op de winst uit zeevisserij. Voorts wordt een negatieve uitkomst van de winst uit zeevisserij, tot ten hoogste het bedrag waarmee de in dat jaar ten laste van de winst gebrachte investeringsaftrek de desinvesteringsbijtelling overtreft, verrekend met de winst uit zeevisserij van het voorafgaande jaar 1) en vervolgens met die van de eerstvolgende elf jaren. Er mag worden aangenomen dat het veilen van de gevangen vis door de zeevisserij-onderneming valt binnen het kader van het zeevisserijbedrijf. Voorts dat de daarmee behaalde winst dan ook behoort tot de winst uit het zeevisserijbedrijf. Verder dat de winst van verhuurschepen die een of twee dagen met sportvissers de zee op gaan niet valt onder winst uit zeevisserij. Met winst uit zeevisserij kan ook worden gelijkgesteld de winst die wordt behaald uit visserij op de kust, op de Waddenzee en in open rivier- en havenmonden. Er is voorts een speciale verrekeningsprocedure van kracht bij samengaan van de bovenbeschreven verrekening van verliezen met de normale verrekening volgens artikel 51 I.B. Zie hiervoor punt 5 van bijlage 6, verrekening van verliezen. Voor zeevissersschepen die niet voldoen aan de hiervoor beschreven voorwaarden is de investeringsaftrek na 14 juli 1972 nihil.
- c. Voor vissersschepen andere dan zeevissersschepen bedraagt de investeringsaftrek na 14 juli 1972 tot 1 juli 1976 5% gedurende twee jaar en vanaf 1 juli 1976 8% gedurende 2 jaar.
- d. Het eerste jaar waarin de investeringsaftrek ten laste van de winst kan worden gebracht is het jaar waarin resp. de koopovereenkomst wordt gesloten of de aannemingsovereenkomst wordt aangegaan.

1) Met betrekking tot een negatieve uitkomst over zowel 1974 als 1975 en 1976 geldt in plaats van de carry-back over het voorafgaande jaar, een carry-back over de twee voorafgaande jaren. Zie hiervoor ook bijlage 6, verrekening van verliezen.

Bijlage 3 (1e vervolg)

- e. Eventuele van de overheid ontvangen of nog te ontvangen subsidies moeten op de aanschaffingskosten in mindering worden gebracht.
- f. Voor investeringsaftrek blijven bepaalde verplichtingen buiten aanmerking en bepaalde bedrijfsmiddelen buiten beschouwing. Aangezien deze omstandigheden bij de normale uitoefening van een visserijbedrijf nauwelijks zullen voorkomen blijven ze hier buiten bespreking.
- g. De investeringsaftrek is slechts van kracht voor investeringen van meer dan f 2.000,- in een kalenderjaar.
- h. Voor firmanten van een maatschap of een vennootschap onder firma geldt de grens van f 2.000,- per firmant. De belastingadministratie is echter, op verzoek van de firmanten, bereid niet de investeringen van ieder der firmanten afzonderlijk doch die van de firma in aanmerking te nemen.
- i. Wanneer sprake is van een zogenoemd vervangend schip, op de aanschaffingsprijs waarvan de eventueel bij verkoop van het vorige schip, behaalde boekwinst als eerste afschrijving in mindering mag worden gebracht, bestaat het recht van investeringsaftrek over de volle onverminderde aanschaffingsprijs. Eventueel ontvangen subsidies - zie onder e hierboven - worden echter op die aanschaffingsprijs in mindering gebracht.

2. Desinvesteringsbijtelling

Voor zaken waarvoor investeringsaftrek is genoten moet bij vervreemding (ruil, verkoop e.d.) in beginsel een desinvesteringsbijtelling ten bate van de winst worden toegepast.

- a. Dit geldt alleen, behoudens voor de visserij vrijwel niet van belang zijnde uitzonderingen, indien:
 - 1. in een kalenderjaar tegen overdrachtprijzen tot een bedrag van meer dan f 2.000,- zaken, waarvoor investeringsaftrek is genoten, worden vervreemd en
 - 2. de vervreemding binnen 6 jaren na de aanvang van het kalenderjaar van investering plaatsheeft.
- b. Van de in aanmerking komende zaken wordt van de overdrachtprijzen een gelijk percentage als ter zake van de investering in die zaken kon worden afgetrokken, ten bate gebracht zowel van de winst over het jaar van vervreemding als van de winst over het daaropvolgende jaar.
- c. Voor de schepen van de zeevisserij, zoals bedoeld in deze bijlage, zie punt 1b, is er voor de investeringen, vanaf 15 juli 1972, slechts investeringsbijtelling voor zover de vervreemding plaatsheeft binnen 12 jaren na de aanvang van het kalenderjaar waarin de investering heeft plaatsgehad.
- d. Voor deze schepen van de zeevisserij beloopt de bijtelling voor investeringen vanaf 15 juli 1972 5 x 5%. Bovendien wordt voor deze schepen het investeringsbedrag als overdrachtprijs in aanmerking genomen, ingeval van vervreemding in het kalenderjaar waarin de investering heeft plaatsgehad of in een van de 5 daaropvolgende jaren. Zie ook onder punt 3 letter g hierna.
- e. Indien de overdrachtprijs - als regel dus de verkoopprijs - hoger is dan de aankoopprijs, wordt de desinvesteringsbijtelling berekend over een bedrag gelijk aan de koopprijs.
- f. Over de periode 1 januari 1953 tot en met het jaar van afrekening mogen alle bijtellingen te zamen niet hoger uitkomen dan het totaal van de toegepaste verminderingen.

3. Eindafrekening investeringsaftrek en bijtelling

- a. Bij het staken van een onderneming worden de nog lopende verminderingen en

Bijlage 3 (2e vervolg)

bijtellings voor het geheel in aanmerking genomen in het kalenderjaar van staking.

- b. Nog lopende verminderingen en bijtellings worden gerekend tot de winst van het kalenderjaar waarin degene voor wiens rekening de onderneming wordt gedreven ophoudt uit de onderneming binnen het Rijk belastbare winst te genieten (verhuizing naar het buitenland).
- c. Ook de bijtellings die een gevolg zijn van de staking zelf dienen in het kalenderjaar van staking in aanmerking te worden genomen.
- d. Verhuizing naar het buitenland heeft bijtelling tot gevolg aangezien in het onder b bedoelde jaar de bedrijfsmiddelen geacht worden aan de onderneming te zijn onttrokken.
- e. De onder a en c bedoelde afrekenings blijven achterwege bij geruisloze overdracht, zie bijlage 8.
- f. Bij het staken van een onderneming door het overlijden van degene voor wiens rekening zij wordt gedreven, worden de nog lopende aftrekken en bijtellings tot de zgn. overlijdenswinst gerekend. De afrekening blijft achterwege bij geruisloze overdracht, zie bijlage 8. De vererving zelf geeft geen aanleiding tot desinvesteringsbijtelling, tenzij de overledene firmant was en een zgn. verblijvingsbeding heeft gesloten.
- g. Indien in het kader van het Saneringsplan van de Stichting Ontwikkelings- en Saneringsfonds voor de Visserij kotters zijn vervreemd, binnen de termijn die in deze bijlage onder 2 letter d is genoemd, geldt een afwijkende regeling. Volgens die regeling wordt voor de toepassing van de desinvesteringsbijtelling niet het investeringsbedrag in aanmerking genomen doch, zo deze lager is, de overdrachtprijs, dan wel indien een overdrachtprijs ontbreekt de waarde in het economisch verkeer. Deze aanvullende regeling is goedgekeurd door de Staatssecretaris van Financiën in zijn brief Nr. 27-610945 van 16 juni 1976 aan de Heren Directeurs der Rijksbelastingen. In deze brief is voorts vastgelegd dat deze goedkeuring met terugwerkende kracht toepassing kan vinden met betrekking tot de hierboven vermelde vervreemdingen na 1 januari 1975.

4. Premiereregeling en investeringsrekening

a. Premiereregeling

De investeringsaftrekregeling voor de hiervóór onder 1b genoemde zeevisserijsschepen is met ingang van 1 juli 1976 tot 1 juli 1978 geschorst en vervangen door een premiereregeling. Vanaf 1 juli 1976, tot een nader te bepalen datum, beloopt de premie 4,75% gedurende 5 jaar, in totaal dus 22,50% van de aanschaffingsprijs.

Ten aanzien van de meer specifieke voorwaarden van deze regeling voor visserijondernemingen was ten tijde van de afsluiting van dit rapport nog weinig bekend. Daarom kan daarvan hier geen uitvoerige mededeling worden gedaan.

b. Investeringsrekening

Volgens het hoofdstuk van Economische Zaken in de publikatie Hoofdpunten van het Regeringsbeleid 1977, dat de miljoenennota vergezelde, moet volgens de regering de wet "Speciale Investeringsrekening" op 1 april 1977 effectief worden. Met deze bij de Nederlandse Bank N.V. te houden speciale investeringsrekening zullen ter bevordering van de investeringen uitkeringen aan ondernemingen plaats vinden op basis van te verrichten investeringen. Per aangewezen categorie van investeringen voor alle ondernemingen in de desbetreffende sector zullen procentueel gelijke investeringsbijdragen

Bijlage 3 (3e vervolg)

(premies) worden verleend.

Welke financiële en fiscale consequenties bij het van kracht worden van deze wet voor de verschillende sectoren van het visserijbedrijf zullen resulteren zal uiteraard t.z.t. bekend worden.

Het ligt in de bedoeling dat de vervroegde afschrijving, zie 2.5.2, dan komt te vervallen.

Bijlage 4. Tijdelijke zelfstandigenaftrek voor kleine zelfstandigen
Art. 19 I.B. 1964

1. Voor de kalenderjaren 1975 en 1976 wordt ten aanzien van de binnenlandse belastingplichtige in de zin van de Wet op de Inkomstenbelasting 1964, die bij de aanvang van het jaar de leeftijd van 18 jaar heeft bereikt en die winst uit onderneming geniet, ter bepaling van het inkomen - onder bepaalde voorwaarden - op het onzuiver inkomen een zelfstandigenaftrek toegepast.
 - a. Voor 1975 gelden de volgende voorwaarden:
Indien de winst minder dan f 60.000,- beloopt wordt een zelfstandigenaftrek toegepast. Deze aftrek bedraagt f 1.600,-, verminderd met f 160,- voor elk vol bedrag van f 1.000,- waarmee de winst f 50.000,- te boven gaat.
 - b. Voor 1976 en 1977 gelden vermoedelijk dezelfde bedragen als voor 1975.
2. Een ondernemer met meer dan één onderneming kan slechts aanspraak maken op eenmaal zelfstandigenaftrek.
Op basis van de gezamenlijke winst uit die ondernemingen wordt dan bepaald of en tot welke bedragen aftrek kan worden toegepast.

Bijlage 5. Oudedagsreserve voor ondernemers
Art. 44 I.B. 1964

De regeling van de oudedagsreserve is ingevoerd met ingang van 1973. Deze regeling komt erop neer dat de belastingheffing over een deel van de winst wordt verschoven naar de toekomst. De reserve wordt vergroot door de toevoegingen. Zij wordt verkleind en gaat teniet door afnemingen. De toevoegingen verminderen het te belasten inkomen. De afnemingen vermeerderen in de regel dit inkomen. Er bestaat geen verplichting een oudedagsreserve te vormen.

1. Toevoegingen zijn alleen mogelijk als de ondernemer bij de aanvang van het desbetreffende kalenderjaar de leeftijd van 18 doch nog niet die van 65 jaar heeft bereikt.
De oudedagsreserve geldt per ondernemer, niet per onderneming.
2. De reserve mag de fiscale boekwaarde van het ondernemingsvermogen niet te boven gaan.
3. Bij een negatief ondernemingsvermogen kan geen oudedagsreserve worden gevormd.
4. In 1973 mocht 5% van de winst, met een minimum van f 500,- en maximaal f 3.750,- worden toegevoegd.
Over 1974 waren deze cijfers 8½%, f 525,- en f 4.186,-.
Over 1975 waren deze cijfers 10%, f 569,- en f 6.000,-.
Over 1976 vermoedelijk 11½%, doch van de winst boven f 35.000,- 10%, f 623,- en f 9.933,-.
5. Toevoegingen en eventueel extra toevoegingen volgens punt 6 moeten worden verminderd met de premies uit hoofde van een verplichte bedrijfs- of beroepspensioenregeling.
6. Voor ondernemers die op 31 december 1972 60 jaar of ouder waren bestond een overgangsregeling op grond waarvan een extra toevoeging aan de oudedagsreserve mogelijk was tot en met 1974.
Deze extra toevoeging wordt over de in de jaren 1970, 1971 en 1972 behaalde gemiddelde winst (tot hoogstens f 40.000,-) berekend.
Afhankelijk van de leeftijd van de ondernemer op 31 december 1972 mag jaarlijks extra worden toegevoegd tot het bereiken van de 65-jarige leeftijd:

bij 60 jaar 4%,	bij 61 jaar 8%,	bij 62 jaar 12%,
bij 63 jaar 16%,	bij 64 jaar 20%.	
7. Wanneer de winst in 1973 niet meer dan f 15.000,- beliep mocht de ondernemer de oudedagsreserve belastingvrij met f 300,- verminderen.
Voor 1974 zijn de overeenkomstige bedragen respectievelijk f 15.750,- en f 315,-. Voor 1975 respectievelijk f 17.058,- en f 342,-. Voor 1976 vermoedelijk respectievelijk f 18.815,- en f 378,-.
8. Behalve door afnemingen ingevolge punt 7 zal de oudedagsreserve respectievelijk worden verkleind of teniet gaan:
 - a. met het bedrag waarmee de reserve het ondernemingsvermogen aan het einde van een bepaald jaar overtreft;
 - b. met het bedrag waarmee in een bepaald jaar een recht op een lijfrente is gekocht. De bijzondere regelingen hieromtrent blijven buiten beschouwing;
 - c. geheel:
 1. wanneer bij het einde van een bepaald jaar geen ondernemingsvermogen meer aanwezig is als gevolg van het staken van de onderneming, zie bijlage 2;
 2. bij het overlijden van de ondernemer;
 3. bij de beëindiging van de binnenlandse belastingplicht door emigratie;
 4. bij het bereiken van de 65-jarige leeftijd.

Bijlage 5 (vervolg)

9. De afnemingen worden volgens het 20-50%-tarief belast (zie bijlage 7), behalve die volgens punt 8a, waarvoor het gewone tarief van toepassing is, tenzij sprake is van gehele of gedeeltelijke staking van de bedrijfsuitoefening in welk geval het 20-50%-tarief geldt, zie bijlage 7.
De afnemingen volgens punt 8b zijn belastingvrij.
10. Blijft men na de 65-jarige leeftijd ondernemer dan is een gespreide afneming van de oudedagsreserve mogelijk. Een dergelijke afneming wordt naar het gewone tarief belast. De afnemingspercentages belopen bij de leeftijd van 65 jaar bij het begin van het kalenderjaar 20, bij 66 jaar 25, bij 67 jaar 33 1/3, bij 68 jaar 50 en bij 69 jaar 100.

Bijlage 6. Verrekening van verliezen
Art. 51 en 11. I.B. 1964

1. Indien de berekening van het inkomen leidt tot een negatief bedrag wordt dit aangemerkt als een verlies. Bij de opstelling van het inkomen worden ook persoonlijke verplichtingen, buitengewone lasten en giften in aanmerking genomen.
2. Een verlies wordt verrekend met de inkomens
 - a. van het voorafgaande 1) en
 - b. de zes volgende kalenderjaren.De onder a. bedoelde verrekening wordt carry-back regeling genoemd.
De onder b. bedoelde verrekening wordt carry-forward regeling genoemd.
3. De onder 2 b. genoemde termijn van zes jaren wordt, indien de belastingplichtige regelmatig boekhoudt met geregelde jaarlijkse afsluitingen, onbepaald verlengd ten aanzien van aanloopverliezen, zijnde verliezen uit onderneming geleden gedurende de eerste zes jaren na de stichting van de onderneming.
Van aanloopverliezen is geen sprake wanneer de onderneming niet door de belastingplichtige is gesticht (b.v. als hij een bedrijf gekocht of geerfd heeft).
4. De verrekening geschiedt in de volgorde waarin de verliezen zijn ontstaan en de inkomens zijn genoten, d.w.z. de oudste verliezen moeten steeds het eerst worden verrekend.
- 5.a. Zoals ook in bijlage 3 onder 1 b. is vermeld, wordt indien de berekening van de winst uit de aldaar bedoelde zeevisserij zou leiden tot een negatief bedrag, dit negatieve bedrag tot ten hoogste het bedrag waarmede de in dat jaar ten laste van de winst gebrachte investeringsaftrek de desinvesteringsbijtelling overtreft, buiten aanmerking gelaten en verrekend met de winst uit zeevisserij van het voorafgaande 1) jaar en vervolgens met die van de eerstvolgende elf jaren.
 - b. Ingeval in enig jaar zowel verrekening op de wijze zoals hierboven onder 2 en 3 is beschreven, als verrekening ingevolge 5 a. dient plaats te vinden, heeft de verrekening volgens 5 a. voorrang. Kan echter de verrekening volgens 5 a. nog gedurende een even groot of een groter aantal volgende jaren plaatsvinden als de onder 2 en 3 beschreven verrekening, dan heeft deze laatste verrekening voorrang.
6. Wanneer het inkomen in 1975 positief was, doch in een of meer andere jaren verliezen zijn geleden, dan mag het inkomen over 1975 verminderd worden met de nog niet verrekende verliezen van:
 - a. de aanloopjaren, volgens punt 3;
 - b. de vorige zes jaren, 1969 t/m 1974, volgens punt 2 b.;
 - c. 1976 en 1977, volgens punt 2 a.

1) Met betrekking tot een verlies over zowel 1974 als 1975 en 1976 geldt i.p.v. de carry-back over het voorafgaande kalenderjaar een carry-back over de twee voorafgaande kalenderjaren. Bij een carry-back wordt het inkomen van het laatst verstreken kalenderjaar het eerst verrekend.

Bijlage 6 (vervolg)

7. Een negatief inkomen over 1975 kan achtereenvolgens worden verrekend:
 - a. met een positief inkomen over 1974 en 1973, ingevolge punt 2 a.;
 - b. met de positieve inkomens over 1976 t/m 1981, ingevolg punt 2 b.;
 - c. indien en voorzover er sprake is van een aanloopverlies, zie punt 3, met de positieve inkomens over 1982 en volgende jaren.
8. De wijze waarop eventuele verliezen van de gehuwde vrouw worden verrekend blijft hier onbesproken.
9. Een onverrekend verlies gaat niet over op de erfgenamen.

Bijlage 7. Belastingtarief bij het staken van een onderneming
Art. 19, 57 e.a. I.B. 1964

De eindafrekeningswinst wordt op verzoek niet volgens het gewone tarief IB belast, doch volgens het bijzondere tarief van 20-50% of het tarief 20%, afhankelijk van de zich voordoende situatie.

1. Het bijzondere tarief beloopt vanaf 1975 een vast percentage van ten minste 20% en maximaal 50% van de eindafrekeningswinst bij liquidatie of overdracht van een onderneming.
Zie voor de wijze waarop wordt vastgesteld tegen welk percentage deze eindafrekeningswinst wordt belast punt 7 hierna.
2. De in het jaar van overlijden van de ondernemer behaalde eindafrekeningswinst wordt belast met het tarief van 20%.
Bij het overlijden van de ondernemer wordt ingevolge een wettelijke fictie aangenomen dat het bedrijf of beroep vlak vóór het overlijden is gestaakt. Voorts dat het ondernemingsvermogen tegen de waarde die daaraan in het economische verkeer kan worden toegekend, is overgedragen aan de nabestaanden. Bij overlijden dienen alle stille en fiscale reserves en het saldo van de investeringsaftrekregeling te worden afgerekend. Dit geldt niet indien de nabestaanden het bedrijf geruisloos overnemen - zie de bespreking van art. 15, I.B. - bijlage 8.
3. Bij maatschappen en firma's zijn de gevolgen van het overlijden van een vennoot veelal geregeld bij verblijvingsbeding dan wel bij overnemingsbeding. Bij een verblijvingsbeding wordt de eindafrekeningswinst belast met 20-50%. Bij een overnemingsbeding is de belasting op die winst 20%.
4. Zowel bij de eindafrekeningswinst volgens 1 als die volgens 2 is een bedrag van f 15.000,- (v.a. 1975) vrijgesteld, art. 8. I.B. Vanaf 1977 beloopt deze vrijstelling vermoedelijk f 20.000,-.
5. De in punt 4 genoemde vrijstelling geldt voor iedere vennoot in een maatschap of vennootschap onder firma.
6. Behalve van de genoemde vrijstelling van f 15.000,- resp. f 20.000,- kan na het staken van het bedrijf (ook door overlijden) gebruik worden gemaakt van de zgn. stamrechtvrijstelling (art. 19 I.B.).

Ingeval in rechtstreeks verband met en uiterlijk zes maanden na het staken van een onderneming termijnen van lijfrenten dan wel een ander recht op periodieke uitkeringen wordt bedongen of gekocht, wordt de waarde welke daaraan ten tijde van het staken kan worden toegekend, ten laste van de eindafrekeningswinst gebracht. Een en ander onder de navolgende voorwaarden:

- a. de gekapitaliseerde waarde van het stamrecht mag ten hoogste tot het bedrag van de eindafrekeningswinst ten laste van die winst worden gebracht;
- b. de uitkeringen moeten:
 1. toekomen aan de belastingplichtige, zijn echtgenote en zijn minderjarige kinderen en pleegkinderen;
 2. uitsluitend eindigen bij het overlijden van de gerechtigden en voor zover zij aan de kinderen of pleegkinderen toekomen, tevens een einde nemen bij hun meerderjarigheid;
 3. voor zover zij toekomen aan de belastingplichtige, niet later ingaan dan op zijn 65-jarige leeftijd of, zo de onderneming op latere leeftijd wordt gestaakt, niet later dan zes maanden na het staken;
 4. voor zover zij toekomen aan anderen dan de belastingplichtige, niet later ingaan dan zes maanden na zijn overlijden.
- c. De stamrechtvrijstelling beloopt ten hoogste:
 1. f 200.000,- in de gevallen waarin
x de ondernemer ten tijde van het staken van de onderneming de leef-

Bijlage 7 (1e vervolg)

- tijd van 60 jaar heeft bereikt;
y de ondernemer ten tijde van het staken van de onderneming invalide is (d.i. 45% of meer arbeidsongeschikt is) en de hem toekomende uitkeringen ingaan binnen zes maanden na het staken;
z de onderneming wordt gestaakt door het overlijden van de ondernemer.
2. f 100.000,- in de gevallen - andere dan die genoemd onder c.1. waarin:
x de ondernemer ten tijde van het staken van de onderneming de leeftijd van 50 jaar heeft bereikt;
y de aan de ondernemer toekomende uitkeringen dadelijk ingaan;
3. f 50.000,- in de overige gevallen (d.i. wanneer de uitkeringen niet dadelijk ingaan en de ondernemer jonger is dan 50 jaar) 1).
- d. De onder c 1,2 en 3 vermelde bedragen moeten worden verminderd met het bedrag van de oudedagsreserve bij de aanvang van het jaar, met het bedrag waarvoor ten laste van de oudedagsreserve in voorgaande jaren stamrechten zijn bedongen en met de gekapitaliseerde waarde van de aanspraken uit hoofde van verplichte bedrijfs- of beroepspensioenregelingen en van bedrijfsbeëindigingsregelingen (saneringsfondsen e.d.), voor zover die aanspraken na 31 december 1971 zijn ontstaan. Zie ook bijlage 5.
- e. Het stamrecht kan worden bedongen van degene die de onderneming voortzet. Het is ook mogelijk uit de opbrengst van de op normale wijze verkochte onderneming een stamrecht bij een verzekeringsmaatschappij te kopen.
- f. Indien het stamrecht zou worden bedongen van iemand die als particulier optreedt kan van stamrechtvrijstelling geen sprake zijn.
7. De belastingvoet waarnaar de eindafrekeningswinst, bij liquidatie of overdracht van een onderneming, wordt belast - ten minste 20% en ten hoogste 50% - wordt als volgt berekend (art. 57. I.B.):
- a. Vastgesteld wordt, van de desbetreffende ondernemer, hoeveel procent inkomstenbelasting verschuldigd is over de laatste f 3.000,- van een belastbare som die gelijk is aan het gemiddeld tabelinkomen over de voorgaande drie jaar nadat dit is verminderd met de belastingvrije som.
Bij de berekening van dit percentage vinden toepassing de tabel van het schijventarief en de belastingvrije som die gelden voor het jaar waarin de eindafrekeningswinst wordt genoten. De grootte van het totaal belastbare inkomen van dat jaar zelf heeft geen enkele invloed.
- b. De uitkomst van de berekening wordt zo nodig tot op een geheel getal naar beneden afgerond.
- c. Ligt het gevonden percentage beneden 20 dan wordt het minimum van 20% toegepast. Bij een uitkomst van 50% of hoger wordt het maximum van 50% aangehouden.
- d. Voor de berekening van het hiervoor onder 7a genoemd "gemiddeld tabelinkomen" over de voorgaande drie jaar komen in aanmerking de inkomens die in deze drie jaar werkelijk zijn genoten nadat daarop in mindering zijn gebracht de inkomensbestanddelen die naar een bijzonder tarief zijn belast. Eventuele negatieve inkomens worden gewoon meegeteld.
- e. Onder inkomen - zie hiervoor onder 7d - wordt verstaan het onzuivere inkomen eventueel verminderd met de persoonlijke verplichtingen, de buitengewone lasten, de aftrekbare giften en de toevoegingen aan de oude-

1) Vanaf 1977 worden de onder 6c 1,2 en 3 genoemde bedragen vermoedelijk verdubbeld.

Bijlage 7 (2e vervolg)

dagsreserve (zie bijlage 5). Deze aftrekposten kunnen - voor zover mogelijk - ten volle op het naar het normale tarief belaste deel van het onzuivere inkomen van die jaren in aftrek worden gebracht.

Bij de berekening blijven verliezen van andere jaren buiten aanmerking. Het gaat hier om een berekening van het inkomen. Verliezen worden in aanmerking genomen bij de berekening van het belastbare inkomen.

- f. Het bijzondere tarief geldt alleen indien het totaal van de bestanddelen van het belastbare inkomen dat naar een bijzonder tarief wordt belast, meer bedraagt dan f 1.000,-.

Slotopmerking

Wanneer de omstandigheden daartoe aanleiding geven kan de Staatssecretaris van Financiën, op verzoek van de belastingplichtige, art. 63 van de Algemene Wet inzake rijksbelastingen - de zgn hardheidsclausule - toepassen. Hij kan dan goedkeuren dat bepaalde artikelen ook zullen gelden in andere situaties dan waarop die artikelen (van belastingwetten) strikt genomen betrekking hebben. Met deze clausule kan worden bereikt, dat een voor de belastingplichtige zo gunstig mogelijke wetstoepassing plaats vindt. Advies van een belastingdeskundige wordt aanbevolen.

Bijlage 8. Geruisloze overdracht van een onderneming
Art. 15, 17 en 18 I.B. 1964

Hieronder wordt verstaan de overdracht zonder fiscale eindafrekening.
De waarde die in het economische verkeer aan de onderneming moet worden toegekend blijft dan fiscaal buiten beschouwing.

1. Een dergelijke overdracht is mogelijk :

- a. Door ouders aan kinderen.
Ingeval de belastingplichtige voor wiens rekening een onderneming wordt gedreven, nadat hij de leeftijd van 65 jaar heeft bereikt, hetzij voor 45% of meer arbeidsongeschikt is, het vermogen van de onderneming overdraagt aan een of meer van zijn eigen of aangehuwde kinderen of pleegkinderen, wordt voor het bepalen van de uit die onderneming in het kalenderjaar van overdracht genoten winst de onderneming geacht niet te zijn gestaakt. Dit geldt alleen indien zowel de belastingplichtige als de kinderen die de onderneming voortzetten dit schriftelijk verzoeken aan de inspecteur die belast is met de aanslagregeling.
- b. Bij de inbreng van een eenmanszaak in een firma.
Ingeval van inbreng met voorbehoud van alle stille reserves wordt de onderneming geacht niet te zijn gestaakt.
- c. Bij de inbreng van een eenmanszaak in een BV of NV.
Voor een dergelijke omzetting moet aan diverse door de Minister van Financiën gestelde voorwaarden worden voldaan.
- d. Bij de ontbinding van een huwelijksgemeenschap anders dan door het overlijden van de ondernemer.
Hiervoor is een schriftelijk verzoek aan de inspecteur die belast is met de aanslagregeling van de ondernemer door degene (n) die de onderneming voortzetten of mede voortzetten vereist.
- e. Bij de rechtstreekse voortzetting of mede voortzetting van een onderneming, na het overlijden van de ondernemer, door de echtgeno(o)t(e) en/of door een of meer andere nabestaanden.
Hiervoor is een schriftelijk verzoek aan de inspecteur die belast is met de aanslagregeling van de overledene door de voortzetter(s) vereist.

2. Welke wijze van fiscale eindafrekening de voorkeur verdient zal van geval tot geval kunnen verschillen.
Het verdient aanbeveling daarvoor advies van deskundige(n) in te winnen.

Bijlage 9. Middeling van inkomens
Art. 67 I.B. 1964

Bij sterk wisselende inkomens bestaat de mogelijkheid voor ondernemers (en ook voor werknemers) om inkomstenbelasting terug te vragen. Dit geschiedt op grond van de middelingsregeling.

Voor ondernemers luidt de regeling als volgt.

1. Gedurende een tijdvak van drie aaneengesloten gehele kalenderjaren moet winst (eventueel negatief) uit een zelfde onderneming zijn genoten.
2. De in feite geheven belasting moet de belasting die verschuldigd zou zijn indien de winst gelijkmatig aan elk der jaren zou worden toegerekend met meer dan 3% (van de herrekenende belasting) en tevens met meer dan f 150,- overtreffen. Alleen het meerdere komt, op verzoek bij de inspecteur, voor teruggaaf in aanmerking.
3. De keuze van het tijdvak van drie aaneengesloten jaren is vrij. Een bepaald kalenderjaar kan echter slechts in één tijdvak worden begrepen. Als tijdvak kan b.v. 1974, 1975 en 1976 of 1973, 1974 en 1975 worden gekozen. De keuze 1973, 1974 en 1975 heeft tot gevolg dat het volgende tijdvak niet vroeger dan met 1976 kan beginnen.
4. Binnen 12 maanden nadat de laatste op de jaren van middeling betrekking hebbende aanslag onherroepelijk is geworden moet een verzoek om teruggaaf schriftelijk bij de inspecteur worden ingediend.
5. De berekening van het terug te geven bedrag moet door de belastingplichtige zelf, of door zijn adviseur, worden gemaakt. Deze berekening kan zeer ingewikkeld zijn, b.v. ingeval van verrekening van verliezen, carry-back, aanwezigheid van inkomensbestanddelen die volgens bijzonder tarief zijn belast, enz. Advies van een belastingconsulent, ook met betrekking tot de keuze van het tijdvak, verdient aanbeveling.
6. Voorbeeld van berekening voor een gehuwde ondernemer met 2 jonge kinderen die in 1973, 1974 en 1975 uit zijn bedrijf een fiscale winst behaalde van resp. f 62.000,-, f 40.000,- en f 15.000,- terwijl zijn overig inkomen (b.v. rente, opbrengst huis etc.) resp. f 6.000,-, f 5.000,- en f 6.000,- beliep.
De inkomstenbelasting voor de afzonderlijke jaren, volgens de in die jaren geldende tabellen, is als volgt berekend:

	1973	1974	1975
winst	f 62.000,-	f 40.000,-	f 15.000,-
overig inkomen	f 6.000,-	f 5.000,-	f 6.000,-
	<u>f 68.000,-</u>	<u>f 45.000,-</u>	<u>f 21.000,-</u>
belastingvrije som	<u>f 9.190,-</u>	<u>f 9.831,-</u>	<u>f 10.643,-</u>
belastbare som	f 58.810,-	f 35.169,-	f 10.357,-
belastingbedrag	f 26.570,-	f 12.769,-	f 2.339,-

De gemiddelde winst komt uit op f 62.000,- + f 40.000,- + f 15.000,- = f 117.000,- : 3 = f 39.000,-. Het overig inkomen komt niet voor middeling in aanmerking. Dit geldt ook voor persoonlijke verplichtingen, buitengewone lasten en aftrekbare giften.

Bijlage 9 (vervolg)

De te betalen belasting bij gelijkmatige toerekening van de winst blijkt uit onderstaande opstelling:

	1973	1974	1975
winst	f 39.000,-	f 39.000,-	f 39.000,-
overig inkomen	f 6.000,-	f 5.000,-	f 6.000,-
	<u>f 45.000,-</u>	<u>f 44.000,-</u>	<u>f 45.000,-</u>
belastingvrije som	f 9.190,-	f 9.831,-	f 10.643,-
	<u>f 35.810,-</u>	<u>f 34.169,-</u>	<u>f 34.357,-</u>
belastingbedrag	f 13.003,-	f 12.279,-	f 11.671,-

De belasting na middeling komt in totaal uit op f 36.953,-, die ervoor op f 41.678,-. Voor teruggaaf komt in aanmerking f 41.678,- minus f 36.953,- = f 4.725,- verminderd met 3% van f 36.953,- = f 1.098,-, dus f. 3.627,-.